ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı

Mustafa AĞIRMAN

Hz.PEYGAMBER'İN SAVAŞ STRATEJİSİ

Doktora Tezi

Tez Yöneticisi:

Prof.Dr.İhsan Süreyya SIRMA

Erzurum - 1992

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM :

İLÂHİ DİNLERİN SAVAŞA BAKIŞ AÇILARI

İKİNCİ BÖLÜM

DEVLET ve SİYÂSET

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM :

Hz. PEYGAMBER'İN SAVAŞ TAKTİKLERİ

ÖNSÖZ

İlâhî Mesaj'ı insanlara sunmak üzere Hz.Muhammed (S.A.V.)'i peygamber olarak gönderen Allah'a hamd, bu mesajı bütün sıkıntılara göğüs gererek bize ulaştıran Rasulullah'a salât ve selâm olsun. Mesajın sunulmasında O'na yardımcı olan ve her biri bir Cihâderi olan O'nun Âl ve Ashâbına, kıyamete kadar O'na tabi olanlara da salât ve selâm olsun.

Hz.Peygamber (S.A.V.), İslâm' Dini'ni Mekke'deki insanlara ulaştırırken birtakım zorluklar ve sıkıntılarla karşılaştı. Bu zorluklara sabrederek bu konuda Ashâbına da sabır tavsiye etti.

Hz.Peygamber,Medine'ye hicret edip İslâm' Devleti'ni kurduktan sonra, başta Mekke müşrikleri ve Medine'de yaşayan yahudiler olmak üzere bütün İslâm' düşmanları bu devleti daha doğmadan yok etmek istediler. Onlar bu devleti yoketmek isterlerken Hz.Peygamber (S.A.V.) de hem onları, hem de bütün insanlığı ihyâ etmek istiyordu. Birbirine zıt olan bu arzuların çatışmasından dolayı da savaşlar meydana geldi.

Hz.Peygamber (S.A.V.),âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. O'nun her sözü ve her fiilinde insanlığa rahmet vardır. O, kıyamete kadarbütün insanlık için numûne-i imtisâldir. Müslümanların karşılaşabilecekleri bütün problemlerin çözümü O'nun hayatında mevcuttur. Savaş konusu da bunlardan birisidir. İslâm'da, savaş ne zaman meşrudur? Meşru olan savaş hangi usullerle yapılır ? İslâm'daki savaşın diğerlerinden farkı nedir? Hz.Peygamber'in savaşlarında rahmet nasıl tecelli etmiştir ? Mütevâzi araştırmamızda bu gibi konuları incelemek istiyoruz.

Konuyu, hadis kitaplarına, özellikle de Buhârî ve Müslim'emüracaat ederek ortaya koymaya çalıştık. Yani ana kaynaklarımız hadis tasnifleri oldu. Hadis kitaplarının dışında Vâkidî, İbn Hişâm, İbn Kesîr, v.s.gibi siyer kitaplarına bakmayı da ihmal etmedik. Kaynaklar hakkında ayrıca bilgi verme yerine, bibliyografya bölümünde zikretmeyi yeterli gördük. Son asır müelliflerinden, konumuzla alakalı eser yazan Muhammed Hamidullah ve Mahmûd Şît Hattâb gibi emsâli zevâtın araştırmalarından da istifade ettiğimizi belirtmek isteriz.

Hz.Peygamber (S.A.V.)'in savaşları hakkında çok çalışmalar yapılmış ve kitaplar yazılmıştır. Yazılan kitapların hemen hepsinde takibedilen yol aynıdır. O da, savaşları kronolojik bir seyir içerisindeincelemekten ibarettir. Biz bu çalışmamızla, değişik bir usul takibederek, O'nun savaşlarının değerlendirilmesini yapmaya çalıştık.

Çalışmamıza başlarken ve devam ettirirken bize her konuda yol gösteren, kıymetli zamanlarını ayırma bakımından yardımlarını esirgemeyen, ilmî çalışma yollarını gösterip tecrübelerinden istifade ettiren, destek ve yardımlarını lütfeden hocalarım Prof.Dr. Ali UĞUR'a ve Doç.Dr. Asri ÇUBUKÇU'ya teşekkür etmeyi edası gereklibir borç bilirim. Ayrıca, çalışmalarımız esnasında, bize yardımcı olan tezyönetici hocam Prof.Dr.İhsan Süreyya SIRMA'ya, tezimin daktilo işlerinde gerekli kolaylığı gösteren Fakülte Dekanlığına, her konuda yardımını gördüğüm arkadaşlarıma burada teşekkür etmek isterim.

Mustafa AĞIRMAN

BİBLİYOGRAFYA

Ahmed b. Hanbel, Müsned, Kâhire, 1313.

Alpdündar, Remzi, Hukuk Sözlüğü, 1977.

Âsım Efendi, Kâmûs Tercemesi, İstanbul, 1305.

A'ynî, Bedruddîn, Mahmûd, U'mdetu'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî, Beyrut, ts.

Babertî, Ekmeluddîn Muhammed b. Mahmûd, el-Î'nâye, Mısır, 1316.

Bâcûrî, İbrâhîm, Hâşiyetu'l-Bâcûrî a'lâ Şerhi'bni'l-Kâsım, Bulâk, 1307.

Bilmen, Ömer Nasûhî, Istılâhât-ı Fıkhiyye Kâmûsu, İstanbul, 1968.

Blunt, W.F., Batı Medeniyetinin Temelleri (trc: Müzehher Erim), İstanbul, 1965.

Bosch, M.E., Helenizm Tarihinin Ana Hatları (trc: Afif Erzen), İstanbul, 1942.

Buhârî, Ebû Abdillah Muhammed b. İsmail, Sahîhu'l-Buhârî, İstanbul, 1981.

Bûtî, Said Ramazan, Fıkhu's-Sîre, Dimeşk, 1977.

Cânân, İbrâhîm, Hz.Peygmaberin Sünnetinde Terbiye, Ankara, 1980.

Chimmel, Annemarie, Dinler Tarihine Giriş, Ankara, 1955.

Curcânî, Seyyid Şerif A'li b. Muhammed, et-Ta'rîfât, Mısır, 1283.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman, Sünenü'd-Dârimî, İstanbul, 1981.

Demircioğlu, Halil, Roma Tarihi, Ankara, 1953.

Diyarbekrî , Huseyn Muhammed b. el-Hasen, Târihu'l-Hamîs, Beyrut, ts.

Droysen, Büyük İskender (trc: Bekir Sıtkı Baykal), İstanbul, 1946.

Eberhard, Wolfram, Çin Tarihi, Ankara, 1987.

Ebû Ceyb, Sa'dî, el-Kâmûsu'l-Fıkhî, Şam, 1988.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'âs es-Sicistânî, Sünenu Ebî Dâvûd, İstanbul, 1981.

Ebu'l-Fidâ, İmâduddîn İsmâîl , el-Muhtasar fî Ahbâri'l-Beşer , Beyrut, ts.

Ebû Nua'ym, Ahmed b. Abdillah, Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakatu'l-Asfiyâ, Beytur, 1967.

Endelüsî, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed, es-Sîretu'n-Nebeviyye, Dimeşk, 1984.

Eroğlu, Hamza, Devletler Umumî Hukuku, Ankara, 1984.

Gürün, Kâmuran, Türkler ve Türk Devletleri Tarihi, Ankara, 1984.

Hâkim, Ebû Abdillah, el-Müstedrek ala's-Sahîhayn, Beyrut, ts.

Halebî, Ali b. Burhâneddîn, İnsânu'l-Uyûn fî Sîreti'l-Emîni'l-Me'mûn, Beyrut, 1980.

Hamidullah, Muhammed, İslâm' Peygamberi (trc: Salih Tuğ), İstanbul, 1980.

----------- Hz.Peygamberin Savaşları (trc: Salih Tuğ), İstanbul, 1972.

----------- el-Vesâiku's-Siyasiyye, Beyrut, 1969.

Hasan, İbrahim Hasan, İslâm' Tarihi (trc: Heyet), İstanbul, 1985.

Hattâb, Mahmud Şît, er-Resûlü'l-Kâid, Beyrut, 1974.

------------ Peygamber Ordusunun Tarihi (trc: İhsan Süreyya Sırma), İstanbul, 1983.

Havva,Said, el-Esâs fi't-Tefsîr (trc: Beşir Eryarsoy), İstanbul, 1989.

Hitti, Philip K., İslâm Tarihi (trc: Salih Tuğ), İstanbul, 1980.

İbn Abdilber, Ebû Ömer Yusuf en-Nemerî, el-İstiâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb, Kahire, 1328.

İbn Abdi Rabbih, Ebû Ömer Ahmed b. Muhammed, el-Ikdu'l-Ferîd, Kahire, 1956.

İbn Âbidin, Muhammed Emin b. Âbidin, Reddü'l-Muhtâr, Beyrut, ts.

İbn Hacer, Şihâbuddin Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali el-Askalânî, el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe, Karihe, 1328.

İbn Haldun, Abdurrahman b. Muhammed, el-Mukaddime, Beyrut, 1988.

İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdulmelik, es-Sîretü'n-Nebeviyye, Beyrut, 1971.

İbn Hümâm, Kemâlüddin Muhammed b. Abdulvâhid, Fethü'l-Kadîr, Mısır, 1316.

İbn İshâk, Muhammed b. İshâk b. Yesâr, Sîretü'bnu İshâk, Konya, 1981.

İbn Kayyım, Muhammed b. Ebî Bekr, Zâdü'l-Me'âd fî Hedyi Hayri'l-İbâd, Mısır, 1970.

İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmâil, el-Bidâye ve'n-Nihâye,Beyrut, 1966.

---------- el-Fusûl fî Sîreti'r-Rasûl, Beyrut, 1399.

---------- es-Sîretü'n-Nebeviyye, Beyrut, 1976.

---------- Kasasu'l-Enbiyâ, Beyrut, 1982.

---------- Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, Beyrut, 1969.

İbn Mâce, Ebû Abdillah Muhammed b. Yezid el-Kazvînî,Sünenü'bnü Mâce, İstanbul, 1981.

İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemâluddin, Lisânu'l-Arab, Beyrut, ts.

İbn Sa'd, Ebû Abdillah Muhammed, et-Tabakâtu'l-Kübrâ, Beyrut, 1970.

İbn Seyyidü'n-Nâs, Ebu'l-Feth Muhammed, Uyûnu'l-Eser, Beyrut, 1974.

İbnü'l-Esîr, İzzüddin Ebi'l-Hasen, el-Kâmil fi't-Târih, Beyrut, 1965.

el-İsbahânî, Ebu'l-Ferec, el-Eğânî, Beyrut, 1962.

Kâsânî, A'lâuddin, Ebû Bekr, Bedâiu's-Sanâî fî Tertîbi'ş-Şeraî, Beyrut, 1974.

Kettânî, Muhammed Abdulhayy, et-Terâtibü'l-İdâriyye, Beyrut, ts.

Konrapa, M.Zekâî, Hz.Peygamber'in Hayatı, İstanbul, 1983.

Kurtûbî, Ebû Abdillah Muhammed, el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'ân, Kahire, 1968.

Mansel, Arif Müfit, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara, 1984.

Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ, İslâm Tarihi (trc: Ahmed Asrâr), İstanbul, 1983.

--------- İslâm'da Savaş Hukuku (trc: Beşir Eryarsoy), İstanbul, 1992.

--------- Tefhîmü'l-Kur'ân (trc: Heyet), İstanbul, 1987.

Meydan Larousse, İstanbul, 1973.

Müslim, Ebu'l-Huseyn Müslim b. el-Haccâc, Sahîhu Müslim, İstanbul, 1981.

Mes'ûdî, Ebu'l-Hasen Ali b. el-Huseyn, Murûcu'z-Zeheb ve Me'âdinü'l-Cevher, Kahire, 1964.

Muttakî, Âlâuddin Aliyyu'l-Muttakî, Kenzü'l-Ummâl fî Süneni'l-Ahvâl ve'l-Akvâl, Beyrut, 1979.

Nesâî, Ebû Abdirrahman Ahmed b. Ali, Sünenü'n-Nesâî, İstanbul, 1981.

Orkun, Hüseyin Namık, Türk Tarihi, Ankara, 1946.

Ostrogorsky, Georg, Bizans Devleti Tarihi (trc: Hikmet Işıltan), Ankara, 1991.

Önkal, Ahmed, Rasulullahın İslâm'a Davet Metodu, Konya, 1981.

Ramhetullah Efendi, Rahmetullah b.Halilurrahman, İzhâru'l-Hakk (trc: Nüzhet Efendi), İstanbul, 1972.

Sarıkçıoğlu, Ekrem, Dinler Tarihi, İstanbul, 1983.

Semhûdî, Nureddin Ali b. Ahmed, Vefâu'l-Vefâ bi Ahbâr-i Dâri'l-Mustafa, Beyrut, 1955.

Sırma, İhsan Süreyya, İslâmî Tebliğin Mekke Dönemi ve İşkence, İstanbul, 1984.

-------- İslâmi Tebliğin Medine Dönemi ve Cihâd, İstanbul, 1986.

-------- Yahudi Meselesi, İstanbul, 1984.

Süheylî, Ebu'l-Kasım, Abdurrahman, er-Ravdü'l-Ünüf, Mısır, 1971.

Şener, Sâmî, İşte Amerika, İstanbul, 1992.

Şerkâvî, Zekeriyâ Abdullah, Hâşiyetü'ş-Şerkâvî alâ Tuhfeti't-Tullâb, Dimeşk, 1941.

Şevkânî, Muhammed b. Ali, Neylü'l-Evtâr, Mısır, 1391.

Şiblî, Mevlânâ, Asr-ı Saadet (trc: Ömer Rıza Doğrul), İstanbul, 1977.

Tehânevî, Muhammed Ali b. Ali, Keşşâfu Istılâhâti'l-Fünûn, Tahran, 1967.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhamed b. İsa, Sünenü't-Tirmizî, İstanbul, 1981.

Tosun, Mebrûre, Sümer, Babil Asur Kanunları, Ankara, 1975.

Umerî, Ekrem Ziyâ, el-Muctemeu'l-Medenî, Medine, 1984.

Yazır, Muhammed Hamdi, Hak Dini Kur'ân Dili, İstanbul, 1979.

Zehebî, Muhammed b. Ahmed, es-Sîretü'n-Nebeviyye, Beyrut, 1988.

Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Cârullah, el-Keşşâf, Mısır, 1966.

Zuhaylî, Vehbe, Âsâru'l-Harb fi'l-Fıkhi'l-İslâmî, Dimeşk, 1981.

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
A.S.	: Aleyhisselâm
Ayn. es.	: Aynı eser
b.	: İbn
bkz.	: Bakınız
C.C.	: Celle Celâlühu
C	: Cilt
Hz.	: Hazreti
K.K.	: Kur'ân-ı Kerîm
M.d.	: Madde
r.a.	: Radiyallahu Anh
R.Ha.	: Radiyallahu Anha
s.	: Sahife
S.A.V.	: Sallallahu Aleyhi Vesellem
Trc.	: Terceme eden
v.b.	: Ve bunlar gibi
v.s.	: Vesaire
v.d.	: Ve devamı.

GİRİŞ BÖLÜMÜ

A-) SAVAŞIN TANIMI

a-) Savaş ve Çeşitleri :

Devletler arasında [1] veya iki grup arasında [2] meydana gelen çatışmaya savaş denir. Bir başka tarifle savaş, " milletler (dış savaş) veya aynı ülkeden iki teşkilat (veya iki taraf (iç savaş) arasında, başka bir yolla elde edemediği şeyi kuvvet zoruyla almak, istediklerini kabul ettirmek veya başkasının isteklerine boyun eğmemek amacıyla girişilen kuvvet denemesidir "[3].

Cereyan etme şekline göre savaşın çeşitlerinden birkaç tanesi şunlardır :

1-) Sıcak Savaş : İki ülke arasındaki açık çatışma.

2-) Soğuk Savaş : Milletler arasındaki düşmanca fakat gerçek savaş şekline dönüşmemiş siyasî gerginlik ve mücadele.

3-) Topyekûn Savaş : Düşmanın tamamiyle yokedilmesi amacını güden savaş şekli.

4-) Sinir Savaşı : Milletler veya milletler koalisyonu arasındaki moral çatışması.

5-) Psikolojik Savaş : Halkın veya düşman ordularının düşünce ve hareket tarzına tesir ederek onların savaşma iradelerini azaltmayı, kırmayı veya felce uğratmayı hedef tutan savaş şekli.

---

[1] Alpdündar, Remzi, Hukuk Sözlüğü, İstanbul, 1977,s. 124.

[2] Ebû Ceyb, Sa'dî, el-Kâmûsu'l-Fıkhî, Şam, 1988, s. 71.

[3] Meydan Larousse, Savaş md.

6-) Nükleer, biyolojik, kimyasal savaş : Atomik, biyolojik ve kimyasal silahların ortaya konulmasıyla yapılan savaş şekli. Kısaca N.B.C. diye bilinen bu savaşın gayesi düşmanı topyekûn yok etmektir.

7-) Elektronik Savaş : Tamamen bilgisayar verilerine göre yapılan savaş.

8-) Kutsal Savaş : Din adına yapılan savaş

9-) Küçük Savaş : Keşif maksadıyla düşmanı yoklamak veya taciz etmek üzere karakol veya küçük müfrezelerle yapılan savaş. Bu deyim askerî eğitimi geliştirmek maksadıyla silahlı kıtalar arasındayapılan muharebe tatbikatlarını ve manevraları belirtmek için de kullanılır.

10-) İç Savaş : Aynı ülkenin vatandaşları arasındaki savaş.

11-) Gerilla Savaşı : Birliklerin gerilerinde yapılan savaş. Bu savaş, birlikler mevcut olmadığı zamanlarda gönüllülerle, sivil savaşçılarla veya bu maksatla teşkil edilen kıtalarla yapılır[4].

b-) Cihâd :

1-) Lugat manası : جهد kökünden, müşâreket babından masdardır. جهد , yapılan herhangi bir işte, gücü ve kuvveti seferber etmek manasına gelir. Kuvveti, ilgili işte sonhaddine varıncaya kadar kullanmaktır. جهاد ise, müşâreket babından olduğu için, taraflardan her birinin diğerini savuşturması için son gücünü ve takatini kullanmasıdır, diye tarif edilir[5].

2-) Istılah manası : Cihâd, İslâm"ı tebliğ etmek için yapılan kutsal savaştır.

---

[4] Meydan Larouesse, Savaş md.

[5] İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemâleddin, Lisânu'l-Arab, Beyrut, ts., III, 133-135; Bilmen, Ömer Nasûhi, Istılâhât-ı Fıkhiyye Kâmûsu, İst.1968, III, 334.

İslâm ülemâsı, Cihâd'ı şu şekillerde de tarif etmişlerdir :

2 a-) Cihâd, şeriat örfünde, kâfirlerle savaşmak için kullanılan bir kelimedir. Kâfirleri Hak Din'e davetetmek, kabul etmezlerse savaşmak demektir [6].

2 b-) Cihâd, Allah yolunda nefis, mal ve dil ile olanca gücü ve kuvveti seferber etmektir[7].

2 c-) Cihâd, İslâm"ın zaferi için kâfirlerle savaşmaktır[8].

2 d-) Cihâd, nefis ve şeytan ile mücadele etmektir[9].

2 e-) Cihâd , İslâm Dini'ni ikameetmek için düşmanla savaşmaktır ki, bu küçük cihaddır; büyük Cihâd da nefis ile yapılan mücadeledir [10].

Konu ile ilgili âyetler [11] ve hadisler [12] incelendiği zaman ortaya çıkan netice şudur ki, Cihâd, çok geniş muhtevalı bir mücadele olup, İslâm"ın lehine olan bütün çalışmalar bu kapsama girer.

---

6 Bâbertî, Ekmelüddin Muhammed b. Mahmûd, el-İnâye, Mısır, 1316, IV, 284; İbn Hümâm, Kemâluddin Muhammed b. Abdulvâhid, Fethu'l-Kadîr, Mısır, 1316, İÖ, 284.

7 Kâsânî, A'lâuddin Ebû Bekr, Bedâiu's-Sanâî' fî Tertibi'ş-Şerâî', Beyrut, 1974, VII, 97; İbn Â'bidîn, Muhammed Emin b. Â'bidîn, Reddu'l-Muhtâr, Beyrut, ts., III, 217.

8 Şerkâvî, Zekeriya Abdullah, Hâşiyetü'ş-Şerkâvî alâ Tuhfeti't-Tullâb, Dimeşk, 1914, II, 391.

9 Aynı eser, II, 391.

10 Bâcûrî, İbrâhim, Hâşiyetü'l-Bâcûrî a'lâ şerhi'bn-i Kâsım, Bulâk, 1307, II, 268.

11 K.K.,Bakara Sûresi, 190,193,218,244;Al-i İmrân Sûresi, 142,195; Nisa Sûresi, 74,76; Mâide Sûresi, 35; Enfâl Sûresi, 39; Tevbe Sûresi, 14,16,20,73;Hacc ûresi, 78; Furkân Sûresi, 52; Ankebût Sûresi, 52.

12 Buhârî, İmân, Cihâd, 1; Müslim, Cihâd, 6; Ebû Dâvûd, Cihâd, 5; TirmiziFedâilu'l-Cihâd, 1.

Cihâd kelimesi müşakeret babından olduğu için, karşılıklı iki tarafın mücadelesi söz konusudur. Yani bu taraflar ve kişiler birbirlerinin düşmanıdırlar. Yukarıda sıraladığımız tariflerde geçendüşman kelimesini nazar-ı itibara aldığımız zaman Cihâd dört çeşittir :

1-) İslâm' düşmanları ile yapılan Cihâd,
2-) Münafıklarla yapılan Cihâd,
3-) Şeytanla yapılan Cihâd,
4-) Nefisle yapılan Cihâd [13].

İslâm' fıkhında, birinci maddeye yani İslâm' düşmanları ile yapılan cihada savaş adı verilir [14]. Öyleyse savaş, Cihâd hareketinin içinde bir merhaledir.

Cihâdın bu merhalesi ile yani savaş ile ilgili bir kaç âyet vehadis meali şöyledir :

" Onlar ki inandılar, göç ettiler, Allah yolunda savaştılar; işte onlar, Allah'ın rahmetini umarlar. Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir "[15].

" İnananlardan özürsüz olarak yerlerinde oturanlar ile, mallarıyla, canlarıyla Allah yolunda Cihâd edenler bir olmaz. Allah, mallarıyla, canlarıyla Cihâd edenleri, derece bakımından oturanlardan üstün kılmıştır. Gerçi Allah, hepsine de güzellik vaad etmiştir ama mücahidleri, oturanlardan çok daha büyük ecirle üstün kılmıştır " [16].

---

[13] İbn Kayyım, Muhammed b. Ebî Bekr, Zâdu'l-Meâd fi Hedyi Hayri'l-İbâd, Mısır, 1970], 44.
[14] Bilmen, a.g.e., III, 334.
[15] K.K., Bakara Sûresi, 218.
[16] K.K., Nisâ Sûresi, 95.

Cihâd, Allah yolunda, Allah rızası için olan bir savaştır. Zaten Cihâdın diğer savaşlardan farkı da budur :

" İnananlar Allah yolunda savaşırlar, inkâr edenler de tâğut (şeytan) yolunda savaşırlar. O halde şeytanın dostlarıyla savaşın, çünkü şeytanın hilesi zayıftır "[17].

Allah yolunda savaşa çıkmanın belli bir yaşı yoktur. Kur'ân âyetleri bütün müminleri cihada çıkmaya teşvik etmektedir.

" Gerek hafif, gerek ağır olarak (şartlarından dolayı savaş size kolay da gelse, ağır da gelse) hep birlikte savaşa çıkın, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda Cihâd edin. Eğer bilirseniz bu, sizin için daha hayırlıdır "[18].

" Ey inananlar, Allah'tan korkun, O'na (yaklaşmağa) yol arayın ve O'nun yolunda Cihâd edin ki, kurtuluşa eresiniz "[19].

İslâm' düşmanları ile yapılan savaşa Cihâd denildiği gibi kıtâl de denilmektedir. Kur'ân'da bu kelimelerin ikisi de geçmektedir. Yukarıda geçtiği gibi Cihâd daha umumî bir mana ihtivâ ederken, kıtâl sadece İslâm' düşmanları ile yapılan savaş için kullanılmaktadır :

" Sizinle savaşanlarla Allah yolunda savaşın; fakat haksız yere saldırmayın, çünkü Allah haksız yere saldıranları sevmez "[20].

" Eğer andlaşma yaptıktan sonra andlarını bozarlar ve dininize dil uzatırlarsa, o küfür önderleriyle savaşın. Çünkü onların andları yoktur;

---

17 K.K., Nisâ Sûresi, 76.
18 K.K., Tevbe Sûresi, 41.
19 K.K., Mâide Sûresi, 35.
20 K.K., Bakara Sûresi, 190.

belki (böylece küfürden) vazgeçerler "[21].

" ...`Allah'a ortak koşanlar nasıl sizinle topyekün savaşıyorlarsa, siz de onlarla topyekün savaşın ve bilin ki Allah, (günahlardan) korunanlarla beraberdir " [22].

Allah yolunda savaşmak konusu ile alakalı hadi-i şeriflerden birkaç tanesi de şöyledir :

Abdullah b. Amr b. el-Âss (r.a.) dan :
Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyurdu :
" Allah yolunda ölüm, dinden başka, her şeyin keffareti olur [23].

Ebû Hureyre (r.a.) dan :
Resulullah (S.A.V.) şöyle buyurdu :
" Bir kâfir ile onun kâtili ebedî olarak ateşte birleşmezeler [24].
Câbir b. Semure (r.a.) dan :
Rasulullah şöyle buyurdu :

" Bu din, daima ayakta duracak, kıyamet kopuncaya kadar da bir grup onun yolunda savaşmaktan asla vazgeçmiyecektir "[25].

Ebû Hureyre (r.a.) dan :
Resulullah (S.A.V.) şöyle buyurdu :

" Allah yolunda savaşmadan ve Allah yolunda savaşmayı arzulayıp bunu konuşmadan ölen kimse, münafıkların bir grubundanmış gibi

---

21 K.K.,Tevbe Sûresi, 12.

22 K.K., Tevbe Sûresi, 36.

23 Tirmizî, Fedâilu'l-Cihâd, 13.

24 Müslim, İmâre, 130,131; Ebû Dâvûd, Cihâd, 10; Nesâî, Cihâd, 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 223,340,342.

25 Buhârî, Nafakât, 3; Müslim, İmâre, 172; Ebû Dâvûd, Sünen, 16.

ölmüş olur " [26].

Selmân-ı Farisî (r.a.) dan :
" Ben Rasulullah (.A.V.)'ın şöyle buyurduğunu işittim :

" Bir gün ve bir gece nöbet beklemek, bir ay (nafile)oruç tutu (nafile)namaz kılmaktan daha hayırlıdır ve bu kişi nöbette iken ölürse, ameli ona sayılır, rızkı üzerine gönderilir ve hilekârdan emin olur '[27].

Zeyd b. Hâlid el-Cehmî (r.a.) dan :
Raulullah (S.A.V.) şöyle buyurdu :

" Kim bir gaziyi (Allahiçin savaşanı) techiz ederse; o, cihada gitmiş gibi olur; ve kim gazinin geride bıraktığı çoluk çocuğuna bakarsa, o da cihada gitmiş gibi olur '[28].

Enes b. Mâlik (r.a.) dan :
Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyurdu :

" Her kim, samimi olarak Allah'dan şehid olmak isterse, döşeği üzerinde ölse bile, Allah o şahsı şehitler mertebesine ulaştırır '[29].

Ebû Hureyre (r.a.) dan :
Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyurdu :
"Allah yolunda yaralanan bir kimse, muhakkak kıyamet gününde

---

26 Müslim İmâre, 158; Ebû Dâvûd, Cihâd, 17; Nesâî, Cihâd, 2; Dârimî, Cihâd, 25; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 374.

27 Müslim, İmâre, 163; Tirmizî, Cihâd, 39İbn Mâce, Cihâd, 7; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 440.

28 Buhârî, Cihâd, 38; Müslim, Cihâd, 135; Ebû Dâvûd, Cihâd, 20; Tirmizî, Fedâilu'l-Cihâd, 6; Nesâî, Cihâd, 44; Dârimî, Cihâd, 26; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 20,53.

29 Müslim, İmâre, 157; Nesâî, Cihâd, 36.

yarası kan saçarak, rengi kan renginde, kokusu misk kokusu olduğu halde gelecektir'[30].

30 Buhârî, Cihâd, 10; Müslim, İmâre, 103,105; Nesâî, Cenâiz, 82; İbn Mâce, Cihâd, 15; Dârimî, Cihâd, 15.

B-) SAVAŞIN TARİHÇESİ VE SEBEPLERİ

a-) Tarihçesi : Allah, insanı yeryüzünde kendisine halife olarak yarattı [31]. Kendi emirlerini insanlara ulaştırmak üzere de peygamberler gönderdi [32] ki, Hz. Âdem (a.s.) bunların ilkiydi[33].

İnsanlık tarihi Hz. Âdem (a..) ve Havva ile başlar.Bütün insanlar onların çocuklarıdır. Hz.Âdem (a.s.)'in çocukları çoğalarak dünyaya yayılmışlar, ilk zamanlar soylar ve kabileler halinde gruplaşmışlardır. Cenab-ı Hak, bu gerçeği şöyle anlatır : " ey insanlar biz sizi bir erkekve bir dişiden (Âdem ile Havva'dan) yarattık. Sonra sizi tanışasınız diye soylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en iyiniz, takvada en ileri olanınızdır. Şüphesiz Allah , herşeyi bilen ve herşeyden haberdar olandır "[34].

Allah'ın dinini insanlara tebliğ etmekle görevli olan Hz.Âdem(a.s.)'e ilk itiraz, oğlu Kâbil'den geldi. Hâbil ile Kâbilarasında meydana gelen münakaşa, Hâbil'in haksız yere öldürülmesine sebeb oldu [35]. Bu olayda haksızlığı yani bâtıl'ı temsil eden Kâbil haksızdı. Buna mukabil kardeşi Hâbil haklı ve mazlumdu. Kâbil, kendi nefsini önplana çıkardığı için, ne Allah'ın ahkâmına ne de babası Âdem (a.s.)'in şeriatına uydu. Dolayısiyle onun için önemli olan, nefsinin tatmin olmasıydı; ama bu tutumunda kardeşine zulmetmiş; önemli değil[36].

[31] Bkz. K.K., Bakara Sûresi, 30; En'âm Sûresi, 165; Yûnus Sûresi, 14; Fâtır Sûresi, 39.

[32] Bkz. K.K., Nisâ Sûresi, 64; En'âm Sûresi, 42; İbrâhim Sûresi, 4; Müzzemmil ûresi, 15.

[33] Bkz. K.K.,Âl-i İmrân Sûresi, 35,59.

[34] Bkz. K.K., Hucurât Sûresi, 13.

[35] Bkz. İbn Kesîr, ebu'l-Fidâ İsmâil, Kasasu'l-Enbiyâ, Beyrut, 1982, I, 86.

[36] Hz.Âdem(a.s.)'in hanımı Havva, her doğumunda biri erkek diğeri kız olmak üzere iki çocuk doğururdu. Bu ikizler kendilerinden sonraki batında doğanlarla evlenirlerdi. Bu durum Hz.Âdem(a.s.)'in çocukları Hâbil ile Kâbil zamanına kadar devam etti. Fakat Kâbil'in, ilâhi ahkâmı tanımayarak, Hâbil'in kızkardeşi ile evlenmesi gerekirken, kendi kızkardeşi ile evlenmek istemesi, insanlık tarihindeki ilk anlaşmazlığın çıkmasına sebep

Hz.Âdem (a.s.), peygamberler silsilesinin ilkhalkasını oluştururken, oğlu Kâbil de bâtıl'ın zulüm ve bozgunculuğun önderliğini yapıyordu. Bu olay üzerine insanlar iki gruba ayrıldı : Zulümle birbirlerinin hakkını gasbeden Kâbil görüşü (bâtıl), diğeri de hakkı elinden alınan Hâbil görüşü. İnsanlık tarihinde meydana gelecek olan savaşların, çekişmelerin, dökülen kanların, terör ve anarşinin temeli bu olaydan kaynaklanmaktadır. Bu gerçeği Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle dile getirmektedir :

" Herhangi bir nefsi zulüm ile öldürülecek olursa, onun kan dökücülüğünün günahından bir pay, birinci Âdemoğlu (o işi ilk olarak icad eden kişi) üzerine yazılır. Bunun sebebi : O birinci Âdemoğlunun

---

oldu. Çünkü Kâbil, kendi ikiz kardeşi, Hâbil'in kızkardeşinden daha güzel olduğundan onunla evlenmek istedi. Yani Kâbil, Hâbil'in hakkına, bir nevi el koydu. Babaları olan Peygamber -Hz. Âdem (a.s.)- in müdahalesine rağmen, Kâbil, bu menfaatçı tutumundan vazgeçmedi.

Hz.Âdem (a.s.), bu durum karşısında oğullarına, Allah rısazı için birer kurban kesmelerini emretti. Kâbil ziraatla uğraşıyordu; sararmış bir tutam ekin yaprağıgetirdi. Çobanlık yapmakta olan Hâbil ise bir koç takdim etti. Gökten gelen ateş, Hâbil'in kurbanını yuttu; Kâbil'inki orta yerde kalmıştı. Bu olay, Hâbil'in kurbanının kabul edildiğini gösteriyordu. Kâbil'in haksız olduğu da orta yere çıkmıştı. ancak buna rağmen, Kâbil düşüncesinden vazgeçmiyordu. Hâbil'in önüne çıkarak " seni öldüreceğim " dedi. Bundan sonrasını Kur'ân'dan dokuyalım :"(Hâbil ağabeyisinin tehdidine şu şekilde cevap verir): Eğer sen beni öldürmek için elini bana uzatacak olursan, ben seni öldürmek için sana elimi uzatacak değilim. Çünkü ben alemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım. Şüphesiz senin kendi günahını ve benim günahımı yüklenmeni ve ateşin ehlinden olmanı isterim. Zulmedenlerin cezası budur. Sonunda nefsi ona kardeşini öldürmeyi (tahrik edip zevkli göstererek) kolaylaştırdı. Böylece onu öldürdü. Bu yüzden hüsrana uğrayanlardan oldu. Derken, Allah, ona yeri eşeleyerek kardeşinin ölü cesedini nasıl örteceğini gösteren bir karga gönderdi. " Bana yazıklar olsun " dedi. " Kardeşimin cesedini örtmek için bu karga kadar mı aciz kaldım ?" Artık o, pişmanlık duyanlardan olmuştu" (Mâide Sûresi, 28-31). Böylece insanlık tarihinde ilk cinayet işlenmiş oldu ki, bu cinayetle insan, kendi kardeşinin kanını döktü. (İbn Kesîr, Kasasu'l-Enbiya, I, 85-96 (özetlenerek).

öldürme işini adet edinenlerin birincisi olmasıdır [37].

Soy ve kabile olarak gruplar halinde çoğalan insanların her grubuna Allah Teala Peygamberler göndermiştir. Hz. Âdem (a.s.)'in soyundangelen bu insanların hak gözetenleri, peygamberlerin gösterdiği yoldan yürüdüler. Kâbil gibi, insanların haklarına el koymak isteyenler ise, peygamberlere karşı çıktılar. Tarihin akışı içerisinde, peygamberlerin getirdikleri mesaj'a karşı çıkanların bir kısmı güneşe, aya, yıldızlara tapmaya başlarken, diğerleri de, ağaç, hayvan ve nehirler gibi şeyleri ilâh edindiler. Daha sonraları bu ilahları heykelleştiren insanlar, böylece kendilerine göre dinler geliştirdiler. İnsanların bu tutumuyla gerçekdin kaybolup, iyiler kötü, kötüler iyi oluverdi[38]. Bu tarihî hadiseyi Kur'ân şöyle özetler : " İnanlar bir tek ümmet idi. (Daha sonra değişiklikler ve ihtilaller meydana geldi). Allah, doğruyolda olanları müjdelemek, yoldan sapanları da uyarmak üzere peygamberler gönderdi. Anlaşmazlığa düştükleri konularda insanlar arasında hükmetsin diye o peygamberler ile birlikte gerçekleri içinde taşıyan kitap indirdi. (İhtilaflar, başlangıçta insanlara gerçek bilgi verilmediği için ortaya çıkmıştı, ancak) Kendilerine kitap verilmiş olanlar, kendilerine açık deliller geldiktensonra (başka sebeple değil) sırf aralarındaki kıskançlık ve azgınlıktan dolayı anlaşmazlığa düştüler. Bunun üzerine Allah, kendi izniyle inananları, onların üzerinde ihtilaf ettikleri gerçeğe iletti. Allah, dilediğini doğru yola iletir"[39].

Ayette görüldüğü gibi, insanların haktan ayrılmasının temelinde azgınlık, kıskançlık ve birilerini sömürme arzusu yatmaktadır. Allah tarafından gönderilen peygamberlerin hedefi de ayrı ayrı dinler kurmak değil, insanlara yek- diğerinin haklarına riayet etmeyi öğretmek ve bunu sağlamanın tek yolunun da İlâhî Mesaj'a bağlanmak olduğunu

---

37 Buhârî, Cenâiz, 32.

38 Mevdûdî, ebu'l-A'lâ, Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi (Trc. Ahmed Asrâr), İst. 1983, I, 41-42.

39 K.K., Bakara Sûresi, 213.

göstermektir.

Hak yoldan sapan insanlar, çevrelerini de etkileri altında bırakarak sapık bir insan grubu meydana getirmişlerdir. Bu gruplar daha çok birbirine yakın olan insanlar tarafından oluşturulmaktadır. Gruplar arasındaki menfaat çekişmeleri, savaşları; savaşlar da, devleteleri doğurmuştur ki, İbn Haldun da bu olgunun ilk insandan beri var olduğunu söylemektedir [40].

b-) Sebepleri : Şimdi de kendiliğinden başlamayan bu savaşların bazı sebepleri üzerinde duralım.

1-) Yeryüzünde Kibirlenme ve Büyüklük Taslama :

İnsanlar arasında mücadele ve avaşların çıkış sebeplerinden birisi, Allah'ın dininden yüz çeviren zalim hükümdarlardır. Yeryüzünde hâkimiyet hakkı Allah'a ait iken [41], zalim yöneticiler bu hakkı gasbetmiş ve insanları köle olarak kullanmışlardır. Bu köle düzenlerini devam ettirebilmek için asker yetiştirmişler ve bugüçleriyle hak- hukuk tanımaz olmuşlardır. Başka bir tabirle, iktidar sahipleri, hak-hukuk kavramlarını, kendi çıkarları doğrultusunda düzenlemişlerdir. İnsanları bu beşeri kanunlarla uyutan Krallar, ilahlıklarını ilan etmekten de çekinmemişlerdir [42]. İtaatsizlik gösteren milyonlarca insanı da, öldürmüşlerdir ki, Kur'ân, bunlardan Fir'avn ve Nemrutkıssa'larını uzun uzun anlatır [43]. Bâbilonya kralı da bunlardandır [44].

---

40 İbn Haldûn, Abdurrahmân b. Muhammed, Mukaddime, Beyrut, 1988, I,334; Zuhaylî, Vehbe, Âsâru'l-Harbi fi'l-Fıkhi'l-İslâmî, Dımeşk, 1981.

41 Bkz. K.K.,En'âm ûresi, 58,62;Yûsuf Sûresi, 40,67; Kasas Sûresi, 70,88 Ğâfir Sûresi, 12.

42 Bkz. K.K., Bakara Sûresi, 258; Kasas s`Sûresi, 38; Nâziât ûresi, 24.

43 Bkz. K.K., Kasas Sûresi, 3,6,8,9,32,38,39,40; Bakara Sûresi, 258; Enbiya Sûresi, 68,71; Ankebût Sûresi, 24.

44 Bkz. Tosun, Mebrûre, Sûmer, Bâbil, Asur Kanunları, Ankara, 1975, s. 181- 217.

Bu zalim krallar, rejimlerini kurdukları askerî sultalarla devam ettiriyorlardı : " Gerçekten hükümdarlar, bir ülkeye girdikleri zaman, orayı bozguna uğratırlar ve halkından şeref sahibi olanları hor ve zelil kılarlar. İşte onlar böyle yaparlar"[45].

İnsanların büyüklük taslamaları (istikbâr), Allah'ı unutmalarından ve şahsî menfaatlarını herşeyin önüne geçirmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu müstekbirleri Kur'an şöyle anlatıyor bizlere :

"Âd kavmine gelince, onlar yeryüzünde haksız yere büyüklendiler ve dediler ki : " Kuvvet bakımından bizden daha üstünü kim miş ?" Onlar gerçekten kendilerini yaratan Allah'ı görmediler mi ? O, kuvvet bakımından kendilerinden daha üstündür. Oysa onlar, bizim ayetlerimizi bilerek inkâr ediyorlardı[46].

Kralların bu diktatörlükleri, birçok toplumda olduğu gibi, eski Yunan'da da halka sirayet etmişti. Onlar, kendilerini, diğer milletlerin üzerinde seçkin bir topluluk olarak görürler ve herkesin kendilerine boyun eğmeleri gerektiğini iddia ederlerdi. Bu mantıktan hareketle, dünya hakimiyetine sahip olmayı, kendi tabii hakları olarak görüyorlardı. Bunun için de, insanî değerler hiçe sayılarak uzun süre devam eden zorlu savaşlar yaptılar; binlerce insan öldürdüler. Daha sonraları da, aralarında çıkan kıskançlık ve çekememezlik yüzünden, Atina ve Isparta olarak ikiye bölündüler[47].

Makedonya kralı Büyük İskender'in, istikbar uğruna Avrupa'dan Asya'ya kadar uzandığı savaşlardaki insan kaybı tarihin korkunç bölümlerini teşkil eder[48]. Büyük İskender, önüne çıkan her şehri yakıp

45 K.K., Neml Sûresi, 34.

46 K.K., Fusilet Sûresi, 15.

47 Mansel, Arif Müfit, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara, 1984, s. 113-118.

48 Bosch, M.E., Helenimz Tarihinin Ana Hatları (Trc. Erzen Afif), İstanbul, 1942,

yıkmış, şehir ahalisinin çoğunu öldürmüş, canlarını kurtaranları ise, ya köle olarak kullanmış ya da sürgüne göndermiştir[49].

Orta Çağ'da Moğollar'ın İslâm' topraklarını işgaledip Bağdat'ı yakıp yıkmaları, 19. yüzyılda Napolyon'un dünya hakimiyetini ele geçirme teşebbüsleri ve nihayet Hitler'in II. Dünya savaşında bütün dünyayı ateşe vermesi, istikbarın (dünyada en büyük olma sevdasının) sadece birkaç örneğidir.

2-) Ganimet ve Maddî Menfaat Temin Etme Hırsı :

Yüce Allah, yeryüzünü çeşitli nimetlerle donatmıştır. Bu nimetler sayısızdır. Kur'an, bu hakikati " O, size istediğiniz herşeyden verdi.Eğer Allah'ın nimetini sayacak olsanız sayıp bitiremezsiniz. Doğrusu insan çok zalim, çok nankördür "[50] ayetiyle dile getirmiştir.

Her yerin ve her çağın değişik maddî kaynakları vardır. Zalim hükümdarlar da, bu kaynakları ele geçirmek, oralarda yaşayan halkı sömürmek için her çareye başvurmuşlar, milyonlarca insan kanı pahasına da olsa savaşmaktan çekinmemişlerdir.

Bir topluma Allah'ın lutfettiği imkân ve gıda kaynaklarını ele geçirmek ve sömürmek, işgallerde her zaman değişmez hedefler olagelmiştir. Böylece işgal edilen toplum, direnemeyecek ve ülkenin imkânlarından pay alamayacak kadar zayıf bir duruma düşürülür. Bu hedefe ulaşmak için de, ülkenin refah, güç ve saygınlığını sağlayan tüm kaynaklara el konulur. Bu milletin saygınlık ve bağımsızlığını sağlayan herşeyi yok edilir. Ayrıca kölelik, dalkavukluk, ihanet ve birbirini jurnallemek ve zulmetmek gibi aşağılık davranışlar benimsettirilip, ülkenin asıl sahibi olan kişiler de dejenere edilerek soysuzlaştırılır.

---

s.19,20,21.

49 Droysen, Büyük İskender (Trc. Baykal, Bekir Sıtkı), İst. 1964, I, 167-222.

50 K.K., İbrâhim Sûresi, 34.

Neticede yerli halkın sömürgeci emperyalistleri taklitve kültürlerine karşı hayranlık duymaları sağlanmış olur. Bunun yanısıra, yerli halkın kendi kültür ve şahsiyetini oluşturan ortak değerleri küçümseme kompleksine kapılması için gereken herşey yapılır. Sonuç olarak, yerli halk şahsiyetini kaybeder "[51].

Ganimet elde etme hırsı, çok eskiden beri varolan bir savaşsebebidir. İnsanlar, maddî menfaat için birbirlerini acımadan öldürmüşlerdir. Eski çağlarda, Çinlilerin, Türk ve Moğol sınırlarına garnizonlar kurarak onların arazilerini, otlaklarını daraltmaları neticesinde büyük savaşlar çıkmıştır [52].Türklerin yaptıkları baskınlardan kurtulamayan Çinliler ise, bu baskınları önlemek için meşhur Çin Seddini yaptılar. M.Ö.214 yılında da eskiden inşa ettikleri sedleri yeniden tamir ederek büyük bir savunma sistemi kurdular [53]. Bütün bu savaşlar, menfaat elde etmek için yapılmaktaydı.

Menfaat sağlama arzusu, ötedenberi devam edegelen ve bütün savaşların en etkili faktörlerinden birisidir. İslâm' ülkelerine baskın yapıp, Abbasi Devletini tarih sahnesinden silen Moğollar'ın, gittikleri her yeri yağmalamaları [54], menfaat elde etme ihtirasından başka birşey değildir.

Amerika keşfedildikten sonra, oraya giden Avrupalılar yerli halkla kıyasıya savaşa tutuşmuşlar, onların zenginliklerini ellerinden almak için soykırımlar uygulamışlardır. Avrupalıların bu barbarlıkları sayesinde, Meksika'daki Aztek, Yucatan'daki Mayans ve Güney amerika'daki İnka kültür ve medeniyetleri tarihe gömülmüştür. Avrupalılar, kadın erkek,

---

51 Mevdûdî, ebu'l-A'la, Tefhîmu'l-Kur'ân (Trc. Heyet), İst.1987, IV, 95.

52 Eberhard, Wolfram, Çin Tarihi, Ank., 1987, . 38,39; Gürün Kâmuran, Türkler veTürk Devletleri Tarihi, ank. 1984, s. 107-140.

53 Eberhard, a.g.e.,s. 82-83.

54 Hasan, İbrahim Hasan, İslâm' Tarihi (Trc.Heyet), istanbul, 1985, V, 161-198.

çocuk demeden, acımasızca, hunhar bir şekilde yerli halkı kılıçtan geçirmişler, kızılderilileri tamamen imha ederken, anglo- Saksonlarıda Güneye doğru sürmüşlerdir [55].

Kendilerine ait olmayan tabii kaynakları sömürme arzusu üzerine temeli atılan Amerika, bu özelliğini devam ettirmiş,bazen Avrupa'ya, bazen Asya'ya uzanmış ve petrolün bulunmasından sonra da Ortadoğu'yu örtülü bir şekilde işgal etmiştir. Yakın tarihte meydana gelen Körfez Savaşı bir menfaat çatışması değil de neydi ?

3-) Karşılıklı Övünme, Soy ve Irk Asabiyeti :

Yüce Allah, insanları, bir erkek ve bir dişiden yaratmış, sonra da tanışıp Allah'ın emrettiği şekildeberaber yaşasınlar diye kabile ve ırklara ayırmıştır[56]. Bu kabile ve ırklardan devletler doğmuştur. Devletlerırk ve soylarını ön plana alarak bazı savaşlara sebep olmuşlardır. Tarihteki birçok savaşın, yıllarca sürüp giden mücadelelerin sebebini bu madde teşkil etmiştir. Asabiyet duygusu ile yapılan bu avaşlarda binlerce insan hayatını kaybetmiştir.

Antik çağlarda, Yunanlılarla İranlılar arasında yapılan Med Savaşlarında, her iki taraf büyük kayıplar vermiş, bir seferinde İranlılar, Atina'ya kadar gelip dayanmışlar ve Yunanlılar da Atina'yı boşaltmışlardı. Kadın ve çocuklarını kurtarmak için komşu adalara gönderen Yunanlıların erkekleri ise, gemilere binerek savaşı denizden devam ettirdiler. Atina'nın boşaltılmasından bir gün sonra şehre giren İranlılar, burayı tamamen yakıp yıktılar [57]. İslâm''ın zuhurunda, binlerce insanın ölümüne sebebiyet veren, İranlılarla Bizanslılar

arasında cereyan eden savaşlardan Kur'ân-ı Kerim de bahsetmektedir [58].

---

[55] Şener, Sami, İşte Amerika, ist. 1992, . 15-26.

[56] Bkz.K.K.,Hucurât Sûresi, 13.

[57] Mansel, a.g.e.,285.

Tarih, Hunlarla Romalıların bu uğurda yaptıkları savaşlara da şahit olmuştur. Roma ordusu ile Atilla'nın komutasındaki Hun ordusu arasında, Orleans'da yapılan savaşta, savaş alanı sayısız cesetlerede dolup taşmıştır [59].

Ortaçağ ve Yeniçağ'da, Avrupa'da devam eden yüzyıl avaşlarında da bu maddenin etkisi vardır. Son yüzyıldaki II. Dünya Savaşında da, Hitler'in kendi ırkını ön plana alması en müessir faktör olmuştur.

Bu ve bundan sonra gelecek olan " meşhur olma ve kahramanlık sevdası " maddesinin devamlı bir savaş sebebi olacağı konusunda Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmaktadır. " Ebû Musâ el-Eş'arî (r.a.) şöyle demiştir : Bir adam Peygamber (S.A.V.)'e geldi de :

- Kimi adam aşiret taassubu ile savaşır, kimisi kahramanlık duygusu ile savaşır, kimisi de gösteriş için savaşır. Şu halde bunların hangisinin mukatelesi Allah yolundadır ? diye sordu. Rasulullah (.A.V.) :

-" Her kim Allah'ın kelimesi (yani Tevhid kelimesi) daha yüce olsun diye kıtâl ederse, işte onunkisi Allah yolundadır " buyurdu[60].

4-) Düşmanlık ve Öc Alma Duygusu:

Hak yoldan sapan insanoğlu, birbirini affetme olgunluğunu gösterememiştir. Birinin yanlış birhareketi, karşısındakinin daha büyük bir hatasıyla karşılık görmüştür. Bu durum, insanlarda, intikam alma duygusunu tahrik etmiş ve geliştirmiştir.

---

58 Bkz.K.K., Rum Sûresi, 1-4; Otrogorsky, Georg, BizansDevleti Tarihi (Trc. Işıltan, Fikret), Ankara,1991,s.86-102.

59 Orkun, Hüseyin Namık, Türk Tarihi, Ank. 1946, II, 20-40; GürünKâmuran, a.g.e.,s.151.

60 Buhârî, Tevhid, 28; Müslim, imâre, 149; Ebû Dâvûd, Cihâd, 24; TirmiziCihâd, 28; Nesâî, Cihâd, 21; İbn Mâce, Cihâd, 13.

Tarihçi İbn Haldun, savaşların sebeplerini sayarken intikam alma duygusunu da bir sebep olarak saymış ve şunları demiştir :

" İnsanların birbirlerinden intikam almak istemeleri, savaşların ve çatışmaların kaynağıdır. İnsanoğlunun herbiri, diğerinden intikam almak hırsıyla, bağlı bulunduğu kabilenin kendisini korumasından da faydalanmaktadır. Her iki tarafın kendi mensuplarını intikam almaya teşvik etmesi ve tarafların saflar halinde karşı karşıya gelmelerinden sonra kendilerini savunmanın bir sonucu olarak savaş kaçınılmaz olur. Bu intikam duygusu, hiçbir kavim ve milletin halî olmadığı tabii bir özelliktir. Bu duygu, genellikle kızgınlık, herhangi birkonuda yarışmak, karşılıklı düşmanlık veya bir dargınlıktan doğar "[61].

Yukarıda işaret ettiğimiz savaşların sebepleri arasında, intikam alma duygusu da yer almaktaydı. Bilhassa Romalıların diğer devletlerle, özellikle de Kartacalılarla yaptıkları savaşlarda bu duygu ön planda yer almıştır. Bununla birlikte, herkese karşı düşmanca davranmalarını ve takındıkları tavırları da zikretmek gerekir. Romalılarınkendileri dışındaki insanlara bakış açıları Yunanlılar'dan farklı değildir.Kendileri dışındaki herkesi düşman kabul ederler; kılıç zoruyla dünyaya hakim olmaya çalışırlardı. Sürekli silah altında bulunan güçlü bir ordu bulundururlar ve devlet de bu ordunun himâyesi altında varlığını sürdürürdü. Roma, sınırları kuşatılmaz ve toprakları fethedilmezbir imparatorluk olarak yaşamak istiyordu [62]. Bu yüzden Hun İmparatorluğu ve Kartacalılarla geçinemiyorlardı.

Buna karşılık olarak, Kartacalı ünlü komutan Hannibal'in tek gayesi, Roma'yı tamamen yok etmektir. Romalılar, hükümdarlığı paylaşma uğruna çok uğraştı ve çok kan döktüler; neticede Hannibal'den çok acı bir şekilde intikamlarını aldılar. Karşılıklı düşmanlığınve intikam

61 İbn Haldun, Mukaddime, I, 334.

62 Zuhaylî, a.g.e.42.

alma hırsının sebep olduğu ve yüzyıl süren Pön savaşları yüzbinlerce insanın hayatına mal olmuştur[63].

Yemen kralı Ebrehe'nin, San'a'dan kalkıp Mekke'ye kadar gelip savaşmak istemesi de, intikam alma hırsından kaynaklanmaktaydı[64].

Tarih boyunca birçok savaşa sebep olan " udvân " yani düşmanlık konusunda İbn Haldun şunları söylüyor : " Savaşların bir başka sebebi olan düşmanlık, Arap, Türk, Türkmen, Kürt ve benzeri, sahra ve çöllerde yaşayan vahşi kavimler arasında görülür. Çünkü bunların rızıkları, mızraklarının ucundadır. Başkalarının elindekini çekip almak suretiyle geçinmenin yolunu bulmuşlardır. Bunlar, ellerindekini vermek istemeyen ve malını mülkünü korumaya çalışanlarla savaşırlardı "[65].

İşte Rasulullah (S.A.V.) döneminde meydana gelmiş bir olay :

Hüsrev Perviz, Hire hükümdarı Numan b. Münzir'in kızının güzelliğini işitince, kızını krallık sarayına getirmesini emretti. Ancak; Numân bu işi kendine yediremediğinden, böyle bir şeyi kabul etmeyip açıktan açığa reddetti. Bunun üzerine Hüsrev Perviz tarafından, Hire hükümdarlığının istilâ edilmesi ve Numân'ın yakalanması ermi verildi. Numân, çocuklarını Şeybân oğullarının himayesine bırakıp, bizzat kendisi de Kisra'nın sarayına gidip bu kusurunun affedilmesini istedi. Ancak Kisra, onun öldürülmesini emretti ve kırk bin kişilik bir orduyu Numân b. Münzir'in ailesini Şeybân oğullarından almak üzere gönderdi ve Zû Kâr denilen yerdeki savaş vuku buldu. Bu savaşta her iki taraftan

---

63 Demircioğlu, Halil, Roma Tarihi, Ank. 1953, . 208-278; Blunt, W, F., Batı Medeniyetinin Temelleri (Trc.Erim, Müzehher), İst. 1965, s. 69-72.

64 Bkz. İbn İshâk, Muhammed b. İshâk b.Yesâr, Sîretü'bnu İshâk, Konya, 1981, s. 38-40; İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdulmelik, es-Sîretü'n-Nebeviyye, Beyrut, 1971, I, 44-58; İbnü'l-Esîr, İzzüddim Ebu'l-Hasan Ali b. Ebi'l-Kerâm, el-Kâmil fi't-Tarih, Beyrit, 1965,I, 442-447.

65 İbn Haldun, Mukaddime, I, 334.

binlerce kişi öldü[66]. Ölen bu insanlar, Hüsrev Perviz'in intikam alma hırsının kurbanı oldular.

5-) Meşhur Olma ve Kahramanlık Sevdası:

Bu duygu, nefsini yenemeyen, kendini fethedemeyen birtakım bencil insanların kapıldıkları ve uğruna bütün bir insanlığı imha etmeyi göze alan hasta ruhlu kişilerin idealidir. Bu ideal uğruna savaşıp da kazananlar ,tarihe kahraman (!) olarak geçmişler, mağlup duruma düşenler ise, intihar ederek canlarına kıymışlardır.

" Geldim, gördüm, yendim " sözü ilk meşhur olanJul Sezar, katıldığı savaşlarda, gttiği her yeri yakıp yıkan birisidir [67]. Buna rağmen, meşhur bir komutan olarak tarihe geçmiş ve hedeflediği şöhrete ulaşmayı başarmıştır. Buna karşılık, Hannibal [68] ve Hitler [69] hedefledikleri şöhrete ulaşmadan hayata veda etmişleredir.

6-) İç Anlaşmazlıklar :

İbn Haldun, bu maddeyi de savaş sebepleri arasında saymaktadır [70]. Devletin, kendisine karşı isyan eden ve yönetime boyun eğmeyenlerle yaptığı iç savaş, bazen de yönetimin bizzat kendi zulmünden kaynaklanır. Yönetimin, idare ettiği halkı, kendine göre sınıflara ayırması ve onlara farklı davranarak bir kısmına zulmetmesi, onlara karşı savaş ilan etmesi anlamını taşır. Bu konuda Kur'ân-ıKerim, Fir'avn'ın insanları nasıl böldüğünü şöyle anlatır :

" Gerçek şu ki, Fir'avn yeryüzünde büyüklenmiş ve oranın halkını

66 el-Kâmil, I, 482-491.

67 Meydan Larousse, Sezar Md.

68 Bkz. Bosch, a.g.e.,126-128; Demircioğlu, a.g.e. 261.

69 Bkz. Öndeş, Osman, Hitler, ist. 1974, s. 70-71.

70 İbn Haldun, Mukaddime, I, 334.

birtakım fırkalara ayırıp bölmüştü. Onlardan bir bölümünü güçten düşürüyor, erkek çocuklarını boğazlayıp kızlarını diri bırakıyordu. Çünkü o, bozgunculardandı " [71].

İç savaşların da çeşitli nedenleri vardır. Biz burada bu sebepleri sayacak değiliz. Sadece, bir memlekette başgösteren iç anlaşmazlıkların, o memeleketi, komşularıyla savaşmaya kadar götüreceğini söylememiz yeterlidir.

7-) Dînî Duygu :

Tarih boyunca yapılan savaşların birçoğu da, dinî duygu ile yapılmıştır [72]. Bizzat peygamberlerin katıldığı veya teşvik ettiği savaşlar bu kabildendir [73] Geçmiş ümmetlerde buna misal olarak, Kur'ân-ı Kerim'de Tâlût ve Câlût adlı iki komutanın birbiriyle yapmış olduğu savaştan ve daha önemlisi peygamberlerin savaşlarından bahisler vardır [74].

Hz.Muhamed(S.A.V.)'in peygamber olarak gönderilmesinden sonra, yapılan bütün savaşların temelinde dinî duygu vardır. İslamî ıslahatta buna " Cihâd " veya " Allah yolunda savaş " adı verilir [75]. Hristiyanların yüzyıllarca sürdürdüğü Haçlı Seferleri'nin temelinde de bu duygu vardır. Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale'ye yüklenen haçlı ordusu bunun en açık delilidir. Avusturalyalı Anzakların Çanakkale'de ne işleri vardı ? Elbette onları bir araya getiren dinî inançları idi.

İslâm Dininde, sadece bu duygu ile savaş yapılmasına izin verilmiştir. Bunun dışındaki savaş sebeplerinin hiç birisi meşru değildir.

---

71 K.K., Kasas Sûresi, 4.

72 İbn Haldun, Mukaddime, I, 334.

73 Bkz. Buhârî, Humus, 32.

74 Bkz. K.K., Bakara Sûresi, 246-250; Al-i İmrân Sûresi, 146.

75 İbn Haldun, Mukaddime, I, 334.

Netice olarak diyebilirizki, böyle basit sebeplerden dolayı çıkan bu savaşlar, tarihte unutulmayacak lekeler bırakmışlardır. En büyük leke de, savaşlar adına putların dikilmesi olmuştur.' Romalılar yapmış oldukları savaşlar adına ilah Maris'in putunu, Yunanlılar gurur duydukları savaşlar adına ilah Zeus'un putunu [76], Mısırlılar da ilah Oziris'in oğlu Horus'un putunu dikmişlerdir[77].

c) Cahiliye Döneminde Savaş :

Savaşmayı milli bir görev olarak telakki eden Araplar, onu, bir meslek haline getirmişlerdi. Geçim yollarının sınırlı oluşu, zarurî ihtiyaçların zorluklarla karşılanabilmesi, toplumsal düzen ve uzlaşmaya ihtiyaç duymaları, onlarda savaş sevgisinin alabildiğine kökleşmesi sonucunu doğurmuştur. Öyle ki, savaşmak ve kan dökmek, onların bariz özellikleri haline gelmiş, hatta karşılıklı olarakövünmelerine sebep olan işler arasına girmişti. Çoğu zaman başlangıçta, bir yiyecek elde etmek, bir otlak sahibi olabilmek veyahut da bir sukaynağına kavuşmak ya da intikam almak arzusu ile savaşlar olurdu.

Asırlarca savaşmaları, bitmek tükenmek bilmeyen mücadeleler ve çarpışmalarla iç içe yaşamaları sonucunda, kan dökmek onların çok sevdiği bir iş halini almıştı. Kan dökme arzusu dışında hiçbir hedefi olmayan bu insanlarda, yaşadıkları hayatın fıtrî ve tabiî neticesi olarak, katılık, kasvet, intikam, kin, vahşilik v.b. özellikler ortaya çıktı. Düşmanlık, bir kabileden diğerine, bir aileden ötekine nesillerce intikal edip durdu. Her kabile, karşısındakinden intikam alma amacıyla bileniyor ve düşmanını tümüyle ortadan kaldırmayı hedefliyordu. Bu arzusunu gerçekleştirebilmek için de, en vahşi yolları izliyor, alabildiğine zalimce işkenceleri uyguluyor, intikam ateşini söndürme uğruna düşmanın bütün hak ve hukukunu ayaklar altına alıyordu. Kanlar,

---

76 Zuhaylî, a.g.e.53.

77 Günaltay, M.Şamseddin, Yakın Şark III uriye ve Filistin, Ank. 1947,s. 31; İnan, Afet, Eski Mısır Tarihi ve Medeniyeti, Ank., 1956, s. 46,50,166,229.

çoğu zaman sadece övünmek ve kahramanlık gösterisinde bulunmak amacıyla, haksız yere oluk oluk akıtılıyordu[78].

Her konuda olduğu gibi savaş konusunda da Arapların durumunu öğrenmek için " Eyyamu'l-Arab " ve " Arap Şiiri "ne müracaat etmek gerekmektedir. Cahiliye döneminde Araplar arasında belirli zamanlarda meydana gelen savaşlar " Eyyamu'l-Arab = Arapların günleri " diye adlandırılmıştır. Bu savaşların en meşhurları; Besûs, Dâhis ve Ğabrâ'dır.

Besûs savaşı, cahiliye döneminde Benû Vâil'e mensub iki kabileolan Bekr ve Tağlib arasında meydana gelmiştir. Kırk yıl süren bu şiddetli savaşın sebebi, Bekr kabilesinden yaşlı bir kadına ait olan bir devedir [79].

78 Bkz. Hitti, Philip K., İslâm' Tarihi (Trc. Salih Tuğ), İt. 1980, I, 131-134; Zuhaylî, a.g.e., 52-54; Hasan ,İbrahim Hasan, a.g.e.,I, 74; Mevdûdî, Ebu'l-A'la, İslâm'da Savaş Hukuku (Trc. Beşir Eraysoy), İst. 1992, 205-206.

79 Bekr b. Vâil oğullarının bir misafirine ait bir dişi deve, Tağlib b. Vâil oğulları kabilesinin reisi Küleyb b. Rebia'nın otlağına girmiş ve Küleyb'in develeriyle birlikte otlamaya koyulmuştu. Kendi mer'asına kimsenin devesinin girmesine izin vermemek ise Küleyb'in adetleri arasındaydı. Aynı şekilde kendisine ait vadide hiçkimsenin avlanmasına da izin vermiyordu. Herhangi bir hayvanın da onun hayvanlarının su içtiği yere gelmesini de kabul etmiyordu. Hatta işi o dereceye vardırmıştı ki herhangi bir kimsenin kendisinin yaktığı ateşin karşısında ateş yakmasına dahi müsaade etmezdi.

Kabile bu yabancı devenin kendi develeri ile birlikte otlamakta olduğunu görünce hiddetlendi ve kabileye mensup kimselerden birisi bir ok atıp otlayan bu deveye isabet ettirdi. Bu deve yaralı haliyle geri dönünce sahibi Besûs onun bu durumunu görüp : " Bu ne kadar büyük rezillik " diye feryadı bastı. Bunun üzerine Bekr oğulları kabilesi ayaklandı. Bu kabileye mensup Cessâs b. Mürre adındaki bir genç (aynı zamanda kız kardeşinin kocası olan) Küleyb'i öldürdü. Küleyb'in kardeşi Mühelhil'e haber ulaşınca kardeşinin intikamını almaya kalkıştı. Böylelikle her iki kabile arasında kırk yıl devam eden korkunç bir savaş başladı.

Aynı zamanda bir şair olan Mühelhil saçını kesti, elbisesini kısalttı, kadınların yanına uğramaz oldu. Kumar ve şarabı da bırakarak kavmini intikam almak için yardıma

Dâhis adı ile bilinen savaş ise, bir atın diğer bir atı yarışta geçmesinden dolayı çıkmıştır. Dâhis ve Ğabrâ isimliiki atın yarıştırılması Abs oğulları ile Zubyânoğullarını kırk yıl birbiri ile savaştırdı[80].

Ayrıca, bir de Ficâr savaşları (Eyyâmu'l-Ficâr) vardır ki, bunlar, Haram aylarında yapılan savaşlardır. Birinci Ficâr savaşı, Havâzîn ile Kinâne arasında, İkinci Ficâr avaşı Kureyş ile Hevâzin arasında,Üçüncü Ficâr harbi, Kinâne ile Hevâzin arasında, 4. Ficâr harbi Kureyş ile Kinâne arasında meydana gelmiştir. Dördüncü Savaşta peygamberimiz ondört

---

çağırdı. Gittikçe alevlenen bu harpte iki kabileden hiçbirisi ötekini, son ferdine kadar yok etmedikçe kılıcını kınına koymak istemiyordu.

Bu kardeş kavgası, takriben Miladi 525 yılında Hîre hükümdarı III. Münzir'in araya girmesiyle son bulmuşsa da, her iki taraf o sırada kuvvetini bitirip tüketmiş bulunuyordu (İbn Abd Rabbih, Ebû Ömer Ahmed b. Muhammed b. Abdi Rabbih, el-Ikdu'l-Ferid, Kahire, 1956, V, 213-217; el-Isbahânî, Ebu'l-Ferec, el-Eğânî, Beyrut, 1962, V29-34; İbnü'l-Esîr, el-Kâmil, I, 523-538.).

80 Harbin sebebi Abs oğullarının başkasına ait Dâhis adını taşıyan bir at ile Zübyân oğullarının reisine ait Ğabrâ adındaki kısrak at arasında yaptırılan bir yarışta Zübyânî'lerin haksızlık yapmış olmalarıdır. Yüzyirmi ok atımı uzunluğundaki yarış mesafesini tesbit ettikten sonra kırk gün atlarını özel bir şekilde yemliyerek yarışa hazırladılar. Yarış başlamadan önce karşılıklı yüzer deve rehin verdiler. Kimin atı kazanırsa develeri de o almış olacaktı. Ve derken yarış başladı. Tesbit edilen güzergâhtaki ağaçlık bölge içinde çok sayıda dar menfezler vardı. Zübyanîlerin reisi Hamel b. Bedr bu dar geçitlerde bazı gençlere pusu kurdurmuştu. Onlara, Dâhîs önde geldiği taktirde engel olarak geriye bırakmaları talimatını vermişti. Atlar tam süratlandıkları sırada kısrak, diğerini geride bıraktı. Zübyânî'ler sevinmeye başlamıştı. Abs oğullarının reisi Kays b. Züheyr " yavaş olun, sabredin, atların yumuşak yola çıkmasını bekleyin " diyordu.

Nihayet atlar sert ve düz araziden yumuşak ve kaygan araziye çıktılar. Burada Dâhîs, Ğabrâ'nın önüne geçti. Dâhis hedefe yaklaştığı anda, önünü kestiler ve yönünü hedeften saptırdılar. İşte bu olay iki kabile arasını açatı. Kırk yıl birbirleri ile savaştılar. Besûs barışın temin edilmesinden hemen sonra patlak veren bu savaş hemen hemen İslâmî devrin ilk yıllarına kadar sürdü. Bu harp hakkında yazılan şiirlerde, Arap şiirinin en güzel örnekleri verilmiştir. Züheyr b. Ebî Sülmâ'nın muallakası ile Antere el-Absî'nin muallakası bunlardandır. (İbn Abdi Rabbih, a.g.e., V, 150-153; el-Isbahânî, a.g.e., XVII,123-136; İbn Esîr, a.g.e., I, 566-582.

yaşındaydı. Bu hususta Peygamberimiz " Ficâr günü amcalarıma, atmaları için ok topluyordum. O zaman ondört yaşındaydım. Yani yanımdaki okları onlara uzatıyordum " buyurmuşlardır [81]. Bu savaşlardan beşincisi de Havâzin ile Kinâne arasında yapılmıştır. Bunların birincisine " Nahle savaşı " denilir ki, bunda taraflardan hiç birisi üstünlük sağlayamamıştır. İkincisi " Şemtâ " ismi ile anılır. Bunda Kureyş galib gelmiştir. Ficâr savaşlarının en büyüğü de budur. Üçüncüsü " Abelâ ", dördüncüsü " Şirb ", beşincisi de " Harîre " diye adlandırılır. Sonuncusunda taraflar, intikamdan vazgeçerek kayıplarının bedelinden de vazgeçmek şartıyla anlaşma yapmak istediklerini karşı tarafa bildirdiler. Sonuçta sulh yaparak bu işi terkettiler[82].

Arap yarımadasının çeşitli yerlerinde devam eden bu savaşlar Yesrib [83] şehrinde, Evs ve Hazrec kabileleri arasında da vuku buluyordu. Evs ve Hazrec, iki kardeşti. Yemen'deki Arîm selinden sonra oradan hicret ederek gelip Medine'ye yerleşmişlerdi. Bunların soyundan gelenler iki düşman kabile haline geldiler. Medine'de yahudi kabileleri de bulunuyordu. Bu yahudi teşkilâtlarının da araya fitne sokması ile bu iki düşman kabile arasında çok kanlı savaşlar meydana geldi. Bu savaşların sonuncusu olan " Buâs Savaşı " o kadar kanlı olmuştur ki, her iki tarafın büyükleri ölmüşlerdir. Bu savaşlar, onların güçlerini zayıflatmış ve sonunda bunlardan Hazrec kabilesi, şehirde yaşayan yahudilerle ittifak kurarken, Evsliler de Mekke'deki Kureyş'lilerle ittifaka girmenin yollarını aramışlardır. Her iki kabilenin insanları da, savaşmaktan usanmışlardı. İşte bu sırada Hazrecliler kendilerine Abdullah b. Ubey b. Selülü kral seçeceklerdi [84]. İmdatlarına yetişen İslâm', kendilerini iç savaşlardan da, münafık ruhlu Abdullah b. Ubey'den de kurtarmış oldu :

---

81 İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdulmelik, e-Sîretü'n-Nebeviyye, Beyrut, 1971, I, 197,198; İbn Sa'd, Ebû Abdillah Muhammed, et-Tabakâtu'l-Kübrâ, Beyrut, 1970, 128.

82 el-Ikdu'l-Ferîd, V, 251-256; el-Eğânî, XVII, 60-81; el-Kâmil, I, 588-594.

83 Hz. Peygamber'in hicretinden sonra Medine.s.

84 İbn Hişâm, a.g.e.,204-234; el-Kâmil, I, 680-684.

" Hz. Muhammed (S.A.V.)'in zuhurundan önce Arap yarımadası, geniş ve sürekli bir harp meydanından başka bir şey değildi. Bu, Araplarda kökleşen harbetme karakterinden kaynaklanıyordu " [85].

Görülüyor ki, insanlık tarihinde savaşların sebebleri ne ise, cahiliye döneminde yaşayan Araplarda da aynısı vardır. Cahiliye arapları, bir dava, üstün bir ideal uğruna değil, menfaat için, şöhret ve intikam uğruna savaşmışlardır.

85 Zuhaylî, Gustave Le Bon'dan naklen,a.g.e.,53.

C-) İLÂHÎ EMR'E UYGUN OLMAYAN SAVAŞ İNSANLIĞA FELAKET GETİRİYOR.

İnsanlık tarihinde cereyan eden savaşların ekserisinde insan unsuruna ve ma'mur yerlere gereken önem verilmemiştir. savaşan taraflar, sadece savaşı kazanmayı düşünmüşlerdir. Yukarıda savaşların sebeplerinde de görüldüğü gibi, insanlar bir hiç uğruna ölüp gitmişlerdir. Gerek eski çağlarda, gerekse günümüzde savaşların, karşıdaki düşmanı tamamiyle yok etmek için yapıldığı bir gerçektir.

Yakın çağın komutanlarından Napolyon, savaşın gayesini " hasmı bütün bütüne mahvetmek " olarak kabul etmiş ve bu uğurda savaşmıştır[86].

Bu uğurda savaşan komutanlar, hep birbirlerinin yolunu takip etmişler ve kendilerinden öncekilere gıpta ile bakmışlardır. Mesela : Napolyon, komutan olmak isteyenlere Büyük İskender, Hannibal, Jul Sezar gibi komutanların hayatlarını okumalarını tavsiye etmektedir[87].

Bu komutanlar sayısız harpler yönetmiş, çok sayıda zafer kazanmışlardır. Ama bu savaşlardan insanlık ne kazandı ? Yüzbinlerce insan, bazılarının meşhur olması ve isimlerinin tarihe geçmesi için mi öldüler ? Kimilerinin elleri ve ayakları kesildi, kimileri ateşte yakıldı. Kimilerinin ırz ve namusu kirletilerek canlarına kıyıldı. Hayatta kalanlar ise esir edilerek köle yapıldı. Nice çocuklar anasız- babasız bırakıldı. Nice şehirler ve mamur yerler yakılıp yıkıldı. Bu konuda Mevdudî şunları kaydetmektedir :

" Tarihte savaşlarla ilgili pek çok bilgi vardır. Bu bilgiler, savaş konusunda uygar dünya ile uygar olmayan dünya arasında önemli bir

86 Foş Mareşal, F., Harbin Sevk ve İdaresi (Trc: Osman Senaî), İst. 1932,s. 1-2.
87 Foş, a.g.e.,s. 2.

fark olmadığını göstermektedir. Herhangi bir toplum, diğerine saldırdığı zaman onu tamamen yok etmeyi hedefliyordu. Savaşçılar ile savaşçı olmayanlar arasında gerçekte hiçbir fark gözetilmezdi. Hiçbir ayırım yapılmaksızın insanların kanları dökülür, boyunları vurulurdu. Savaş hali kapsamına kadınlar, çocuklar, acizler, dullar, yaralılar, hastalar, rahipler ve abidler de dahildi.

Düşmanın ekinleri ve mahsulleri orduların ayakları altında çiğneniyor, düşman bahçelerinin ağaçları sökülüyor, binalar yıkılıyor, içlerindeki mallar talan ediliyordu. Aynı şekilde ateşe atıp yakma da genel bir uygulama idi[88].

Bu zulümleri yapanların başında Mısır Firavunları gelir. Onlar ön Asya'da, özellikle de Filistin'de çok büyük zulümler yapmışlardır. Bu gerçeği, Amenofis IV'ün kumandanlarından Horemheb'in Filistindeki icraatına dair mezarında yazılmış şu satırlardan anlıyoruz : " insanlar öldürüldü, şehirler tahrip edildi, hububatlar yakıldı. Aç kalan insanlar keçiler gibi dağlarda yaşadılar[89].

M.Ö.X. yüzyılda ön Aya'da büyük bir güç haline gelen Asurlular, Akdeniz'e çıkmak için Fenikeliler ile kıyasıya mücadeleye giriştiler. Fenikelileri çok ağır vergilere bağladılar. Fenikelilerin elinde bulunan Sidon şehrinin prensi, Asur kralı Assarhaddon'a karşı isyan etti. Ancak bu hareketinin cezası geç kalmadı. Fenike baştan başa asur orduları tarafından çiğnendi. asur kralı Sidon kalesini yıktıktan sonra şehre girdi. Her tarafı yakıp yıktı. Kaçmak isteyen Fenike kralını da arkasından gönderdiği gemilerle yakalatıp öldürttü. Assarhoddan yazıtlarında, Asur kralının, Sidon'dan altın, gümüş, mücevher, fildişi, kumaş, köle, cariye, hayvan sürüleri gibi birçok ganimet almış olduğunu bildiren satırlar vardır. Yerle bir ettiği Sidon şehri yerine (Assarhaddon) adını verdiği

---

88 Mevdûdî, İslâm'da Savaş Hukuku, 234-235.

89 Günaltay, a.g.e.,s.97.

yeni bir şehir kurdu. Bu şehre Basra körfezi tarafından sürüp getirdiği yeni bir halkı yerleştirdi. Bu şehir ancak iranlılar devrine kadar yaşayabildi. İran devrinde eski Sidon sitesinin yeniden kurulduğu görülmektedir[90].

Asur kralı III Şalmeneser M.Ö.854 yılında bir Arap kabile reisi olan Cündüp üzerine bir sefer düzenledi. Hama'nın kuzeyindeki Karkar'da yapılan savaşta Asur kralı galip geldi. Kendisine ait bir kitabede Şahmeneser'in yazdıkları şunlardır :

" Onun kraliyet şehri Karkar'ı tahrip ettim, virane yaptım, ateşe verdim..."[91]

a) Elçilere Yapılan Kötü Muamele:

Devletler arasında teorik olarak elçilere gereken saygıyı gösterme düşüncesi vardır. Siyasi düşünürler, bu saygının önemli bir menfaatin ifadesi olduğuna inanıyorlardı. ancak elçilere yapılan muamele ve bu konuda izlenen politika bunun aksini isbat etmiştir. Fars imparatoru Erdeşir'in elçileri, Kayser Sirus iskender'in sarayına " Romalılar'ıAvrupa toprakları ile yetinmelerini, Suriye bölgesini bütünüyle Farslara terketmeleri gerektiğini " ifade eden mektubunu getirdiklerinde, Kayser son derece öfkelenmiş ve elçilerin hapsedilmesini emretmişti[92].

Hüsrev Perviz'in elde ettiği başarılar, Asya ve Avrupadaki Bizans imparatorluğunun varlığını hemen hemen bütünüyle ortadan kaldırıp, Suriye, Filistin ve Küçük Asya tümüyle Hristiyanlıktan çıkınca, hatta Fars orduları Kostantiniyye yakınındaki Kadıköy'e kadar varınca Herakliüs barış isteme amacıyla elçiler göndermiş, ancakHüsrev Herviz, bu elçilerin başlarında bulunan kişinin canlı olarak derisini

90 Günaltay,a.g.e.,s.188.

91 Hitti, Philip, K. Islam Tarihi (Trc.Salih Tuğ), İst., 1980, I, 62.

92 Mevdudî, a.g.e., 238.

yüzdürmüştü. Diğer elçileri hapse attıktan sonra da Herakliüs'e şu ifadelerle başlayan bir mektup göndermiştir.

"Bütün dünyaya egemen büyük kisra Hüsrev'den, ahmak, zelil ve köle Herakliüs'e..."[93]

b) Antlaşmaları Bozmak :

Menfaat ve çıkarların sözkonusu olduğu yerlerde yapılan antlaşmalar, geçerliliklerini kolayca kaybedebiliyorlardı. Tarih bu tür örneklerle doludur. Roma kayserleri ve Fars kisraları, düşmanlarının zayıflığını, çeşitli sıkıntılar ve bunalımlarla karşı karşıyakaldıklarını gördükleri zaman aralarındaki antlaşmaları bir tarafa iterek hemen savaşı başlatabiliyorlardı [94].

Göktürk hakanı İstemi Han, Bizans imparatorluğuna zarar vermenin her zaman mümkün olduğunu görünce 571 yılında Bizans ve İran ile antlaşmalar yapmıştı. 572 yılında Bizans ile İran arasında meydana gelen savaşta İran yenilmişti. Hakan, Bizansın zaafiyetini bildiğinden ilk önce 572 yılında Enuşirvan'a savaş açmış ve aralarındaki antlaşmayı bozuvermişti [95].

Cahiliye dönemi savaşlarında da durum böyleydi. intikam almak için uygun fırsat doğunca antlaşmalar dinlenmezdi. Müşrikler ve Yahudiler de Hz. Peygamber (S.A.V.) ile yapmış oldukları birçok antlaşmayı bozmuşlardır.

Kaynuka oğulları, Nadir oğulları ve Kureyza oğulları Resulullah (S.A.V.) ile antlaşmalar yapmış ve sonra da bu antlaşmaları kendileri

[93] el-Kâmil, I,427-480; Işıltan, Bizans Devleti Tarihi, 95-96.
[94] Gürün, Kamuran, a.g.e.,157-163; Işıltan, a.g.e.,68.
[95] Gürün Kamuran, a.g.e.,s.157-163; Işıltan, a.g.e.,s.68.

bozmuşlardır [96].

Ri'l ve Zekvân kabileleri Resulullah (S.A.V.)'e müracaat ederek muallim istemişlerdi. Hz.Peygamber (S.A.V.) onların isteklerini kabul etmiş ve ashâb-ı kirâm'dan 70 kişiyi onlarla birlikte göndermişti." Bi'ru Meûne " denilen yere vardıklarında bu 70 kişiyi şehid etmişlerdi [97]. Lihyan oğulları da Reci denilen yerde Hubeyd b. adiyy, Zeyd b. Desinneve Abdullah b. Târık (r.a.) isimli sahabilere ayrı ayrıemân verdikleri halde, silahlarını bırakmış oldukları bir anda üçünü de yakalamış, birini şehid ederek diğer ikisini Mekke'ye götürüp satmışlardır [98].

Kur'ân-ı Kerim, onların ahid ve antlaşmaları bozmalarından şöyle bahsetmektedir :

"Onlar hiçbir mü'min hakkında ne bir yemine, ne de bir ahde vefa gösterirler. işte onlar haddi aşmakta olanlaradır " [99].

c) Hunharca Öldürme Şekilleri :

Eski olsun, yeni olsun, menfaata dayalı bütün savaşların son derece ilkel ve acımasız olduğu bir gerçektir. eski Yunan kanunları şu anlamda bir kural koymuşlardır : " Savaşta ölen insanların gömülmeleri gerekir. Bozguna uğrayan bir belde halkı eğer güvenlik içinde yaşamak isterlerse artık öldürülmelerine gerek kalmaz ve bu istekleri kabul edilir. Onlarla antlaşma yapılır. Hiçbir şekilde din adamlarına ve mabet hizmetçilerine dokunulmaz ". Ancak bu kuralları sadece bir iç savaş halinde uygulanması için koymuşlar, uluslararası savaşlarda bu yasaların

---

96 İbn İshâk, Sîre, s. 295; İbn Hişâm, Sîre, II, 50-199,244; Ayrıca bkz. Sirma, İhsan Süreyya, Yahudi Meselesi, İst. 1984.

97 Buhârî, Megâzî, 30; Müslim, Mesâcid, 298; İbn Kesîr Ebu'l-Fidâ İsmâil, el-Fusûl fî İhtisâr-ı Sîreti'r-Resûl, Dımaşk, 1980, s. 138.

98 İbn Hişâm, Sîre, III, 181.

99 K.K., Tevbe Sûresi, 10.

geçerliliği söz konusu olmamıştır. Pratikte ise imparatorlar hiçbir şekilde bunlara uymamışlardır. Özellikle de Roma İmparatorluğu, diğer devletelere karşı uygulanması gereken bir kanun tanımamıştır.

Fars imparatorluğu da aynı şekilde kendisi dışındaki toplumları, ilkel, vahşi ve saldırgan olarak gördüğü için yabancılarla yaptığı savaşlarda hiçbir kanun ve ahlak kuralına önem vermezdi [100].

Hedef, her zaman karşılarındaki düşmanı her yolu deneyerek perişan bir hale sokmak ve ortadan kaldırmaktı.

Yapılan bu savaşlarda insanlara hiçbir değer verilmemiş çok sayıda insan vahşice öldürülmüştür. Hunharca öldürme şekillerini şu başlıklar altında inceleyebiliriz :

1- Kılıçtan Geçirme :

Roma'lı Titus M.70 yılında Kudüs'ü alınca, anlatıldığına göre, askerleri ona genç ve güzel kızları seçmeye başladılar. Yaşları 17 yi geçmeyen binlerce delikanlıyı yakaladılar. Maden ocaklarında çalışmak üzere gönderdiler. Binlerce insanı toplayarak imparatorluğun çeşitli bölgelerinde, angarya işlerde hayvanlar gibi çalıştırmaya başladılar. Bunlardan kimisinin organlarını eklem yerlerinden kestiler. Kimilerini de birbirlerinin organlarını eklem yerlerinden kesmeleri için zorladılar. Savaş esnasında 97 bin kişi yakalandı. Bunlardan 10 bini açlıktan ölüme mahkum edildi. Savaş esnasında ve bozgun sonrası öldürülen yahudilerin sayısı bir milyonu bulmuştu. Sağ kalan esirler Roma'ya götürüldü. Sirklerde vahşi hayvanların önlerine atılarak, halkın gözü önünde parçalattırıldılar [101]. Romalılar ve Farslar karşılıklı olarak bu zulümlerini sürdürdüler.

---

100 Mevdûdî, İslâm'da Savaş Hukuku, 240-241.

101 Günaltay, Yakın Şark, s. 390; Mevdûdî, İslâm'da Savaş Hukuku, 243.

Fars kisrası Sâbûr Zu'l-Ektâf [102] Cezire'ye yaklaştı. Âmid (bugünkü Diyarbakır ve çevresi) bölgesini fethedip, zorlubir direnişten sonra şehre kızgın olarak girdi. Askerlerine bütün şehir halkının öldürülmesini emretti. Onlar da bütün şehir halkını kılıçtan geçirdiler[103].

Cahiliye dönemi Arapları da herhangi bir kimseyle savaştıklarında imkân bulurlarsa onu yok ederler, zelil kılarlardı. Bu yüzden hiçbir sınır tanımazlardı. Tek hedefleri, düşmana zarar vermek, onu yok etmek ve elindeki herşeyi yağmalamaktı.

Büyük İskender de savaşlarında bu genel kural gibi uygulanan kaidelerden çekinmemekteydi. Suriye bölgesinin en eski ticaret merkezi olan Sûr Şehrini altı aylık bir kuşatmadan sonra fethedince, aşırı öfkesinden dolayı katliam kararı verdi. Bütün dünya toplumlarıarasında en uygar ve en kültürlü olmakla övünen bu insanlar 8000 kişiyi suçsuz yere öldürdüler. 30000 kişiyi esir alıp köle diyesattılar. O dönemde esir alınanların öldürülmeleri ya da köleleştirilmeleri dışında bir yolyoktu. Düşman ordularının komutanları da yakalanacak olurlarsa zillet, hakaret ve işkence içerisinde öldürülürlerdi[104].

2- Ateşte Yakma :

İlahî emirden uzaklaşan insanlar, savaşlarda her türlü işkence uyguluyorlardı. Düşmanlarını ateşte yakmakla cezalandırmaktan bile çekinmiyorlardı. Bu durum, Arap tarihindeyaygın olarak uygulanmış bir

102 Sâbûr, Bahreyn ve el-Ahsâ arapları ile olan mücadelesinde galip gelmiş ve bir hayli esir almıştı. Bu esirlerden intikam almak isteyince, hep birlikte sıra olmalarını, sonra da kollarının delinerek birbirlerine bağlanmalarını emretmiş ve hepsini toptan öldürmüştü. Bu hadiseden dolayı kendisine " Zu'l-Ektâf = kollar sahibi " denilmiştir (İbnü'l-Esîr, el-Kâmil, I, 392-396.).

103 Akşit, Oktay, Roma İmparatorluk Tarihi, s. 312; Mevdûdî, İslâm'da Savaş Hukuku, 243.

104 Günaltay, a.g.e.,s. 190-195; Mevdûdî, İslâm'da Savaş Hukuku, 235.

tatbikattır. özellikle Yemen kralı Zû-Nuvâs, bu tür uygulamaları ile şöhret kazanmış olup kendisine itaat etmeyenleri ateşte yakmıştır.

Milliyetçi bir yapıya sahip olan Zû-Nuvâs, Hıristiyanlarınağırlıkta bulunduğu Necrân'ı işgal ettiğinde, Necrân lideri Hârise'yi ve iki kızını öldürdü. Kızlarının kanını içmesi için karısı Roma'yızorladı. Daha sonra onu da öldürdü. Papaz Paul'un mezarını açtırarak kemiklerini ateşe attırdı. Ateş dolu hendekler içerisinde kadınları, çocukları, yaşlıları, papaz ve rahipleri yaktırdı[105].

Kur'ân bu hadiseden bahsederek, Allah'ı unutan insanların neler yapabileceklerine işaret etmektedir. Ashâb-ı Uhdûd kıssası şöyle anlatılır:

" Öldürüldü; hendeğin (içine atılan) adamları. Oyakıt doldurulup tutuşturulmuş ateş (hendeğinin adamları). Onlar (ı yakan zalimler,ateş dolu) hendeklerinin başında oturmuşlardı. (içine attıkları) mü'minlere yaptıklarını seyrediyorlardı "[106].

Uvâra savaşında, Hire hükümdarı Münzir b. İmrii'l-Kays, Şeyban oğullarına karşı savaşı kazanınca, kadınlarını diri diri yakmaya koyuldu. Kays oğullarından biri, onları zorla kurtarabilmişti. el-Âşâ bu olayı övünerek şöyle anlatır :

"Uvâre günü Şeybân oğullarının kadınları ateşte idi,
Ve onların gençleri de etrafta bunu biliyorlardı "[107].

Yine Hîre hükümdarı Amr b. Münzir, ikinci Uvâre vak'ası olarak bilinen olayda Dârim oğullarından yüz kişiyi yakalatıp yakmıştı[108].

---

105 İbn Kuteybe, Ebû Muhamed Abdullah, el-Ma'ârif, Beyrut, 1989, s. 277; İbnü'l-Esîr, el-Kâmil, I, 425-430.

106 K.K.,Burûc Sûresi, 4-7.

107 İbnü'l-Esîr,el-Kâmil, I, 552-553.

108 İbnü'l-Esîr,el-Kâmil, I, 553-555.

3- Kadınların ve Çocukların Öldürülmesi :

Araplar, savaşta savaşanlar ve savaşçı olmayanlar arasında hiçbir ayırım gözetmezlerdi. Kadınlar, çocuklar, yaşlılarve hastalar, gençler ve yaralı olanlar arasında hiçbir fark yoktu. Bunların hepsi düşman kabul edilir ona göre muamele görürlerdi. aslında Araplar, düşmanları zelil kılmak için kadınları vasıta olarak kullanıyorlardı. Gazab veöfkelerini çoğu zaman düşman kadınları arasında bulunan hamile kadınların karnını yarmak suretiyle yatıştırmaya çalışırlardı[109]. Nitekim Amr b. Tufeyl, Feyyu'r-rîh adı verilen savaşta kabilesinin kazandığı zaferden söz ederken şöyle der :

" Şenuelilerden hamile kadınların karnını yardık
Feyyu'r-rîh'de önceden savaşmışlardı[110].

d- Esirlere Yapılan Kötü Muamele :

Savaş esirleri tarih boyunca zillete, işkenceye ve baskıya maruz kalmışlardır. Onlara insan gibi muamele yapılmamıştır. Bir kısmı köle yapılmış, hayvan gibi çalıştırılmış; bir kısmı da zalimkralların zevklerinin tatmin edilmesi için vahşi hayvanlara parçalattırılmıştır[111]. Bir kısım esirler de savaşı kazanan tarafın kılıçları altında can vermişlerdir[112].

Öldürülmesine karar verilen esirlerin, bazan öldürülmeden önce kulak, burun gibi uzuvları kesiliyor, sonra öldürülüyorlardı [113]. Savaşı kazanan taraf ya galibiyet sarhoşluğu veya intikam hırsı ile son darbeyi esirlere vuruyordu [114]. Bu da, ilahî mesajdan mahrum kalan insanların

109 Mevdûdî, İslâm'da Savaş Hukuku, 226.
110 İbnü'l-Esîr, el-Kâmil, I, 632-634.
111 Günaltay, a.g.e.,390.
112 Mansel, a.g.e., 173-174; Akşit, a.g.e., 176-177.
113 Buharî, Cihâd, 151.

hunharca yaptıkları savaşların ne kadar zalimane olduğunu göstermektedir.

Esirlere bu gibi muameleler yapılırken, savaş meydanındaki maktuller de kendilerine düşen hisseyi alırlardı; onların kafatasları ile şarap içilir, burun ve kulakları kesilerek intikam hırsını tatmin etmek için, küpe ve gerdanlık yapılırdı[115].

114 İbnü'l-Esîr, el-Kâmil, I, 392-396.

115 İbn İshâk, Sîre, 312.

BİRİNCİ BÖLÜM

İLÂHÎ DİNLERİN SAVAŞA BAKIŞ AÇILARI

A-)YAHUDİLİKTE SAVAŞ:

Savaşı, eski çağlarda cereyan ettiği şekliyle düşmanın kökünü kazıma ve tamamen imha etme diye kabul eden yahudiler, bunu en katı şekliyle uygulamayı düşünmüşlerdir[116]. Onların kutsal kitabı olan Ahd-ı Atik'te şu ibareler vardır :

"Savaş gayesiyle bir şehre yaklaştığınızda önce halkı teslim almaya, barışa çağırın. Barışı kabul ettikleri takdirde şehrin kapılarını sizlere açarlar. İçindekiler de kurtulur. Fakat sizlere hizmet etmek için emrinize girerek sizlere para vermek zorundadırlar. Eğer barışa yanaşmayıp, savaşa başlarlarsa siz de savaşa başlayınız. Şehri almayı Allah kısmet edince, bütün erkekleri acımadan kılıçtan geçirin, öldürün. Kadın ve çocukları öldürmeyip, onları ve şehirde bulunan bütün canlı hayvanları ve eşyaları alıp askere bölüştürünüz. Ve yenilecek bütün erzakı da alıp aranızda paylaşıp yiyiniz. Sizlere uzak olan şehirler için böylece davranınız. Allah'ın size kısmet ettiği şehirleri almakta hiç gecikmeyiniz ve oralarda canlı bir tek erkek bırakmayınız. Eğer onlar, Hittî, Amûrî, Ken'ânî, Perizzî, Hivî ve Yebûsî olurlarsa, hiç acımadan keskin kılıçlarla tümünü gebertiniz."[117]

"Benim meleklerim senin önünde olarak, seni Amûrîler, Hittîler, Ken'ânîler, Perizzîler, Hivîler ve Yebûsîlerin ülkelerine götüreceklerdir. Onların tümünü yok edesin. Onların ilahlarına tapmayasın; bütün putlarını kırıp parçalayasın."[118]

"Ve bu illerin insanlarıyla kesin olarak anlaşmayacak, muahede yapmayacaksın, Erkek, kadın, çoluk ve çocuklarını kestikten sonra putlarını yakıp, yıkıp parçalayacaksın. Yaptıkları tapınakları ve kurban

---

116 Bkz., Zuhaylî, a.g.e., 44.

117 Ahd-î Atik, Tesniye, 20/10-17.

118 Ahd-i Atik, Hurûc, 23/23-24.

kesimi için yaptıkları yapılarını da yıkıp yerle bir edeceksin."[119]

"Ey İsrail oğulları, Ürdün'ü geçip Ken'ân iline girdiğiniz zaman o ilde oturan bütün insanları ayırmadan yok ediniz. Putlarını ezip, yakıp, yıkıp, kırıp parçalayınız. Kurban kesmek için yaptıkları yapıları yıkınız. Bu konuda en ufak bir acıma ve gevşeme göstermeyiniz. Eğer onların tümünü yok etmezseniz, geri kalanlar gözlerinizde birer kazık, yanlarınızda birer mezarlık olurlar. Sizlere çok üzüntü ve sıkıntı verirler. Ben de o zaman, onlara yapmak için tasarladığımı sizlere yaparım."[120]

"Allah'ın size verdiği yerleri elde etmeniz için savaşacağınız Hittî'ler, Amûrî'ler, Ken'ânîler, Perizzî'ler, Hivî'ler ve Yebûsî'ler sayıca sizlerden çok üstündürler. Allah'ın, size onları teslim ettiği anda onları yok etmek için bütün güçlerinizi harcayın. Onlardan hiçbir kişiyi diri bırakmayın. Onlarla sözleşme, andlaşma gibi şeyler yapmayın. Onlara kesin olarak acımayın. Putlarını, yapılarını, tapınaklarını yakıp yıkıp yerle bir ediniz."[121]

Bugün elde dolaşan Tevrat tefsirleri de savaş, gasb etme, helak etme, yok etme, işkence etme ve esir alma konularında Yahudileri teşvik etmektedir. Hem de öldürmenin en gayr-i insanî olan şekliyle bunları yapmayı telkin etmektedir. Karşıdaki insan kim olursa olsun ve hangi yaşta ve sınıfta bulunursa bulunsun öldürülmesi emredilmektedir.[122]

Yahudiler, kendilerini yahudiliğin yayılması uğrunda seçilmiş bir topluluk olarak görürler. "Allah onları seçmiş ve kendilerine bazı sırlar vermiştir" inancını taşıyan bu insanlar tarih boyunca kan akıtmışlardır. İnsanlık tarihinde yakma, yıkma ve harab etmenin temsilcisidirler. Hatta o kadar ileri gitmişlerdir ki, bazı peygamberleri bile öldürmüşlerdir.[123]

---

119 Ahd-i Atik, Hurûc, 34/12-13.
120 Ahd-i Atik, Sayılar, 35/51-56.
121 Ahd-i Atik, Tesniye, 7/1-6.
122 Bkz., Zuhaylî, a.g.e., 44-45.

Bu konuda en büyük şahid tarihtir. Daha yakın tarihte; 1948'den beri Filistin'de, Yahudilerin yaptıkları vahşete bütün dünya şahittir. Hadiseler onların ne kadar vahşi, ne kadar cani olduklarının apaçık delilidir. Vahşet ve haksızlıkları konusunda Deyr Yâsin, Ramallah ve Gazze'de yaptıkları zulüm ve adilikler insanlığın unutacağı şeyler değildir. Dr. Oscar Levi, bu konuda şunları söylemektedir : "Biz yahudiler, dünyanın efendileriyiz. Yeri geldiğinde dünyanın ifsadcısı, fitnelerin tahrikçisi ve alemin cellâdıyız"[124].

---

123 Bkz., K.K., Bakara Sûresi, 61; Âl-i İmrân Sûresi, 112; Rahmetullah Efendi, Rahmetullah b. Halilurrahman, İzhâru'l-Hak (terc : Nüzhet Efendi), İst., 1972, 714-749; Zuhayli, a.g.e., 45.

124 Zuhaylî, a.g.e., 45.

B) HRİSTİYANLIKTA SAVAŞ:

Hristiyanlar, kendi dinlerinde İslâm' Şeriatındaki manada bir Cihâdın olmadığı kanaatindedirler. Biz de hristiyanlıkta dini manada bir Cihâd anlayışının olmadığını görmekteyiz. Çünkü Hz. İsa ve O'na gelen İncil, insanların birbirleriyle olan münasebetlerinde ekonomi, hukuk, devlet idaresi ve diğer içtimai ve siyasî konularda kanun koymamıştır. İnsanları barışa, davet eden İncil, onları ruhî bir olgunluğa sevk etmektedir[125]. İncilde, barış konusunda şu ibareler yer almaktadır :

"Ne mutlu ruhta fakir olanlara; çünkü göklerin melekûtu onlarındır. Ne mutlu mahzun olanlara; çünkü onlar teselli bulacaklar. Ne mutlu yumuşak huylu olanlara; çünkü onlar zemini miras alacaklar. Ne mutlu barışa acıkıp susayanlara; çünkü onlar doyurulacaklar. Ne mutlu merhametli olanlara; çünkü onlar merhamete mazhar olacaklar. Ne mutlu kalbi temiz olanlara; çünkü onlar Allah'ı görecekler. Ne mutlu sulhedicilere; çünkü onlar Allah'ın oğulları çağrılacaklar. Ne mutlu barış uğruna eza çekmiş olanlara; çünkü göklerin melekûtu onlarındır."[126]

"Eski zaman adamlarına 'katletmeyeceksiniz, kim katlederse hükme müstehak olacaktır" denildiğini işitmişsinizdir. Fakat ben size derim ki : "her kim sebepsiz yere kardeşine kızarsa hükme müstehak olur. Her kim kardeşine "raka" (bir hakaret sözü) derse, Millet Meclisinin hükmüne müstehak olur; ve her kim "ahmak" derse, cehennem ateşine müstehak olur."[127]

"Göze göz, dişe diş" denildiğini işittiniz. Fakat ben size derim ki : "Kötülüğe karşı koymayın; üstelik senin sağ yanağına kim vurursa ona ötekini de çevir. Eğer biri seninle davalaşıp gömleğini almak isterse ona cübbeni de bırak. Kim seni bir mil gitmeye zorlarsa onunla iki mil git.

125 Zuhaylî, a.g.e., 46.
126 Ahd-i Cedîd, Matta, 5/3-10.
127 Ahd-i Cedîd, Matta, 5/21-22.

Senden dileyene ver. Senden borç isteyenden yüz çevirme. "Sen komşunu sevecek ve düşmanından nefret edeceksin" denildiğini işittiniz. Fakat ben size derim ki : "Düşmanınızı sevin ve size eza edenlere dua edin[128].

Yukarıdaki ibarelerden, hristiyanlığın bir barış dini olması gerektiği ortaya çıkıyor. Bundan ötürüdür ki hristiyanlar "Hristiyanlık ile barış birbirinden ayrılmayan ikiz kardeşlerdir" sözünü dillerine dolamışlardır. Barış fikri, üç asır ,hristiyanlıkta lider fikir olarakbenimsenmiş ve savunulmuştur. Ancak milâdî dördüncü asrın başlarında Augustin (354-430) isimli ilâhiyatçı ,hristiyanlığa bu barış fikrini değiştiren bir yaklaşım getirdi. Bu şahıs kaleme aldığı eserlerinde harbin meşruiyyetini savundu. İşte bu sayededir kiş hristiyanlık dini ile Roma İmparatorluğuarasında bir yumuşama olmuş ve hristiyanlara Roma ordusunda lojistik hizmetler verilmeye başlanmıştır. Bu müellif hem müdafaa ve hem de taarruz harbinin gerekliliğini vurgulamışdır[129]. Kilisenin otoritesini Kitab-ı Mukaddes'in üzerine çıkaran Augustin ile ,hristiyanlık dini yeni bir şekil kazanmış oldu[130].

İslâmiyet'in zuhurundan üç asır sonra Bizanslılarla Yahudiler arasında çıkan savaş bu müellifin fikirlerinin destekçisi olmuştur. Artık bundan sonra harp etmek, hristiyanlıkta da belirgin bir fikir haline gelmiştir. Ruhban sınıf da bu müellife katılarak harbiş adil olanve olmayan diye ikiye ayırarak ,adil harpten yana olduklarını açıklamışlardır. Neticede İslam'daki harb anlayışına benzer bir anlayışla ya nefsi müdafaa ya mazluma yardımcı olma yahutda çıkabilecek fitneyi önlemek için harp mübah sayılmıştır[131].

Aslında, İncil'de savaşla alakalı ibareler de vardır; ancak buifadeler hristiyanlıkta barışla beraber mütalaa edilir olmuştur. Meselâ şuifadeler

128 Ahd-i Cedîd, Matta, 5/38-42.

129 Zuhaylî, a.g.e., 47.

130 Chımmel, Annemarie, Dinler Tarihine giriş Ank., 1955, 137-138, 155; Sarıkçıoğlu, Ekrem, Dinler Tarihi, İst., 1983, 240.

131 İzhâru'l-Hak, 723; Zuhaylî, a.g.e., 47-48.

İncil'de geçmektedir :

"Yeryüzünde selamet getirmeğe geldim sanmayın; ben selamet değil, fakat kılıcı getirmeğe geldim. Çünkü ben adamla babasının ve kızla anasının ve gelinle kaynanasının arasına ayrılık koymaya geldim. Ve adamın düşmanları kendi ev halkı olacaktır."[132]

"Ben dünyaya ateş almağa geldim; eğer şimdiden tutuşmuş ise daha ne isterim. Fakat benim vaftizleneceğim bir vaftizim var;ve bu yerine gelinceye kadar ne derece sıkılmaktayım. Dünyaya selamet getirmeğe mi geldim sanıyorsunuz ? Size derim ki : Hayır, fakat daha doğrusu ayrılık getirmeğe geldim[133].

Bütün bu ibarelerden anlaşılan şu ki, Hz. İsa ilk ortaya çıktığı zaman insanları barış ve kemale davet etmiştir. Daha sonraları daakide yolunda cihada çağırmıştır. İlk asırlarda gündeme getirilmeyen Cihâd anlayışı, Pavlos tarafından su yüzüne çıkarılmıştır. Miladî dördüncü asrın başlarında savaş taraftarı olan hristiyanlar ,Roma ordusunu da kullanarak yahudilerle çok çetin savaşlara tutuşmuşlardır. Roma İmparatoru Konstantin, Miladî 312 yılında hristiyanlığı kabul edip, devletin resmî dini haline getirmiştir.

Hristiyanlarla yahudiler arasında başgösteren bu savaşlarda yahudiler mağlup oldular. Çünkü Hristiyanların devlet gücü vardı. Yahudilerin ise böyle bir avantajı yoktu. Bilhassa İskenderiye'de çok sayıda yahudi öldürüldü. Değişik yerlerdeki yahudilerin kulakları kesildi, bir çokları sürgüne gönderildi. Yahudilikten vazgeçip hristiyanlığıkabul etmeleri için kendilerine çok baskı yapıldı. Bilhassa katolikler yahudileri kafir saydıklarından onları hiç affetmiyorlardı.

---

132 Ahd-i Cedîd, Matta, 30/34-36.
133 Ahd-i Cedîd, Luka, 12/49-51.

İşte bu şekilde savaşa başlayan hristiyanlar bu işte çok ileri gittiler. Tarih, onların bu ifratlarına şahittir. Yahudilerle olan düşmanlıkları kaybolmamakla beraber kendi aralarında da mezhebî kavgalara ve savaşlara giriştiler. Avrupa kıtası bu savaşların cereyan ettiği bir harp meydanı haline geldi[134].

İslâm'ın zuhurundan sonra hristiyanlar bu yüce dini benimseme olgunluğunu göstermediler. Dünya saltanatları ellerinden gideceği için bu dine düşman kesildiler. Kendi aralarında ise İslâma karşı ortak tavır alarak İslâm'ın, Endülüs yoluyla Avrupa'ya girmesine mani oldular. Müslümanlara çok büyük zulum yaptılar. Haçlı seferleriyle İslâm' alemini uzun müddet uğraştırdılar ve Osmanlı'nın İslâm'ı ve insanlığı Avrupa'ya taşımasının önünde büyük bir engel oluşturdular.

Hıristiyanlar böyle yapmakla büyük bir insanlık suçu işlemişlerdir. Allah'ın dininin, Allah'ın kullarına ulaştırılması davası olan Cihâdın önüne çıkmışlardır. Eskiden barış dini olan hristiyanlığın yerini gayr-ı adil savaşlar yapan bir hristiyanlık almıştır. Bu da zalim idarecilerden kaynaklanan bir durumdur. İmparatorlar, kendi saltanatları kaybolmasın diye hristiyanlığı bir atlama taşı olarak kullanmışlardır. Papalık müessesesi de buna alet olmuştur. İmparatorlar ve papalar yıllar yılı birbirlerini idare edegelmişlerdir.

Haçlı aleminin en büyük yüz karası Çanakkale savaşlarıdır. Bütün hristiyanlık alemi Osmanlıyı yıkmak için Çanakkale'de bir araya gelmişlerdir. Bir ölüm-kalım savaşı olan bu savaşta binlerce insan hayatını kaybetmiştir. Çanakkale'yi en güzel şekilde savunan müslümanlar orası için "Çanakkale geçilmez" demişlerdir.

---

134 İzhârü'l-Hak, 714-749; Zuhaylî, a.g.e., 48-52; Işıltın, Fikret, a.g.e., 46-62.

Netice olarak diyebiliriz ki : Tarih boyunca en fazla kan akıtan hristiyanlardır. Hristiyanlık dini Avrupa'ya ve daha başka yerlere kılıç zoruyla yayılmıştır. Ama hiç şüphesiz ki Allah'ın vahyettiği Tevrat ve İncil ile bunların tebliğcileri olan Musa (a.s.) ve İsa (a.s.), yahudilerin ve hristiyanların yaptıkları bu zulümlerden münezzehtirler[135].

135 Bu konuda geniş bilgi için bakınız. İzhâru'l-Hak, 714-749; Zuhaylî, a.g.e., 45-52.

C-) İSÂM DİNİNE GÖRE SAVAŞ (CİHÂD) :

İslâm'da asıl olan İlâhî kanunlar altında sulh içinde yaşamayı temindir. Savaş, bu zemini oluşturmak için başka türlü hareket etme imkânı olmadığı zaman, sözkonusu olur. Hz. Peygamber (S.A.V.) şu hadis-i şerifi ile bu hakikatı dile getirmiştir : " Ey insanlar, düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin. Onlarla karşılaştığınız zaman da sabredin. Bilin ki cennet kılıçların gölgesi altındadır "[136].

İslâm', tek tek şahıslar ve bütün insanlığa rûhî sükûnet ve maddî saadet vermek üzere gelmiştir. Bu da, insanların yeryüzünde barış içerisinde yaşamaları ile mümkün olabilecek bir durumdur.

İslâm"ın kendisi sulh ve selâmettir; kelime manasıileş barış, itaat ve boyun eğme demektir [137]. Istılah manası ise, Allah'ın gönderdiği dinin tümüdür [138]. "Allah indinde yegâne din İslâm'dır "[139]. Gerçek dini bulmak isteyenler Allah'a yönelmelidirler. Barışı arayanlar da İslâm'a sarılmalıdırlar. Çünkü İslâm"ın ve barışın kaynağı Allah'dır:

" O ,öyle Allah'tır ki O'ndan başka ilah yoktur. Melik'dir, Kuddüs'dür, Selâm'dır (barış, esenlik ve güvenlik kaynağıdır.), Mümin'dir, Müheymin'dir, Aziz'dir, Cebbar'dır, Mütekebbir'dir. Allah, (müşriklerin) ortak koştukları şeylerden münezzehtir "[140].

Barışın kaynağı olan Allah, inananları toptan barışa davet etmekte ve şöyle buyurmaktadır :

---

136 Buhârî, Cihâd, 155; Müslim, Cihâd, 20; Ebû Dâvûd, Cihâd, 98; Dârimî, Siyer, 6.

137 Tehânevî, Muhammed A'lâ b. Ali, Keşşâfu Istılâhâti'l-Fünûn, Tahran, 1967, I, 696.

138 Tehânevî, a.g.e.,I, 696-697; Curcânî, Seyyid Şerif Ali b. Muhammed, et-Ta'rifâtMısır, 1283,s. 14.

139 K.K.,Âl-i İmrân sûrei, 19.

140 K.K., Haşr Sûresi, 23.

" Ey inananlar, hepiniz birlikte islâm'a (veya barışa) girin, şeytanın adımlarını izlemeyin, çünkü o, size apaçık bir düşmandır "[141].

İslâm"ın, Allah'ın dini olduğunda şüphe yoktur. Hz. Muhammed (S.A.V.) de Allah'ın seçtiği son peygamberdir. O'nun vazifesi Allah'ın dinini Allah'ın kullarına yani insanlara ulaştırmaktır [142]. İşte bu tebliğ vazifesinde peygamberin önüne engel çıkaran insanlarla, dünyevî otoritelerle yapılan mücadele de savaştır.

İslâm'da savaş, Cihâd hareketinin bir bölümüdür. Cihâd ise," Allah'ın dinini yaşama ve tebliğ etme" davasıdır. Bu tebliğ çeşitli yol ve metodlarla olur. Bu yolların en son başvurulacak olanının savaş olduğunu, Hz. Peygamber (S.A.V.) kendi komutanlarına verediği şu emirlerle beyan ediyor :

" Müşriklerden olan düşmanınızla karşılaştığınız zaman onları üç haslete davet et (onları üç alternatifle başbaşa bırak). Bunların hangisini ister ve seçerlerse sen de onu kabul et:

Birincisi : Onları İslâm'a davet et. Bu daveti kabul ederlerse,sen de kabul et ve onları serbest bırak. (Müslümanlığı kabul eden bu şahısları) kendi yurtlarından ayırıp, muhacirler yurduna (Medine'ye) hicretetmeye davet et. Ve onlara haber ver ki, muhacirlerin lehine olan onların da lehine olacak, aleyhlerine olan onların da aleyhine olacaktır. Yurtlarından göçmeyi kabul etmezlerse onlara haber ver ki, müslümanların bedevileri (taşrada yaşayanları) gibi olacaklar, kendilerine Allah'ın müminler üzerine cereyan eden hükümleri uygulanacak, ganimet ve haraçtan hiçbir hakları olmayacaktır. Şayet müslümanlarla birlikte savaşa katılırlarsa ganimet ve haraçtan pay alırlar.

141 K.K., Bakara Sûresi, 208.

142 Bkz. K.K.;Al-i İmrân ûresi, 30; Mâide Sûresi, 67,92,99; Ra'd ûresi, 140; Şûrâ Sûresi48; Fâtır Sûresi, 23.

İkincisi : Birinci teklifi kabul etmezlerse onlardan cizye iste. Şayet bunu kabul edip sana icabet ederlerse sen de kendilerini serbest bırak.

Üçüncüsü : Bu teklifi de kabul etmezlerse, Allah'dan yardım dileyerek onlarla savaş "[143].

Hz.Peygamber (S.A.V.), daima birinci ve ikinci şıkları tercih etmiş, karşıdaki insanlar bunları kabul etmeyince savaşa başvurmuştur. Hatta savaş esnasında bile veya savaş biraz durakladığı zaman, hemen karşı tarafı İslâm'a davet etmiştir. Hayber'de kesin neticeyi alma işi biraz uzayınca Hz.Peygamber (S.A.V.), fethedilemeyen kaleler için Hz.Ali (r.a.)'yi komutan tayin etti. Bunun üzerine Ali (r.a.):

-" Hayber yahudileriyle, onlar da bizim gibi (müslüman) oluncaya kadar savaşırız " dedi. Bu sözü işiten Hz.Peygamber (S.A.V.):

-" Ya Ali, yavaş ol. ükûnetle (savaşmadan), Hayberlilerin sahasına ininceye kadar ilerle. Sonra onları, İslâm'a davet et; üzerelerine vacib olan İslâm' esaslarını onlara haber ver. Allah'a yemin ederim ki, senin irşadınla tek bir kişinin hidayete erdirilmesi, senin kırmızı develerin olmasından daha hayırlıdır " buyurdu [144].

Bu hadis-i şerifler bize gösteriyor ki, İslâm' davetini kabul etmeyen ve bu davetin önünde engel olan otoritelerle, başka çare kalmadığı için savaş yapılmaktadır. Savaşın hedefi de insan kanı akıtmak değil, beşerî sistemlere kul olan insanları hürriyetlerine kavuşturmak ve onların mülüman olmasını temin etmektir[145].

---

143 Müslim, Cihâd, 3; Hadisin değişik varyantları için bkz. Ebû Dâvûd, Cihâd, 82; Tirmizî, Siyer, 48; İbn Mâce, Cihâd, 37.

144 Buhârî, Cihâd, 101; Müslim, Fedâilü's-Sahâbe, 34; Tirmizî, Menâkıb, 21.

145 Buhârî, İmân, 16; Müslim, Cihâd, 61.

Yeryüzünde hakimiyet hakkı Allah'a ait iken [146] bazı zalim otoriteler bu hakkı gasbetmişlerdir. İslâm'da savaş, işte bu otoriteleri yıkmak için yapılır. İslâm' onlara "dur" demez ise, bu zalimlerdaha da ileri gidecek ve mustaz'af insanları inim inim inleteceklerdir. Buzalim otoriteler ortadan kalkmazsa, çok canlar yanacak, insanlar ölecek, çocuklar yetim ve öksüz kalacak, çok yerler harab olacak, tabiattaki denge alt üst olacaktır. İnsanlığı kurtarmak ve islâm'a kavuşturmak için, zalimlerin defedilmesi gerekir. Onlarala mukatele kıyamete kadar bir emirdir:

" Dünya hayatını ahiret hayatı karşılığında satanlar, Allah yolunda savaşsınlar.. Kim Allah yolunda savaşır da öldürülür veya galib gelirse, biz ona yakında büyük bir mükâfat vereceğiz. Size ne oldu ki Allah yolunda ve " Rabbimiz bizi şu, halkı zalim (olan) şehirden çıkar, bize katından bir koruyucu ver, bize katından bir yardımcı ver ! " diye zayıf erkek, kadın ve çocuklar uğrunda savaşmıyorsunuz ? İnananlar Allah yolunda savaşırlar, inkâr edenler de Tâğut yolunda savaşırlar. O halde şeytanın dostlarıyla savaşın, çünkü şeytanın hilesi zayıftır "[147].

Bu ve buna benzer âyetlerde görülen bir hakikat vardır ki o da şudur : İslâm'da savaş sadece " Allah yolunda " olmalıdır. Savaşın gaye ve hedefi de, yeryüzünden fitneyi kaldırmak olacaktır :

" Onlarla savaşın ki, fitne ortadan kalksın, din yalnız Allah'ın dini olsun (yalnız O'nun kanunları hakim olsun). Eğer (savaştan ve küfürden) vazgeçerlerse artık zalimlerden başkasına düşmanlık yoktur " [148].

" Fitne kalmayıncaya ve din tamamen Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın. Eğer vazgeçerlerse muhakkak ki Allah, ne yaptıklarını

---

146 Bkz. K.K., En'âm Sûresi, 58-62; Yûsuf Sûresi, 40-67; Kasas Sûresi, 70-88; Ğâfiı Sûresi, 12.

147 K.K., Nisâ Sûresi, 74-76.

148 K.K., Bakara Sûresi, 193.

görmektedir "[149].

Büyük müfessir Fahreddin Râzî " Fitne'denmaksat, şirk ve küfürdür " diyor. Bir de " yeryüzünde suç işleme ve zararverme potansiyelidir " diye ilave ediyor "[150].

" Din tamamen Allah için olsun " ifadesini de, Râzî şöyletefsir ediyor : " Hiç kimseye, hiçbir şeye kulluk edilmesin ; kulluk edilen, taatte bulunulan sadece kendisi (Allah) olsun. Yüce Allah, "bu durum sağlanıncaya kadar savaşın" diye emretmektedir "[151].

Bu konuyu hemen hemen bütün müfessirler [152] bu şekilde tefsir etmektedirler. Râzî, yukarıda bahsettiğimiz uzun hadis-i şerifin manasına uygun olarak " savaşsız fitneyi izale edeceğini anlayanın, savaştan vazgeçmesi gerekir " [153] demektedir.

Yani İslâm"ın öngördüğü savaş, kula kulluğa son vermektir. Bu savaş, sebepleri, hedefleri, gayesi ve cereyan şekli ile diğer savaşlara benzemez. Böyle bir savaşın komutanı, kurmayları ve askerleri de diğerlerine benzemez. İslâm'da savaş insanlığı imha için değil, ihya için farz kılınmıştır. Bu farz kıyametekadar devam edecek olan bir vakıadır [154].

İslâm'a göre, dine girmek için zorlama yoktur[155]. Hele kılıç zoruyla

---

[149]K.K. Enfâl Sûresi, 39.

[150] Râzî, Fahreddin Muhammed b. Ömer, et-Tefisrü'l-Kebîr, Beyrut, 1990, V, 113.

[151] Râzî, a.g.e.,V,113.

[152] Zemahşeri, Ebu'l-Kâsım Cârullah, el-Keşşâf, Mısır, 1966,I, 432; Kurtûbî, Ebû Abdillah Muhammed, el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'ân, Kahire, 1968, II, 354; İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail, Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm, Beyrut, 1969, I, 226-227.

[153] Râzî, a.g.e.,V, 113.

[154] Bkz. Ebû Dâvûd, Cihâd, 35.

İslâm'a adam kazandırmak hiç yoktur. İslâm, kılıç zoruyla değil, güzellikle yayılmıştır. Kılıç, insanların hürriyetini gasbeden zalimleri defetmede kullanılmıştır[156]. Tarih buna şahittir.

Allah'ın emrettiği, Rasulullah (S.A.V.)'ın tatbik ettiği savaşlarda rahmet vardır. Onun için Hz. Peygamber (S.A.V.) " Ben savaş peygamberiyim, ben rahmet peygamberiyim "[157] buyurarak savaşı ve rahmeti bir arada zikretmiştir. O'nun yaptığı savaşlar, hemkarşıdaki düşmana ve hem de bütün insanlığa rahmet olmuştur. Savaşlarının tamamı incelendiği zaman onun savaşlarına " Âdil savaş "[158] demekten başka bir ifade bulmak mümkün değildir.

İslâm'da, savaş ister taarruz olsun, ister savunma olsun, riayet edilmesi gereken savaş hukuku vardır. Bu savaş hukukunu, beşer tarihinde ilk önce va'zeden İslâm'dır; tatbikatını da Hz.Peygamber (S.A.V.) yapmıştır[159]. Bu gibi bariz farklar varken, O yüce peygamberi, diğer komutanlarla mukayese etmek, O'nun taktik ve stratejilerini diğerlerininkilerle karşılaştırmakçok yanlıştır. Çünkü hareket noktaları, hedefleri ve metodları tamamen değişiktir.

İslâm"ı anlamayan ve anlamak da istemeyenbazı müsteşrikler biraz da kötü niyetli olarak, İslâm"ı tamamen savaştan ve kılıçtan ibaret bir din olarak gösterirlerken; bazı müslümanlar da bunun menfi tesirinde kalarak, İslâm"ı, batıyasevdirmek için bunun aksini iddia etmektedirler. Cihâd'ı, savaşı, cezayı tamamen ortadan kaldırmakistemektedirler. Bize göre bu iki görüş de yanlıştır; İslâm' Dini'ni anlamamaktır ve Allah'a iftiradır[160].

155 Bkz.K.K.,Bakara Sûresi, 256.

156 Bkz. Hattâb,Mahmûd Şit, er-Rasûlü'l-Kâid, Beyrut, 1974, s. 40-42.

157 Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 395.

158 Bu tabiri, kendisi, aynı zamanda erkân-ı harb olan Mahmud Şit Hattâb kullanıyor.

159 Yazır, Muhammed Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, İst., 1979,II, 696.

160 Bkz. Elmalı, II, 687- 703.

Kötü niyetli müsteşriklere şunu demek gerekir: Şayet sizin dediğiniz gibi İslâm', savaş ve kılıç dini olsaydı, O'nun yüce peygamberi,savaş esnasında, ihtiyarları, kadınları, din adamlarını, çiftçileri ve savaşa katılmayan daha başka kimseleri öldürmeyi yasak eder miydi ?[161].

Muasır İslâm alimlerinden Said Havva, İslâm'da savaş ve barış konularının bilhassa düşmanlar tarafından yanlış anlaşıldığını, bu konudaki nasların günümüz insanının anlayışına indirilmesi gerektiğini vurguladıktan sonra şunları söylüyor :

" Her şeyden önce " Allah'ın kelimesi en yüksek olsun " diye savaşa başlamak farz-ı kifayedir. Bize hücum edildiği vakitise, savaşmak farz-ı ayındır. Diğer taraftan, herhangi bir düşmanı kahredebilecek bir güce sahip olduğumuz taktirde, biz, ondan müslüman olma, cizye ve savaşın dışındabir yol kabul etmeyiz. Her iki tarafın güçleri eşit olursa, o zaman barış yapmak caiz olur. Düşmanın gücü üstün ise, o zaman bize hakim olan bakış açılarının İslâmî olması şartıyla,yine barış yapmak caizdir "[162].

---

161 Bkz. Buhârî, Cihâd, 146; Müslim, Cihâd, 3.

162 Havva, Sâid, el-Esâs fi't-Tefsîr (Trc.Beşir, Eryarsoy), İst. 1989,I, 490.

İKİNCİ BÖLÜM

DEVLET VE SİYÂSET

A-) İSLÂM DEVLETİNİN OLUŞMASI

A-) Mekke Dönemi :

1- Vahyin başlaması ve tebliğ

Raulullah (S.A.V.)'a, vahiy yoluyla Kur'an inmeğe başladığı [163] andan itibaren, İslâm'a davet başladı [164]. Hz.Peygamber (S.A.V.) ilk olarak İslâm"ı aile fertleri ve yakın arkadaşlarına tebliğ etti[165]. Kendisine İslâm' ordusunun ilk mayasını oluşturacak olan seçkin bir grup iman etti. O, insanlara; Allah'ın birliği, nefislerin temizlenmesi,safların birleştirilmesi, İslâm' yararına kişisel çıkarların gözardı edilmesi çağrısında bulunuyordu [166]. Bu davet gizli yapılıyordu. İş çok sıkı tutuluyordu.

İslâm"ı kabul edecek olanlara, Hz.Peygamber (S.A.V.) şu teklifi yapıyordu :

-" Allah'tan başka ilah (tanrı) olmadığına, O'nun tek olup, ortağı olmadığına şehadet ederek, Lât ve Uzza ilahlarını inkâr edeceksin "[167].

Bu kelimeleri söyleyen müslümanlar, artık bütün işlerinde Allah'ın hakimiyetini kabul ediyorlar ve bütün ilahları reddettiklerini ilan ediyorlardı.

Davet gizlice yürütülüyor ve müslüman olanların sayısı artıyordu. Mekke'nin her tarafında İslâm' konuşulmaya başlandı. Gizli tebliğden

---

163 İbn Hişâm, Sîre, I, 256; İbn Sa'd, Tabakât, I, 194-199.

164 İbn Sa'd, Tabakât, I, 199; İbn Kayyım, a.g.e.,I, 33-34.

165 İbn Hişâm, Sîre, I, 257; İbn Kayyım, a.g.e., 34.

166 Hattâb, a.g.e.,63.

167 İbn İshâk, Sîre, 118.

istenilen netice hasıl olunca Yüce Allah şu iki âyetle tebliğin açığa vurulmasını emretti :[168]

" (Ey Muhammed) artık sana emredileni açıkça ortaya koy ve müşriklerden yüz çevir " [169].

" En yakın akrabalarını uyar. Sana uyan müminleri kanatlarının altına al "[170].

Bu ayeti kerimeler nazil oluncaya kadar, İslâm' gizlicetebliğ edilmiş ve bu gizlilik üç sene sürmüştü [171]. Bu konuda Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyurmuştur :

-" Bana peygamberlik verilmesi üzerine kavmim, hoşlanmadığım kerih sözler söyleyince sustum. Fakat Cebrail (a.s.) gelerek şöyle dedi: " Ya Muhammed, Rabbinin sana emrettiği şeyi yapmazsan, seni cezalandırır " [172].

Cebrail'in bu ikazı üzerine Hz.Peygamber, Hz. Alivasıtasıyla yakın akrabalarını bir yemeğe çağırdı; onları islâm'a davet etti. Hz.Peygamber daveti açığa vurunca müşrikler de düşmanlıklarını izhar ettiler. Yakınları, Hz.Peygamber (S.A.V.)'in davetinialay ve istihzayla karşılayıp yanından uzaklaştılar [173].

Müşrikler alay etse de, istemesede, karşı koyup düşmanlık etse de Allah, nurunu tamamlayacaktır :

---

168 İbn Hişâm, Sîre, I, 280, 281; Taberî, Tarih, II, 304.

169 K.K.,Hicr Sûresi, 94.

170 K.K., Şuarâ Sûresi, 214-215.

171 İbn İshâk, Sîre, 126; Taberî, Tarih, II, 402; Ebu'l-Fidâ, İmâduddin İsmâil, el-Muhtasafi Ahbâri'l-Beşer, Beyrut, ts.,I, 116.

172 İbn İshâk,Sîre, 126.

173 İbn Hişâm, Sîre, I, 282; İbn Sa'd, Tabakât, I, 200.

" Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmek istiyorlar. Halbuki kâfirler hoşlanmasa da Allah, mutlaka nurunu tamamlamak ister " [174].

Müslümanların sayısı gün geçtikçe artıyordu. Müşrikler de düşmanca tutumlarını ileri seviyelere götürüyorlardı. BaşlangıçtaKureyş, müslümanları isyancı bir grup olarak kabul ediyor; onları böyle değerlendiriyordu. Bundan dolayı da, müslümanlardan kimsesizlerin, musta'zafların, savunma gücü olmayanların can ve malına tecavüzü mübah saymaktaydılar. Müslümanların sayısı arttıkça onlar da işkencenin dozajını artırıyorlardı. Daha da ileri giderek bir iki müslümanın şehid olmasına bile sebep oldular [175].

2-) Mekke Devletinin İslâm'a Tepkisi :

Davetin açığa vurulmasından sonra meydana gelen Mekke Devleti'nin tepkisini şu şekilde maddeleştirebiliriz :

2 a) Alay Etme :

İslâm' davetinin başlaması ile Mekke ahalisi müminler ve müşrikler diye iki gruba ayrıldılar. Sayı bakımından çok olan müşrikler aynı zamanda maddî bakımdan da kuvvetliydiler. Fakat ahlâkları bozuk, değer yargıları seviyesiz ve hatta kendi dinlerine karşı bile lâubali bir davranış içindeydiler. Müslümanlar azdı; üç yıl içinde sayıları kırkı bile bulmamıştı. Fakat imanları kuvvetli, seciyeleri yüksekti.

Müşrikler, davetin açığa vurulmasından sonra, Hz.Muhammed (S.A.V.)'i " gökten haber veren işte budur " diye birbirlerine göstererek eğlendiler. Mülümanları alaya aldılar [176]. Onların alaylarına karşılık Yüce Allah şöyle buyurdu:

174 K.K., Tevbe Sûresi, 32.

175 İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmâil, es-Sîretü'n-Nebeviyye, Beyrut, 1976, I, 492-498.

176 İbn İshâk, Sîre, 254; Süheylî, Ebu'l-Kasım Abdurrahman, er-Ravdu'l-Ünûf, Mısır, 1971, II, 163-166.

" O alay edenlere karşılık biz sana yeteriz "[177].

2 b) Hakaret:

Hz. Peygamber (S.A.V.), insanları ilkönce ilahları reddetmeye davet ediyordu [178]. Zaten O, putları ve putçuluğu yıkmak için gönderilmişti. Putlarla ilgili âyetler nazil olmaya başlayınca müşrikler daha da hırçınlaştılar :

" Siz ve Allah'tan başka taptıklarınız Cehennem'in odunusunuz. Siz (odun gibi) oraya gireceksiniz" [179] ayeti nazil olunca, Mü'minlerle müşrikler arasındaki münasebetin ikincisi yani hakaret dönemi başlamış oldu [180].

Müşriklerin müslümanlara karşı ateş püskürmeleri kendi aleyhlerine oluyor, İslâm iyice duyulmuş oluyordu. Hemen her müslüman hakaretten nasibini alıyor, hatta Hz.Peygamber (S.A.V.)'e bile ağır hakaretler ve galiz küfürler yapılıyordu [181]. Bu hakaretler neticesinde saflar iyice netleşiyordu.

2 c) İşkence :

Saflar hem iyice belirginleşiyor, hem de müslüman olanların sayısı artıyordu. Mekke'de tutuşan iman meş'alesini söndüremeyen müşrikler, çeşitli hile ve tuzaklara başvurdular. Hz.Peygamber (S.A.V.)'ihimayesinde bulunduran Ebû Talib'e çeşitli teklifler götürdüler. İslâm"ı sulandırmak istediler. Hz.Muhammed (S.A.V.)'e dünyalık menfaatler sundular, fakatO yüce insan bunları elinin tersi ile itti[182].

---

177 K.K., Hicr Sûresi, 95.

178 İbn İshâk, Sîre, 118.

179 K.K., Enbiyâ Sûresi, 98.

180 Konrapa, M.Zekâi, Hz.Peygamber'in Hayatı, İstanbul, 1983,s. 26.

181 İbn Hişâm, Sîre, I, 282.

182 İbn İshâk, Sîre, 187-188; Ebu'l-Fidâ, el-Muhtasar, I, 117.

Bu konuda istediklerini elde edemeyince, " Sen bizim taptıklarımıza tap, biz de senin ibadet ettiğine ibadet edelim; böylece müşterek bir noktada birleşelim " dediler [183]. Bu çirkin tekliflerinin cevabını Allah verdi :

" De ki : Ey kâfirler ! Ben sizin taptıklarınıza tapmam. Siz de benim taptığıma tapıcılar değilsiniz. Ben asla sizin taptıklarınıza tapacak değilim. Siz de benim taptığıma tapacak değilsiniz. Sizin dininiz ize, benim dinim banadır " [184].

Müşriklerin reislerinden gelen " sentez ", teklifi bu şekilde reddedildi. Bu reisler, menfaatleri yüzünden puta tapıcılıkta ısrar ediyorlardı. Müslümanlığı tehlikeli görüyorlar, bu dininilerlemesine mani olmak için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlardı.

Müşriklerin elebaşlarının ellerinden gelen de işkenceydi. Yıldırma politikalarının işkence safhasını açtılar. Kabilesi kuvvetli olanlara pek dokunamıyorlar, fakat kimsesizlere, hususiyle köle ve cariyelere son derece işkence ediliyordu. Kimi, yakıcı kumlar üzerine yatırılır, göğüslerine ağır taşlar bastırılır veya kızgın demirlerle vücutları dağlanır; kimi aç, susuz bırakılarak müslümanlıktan vazgeçmesi için zorlanırdı [185].

İşkenceler arttıkça, tebliğ daha hızlı bir şekildeilerliyordu. İşkence ve tebliğ karşılıklı hızlanırken, müslümanlardan kabilesi kuvvetli olanlarda işkenceden nasiblerini alıyorlardı [186].

183 Taberî, Tarih, II, 419; Süheylî, a.g.e., II, 108-109.

184 K.K., Kâfirûn Sûresi, 1-6.

185 İbn İshâk, Sîre, 169-177; İbn Hişâm, Sîre, I, 339-343; Süheylî, a.g.e.II67-69; İbn Kesîr, Sîre, I, 492-496.

186 İbn Kesîr, Sîre, I,439; Diyarbekrî, Hüseyn b. Muhammed b. el-Hasen, Târîhü'l-Hamîs, Beyrut, ts.,I, 298.

Müşriklerin baskısı çok artınca, Hz.Peygamber, müslümanların Habeşistan'a hicret etmelerine izin verdi. Bisetinbeşinci senesinde onalatı kişilik bir kafile Habeşistan'a hicret etti. Bisetin yedinci yılında da doksan kişilik bir kafile aynı ülkeye muhacir olarak gitti[187].

Bisetin altıncı senesinde Hz.Hamza ve Hz.Ömer'inmüslüman olması ile müslümanlar biraz olsun kuvet bulmuş, müşrikler ise istediklerini elde edememenin üzüntüsüne düşmüşlerdi [188].

2 d) Ambargo :

Hz.Hamza ve Hz. Ömer'inmüslüman olması, müşrikleri çileden çıkardı. O zamana kadar, Erkam b. Ebi'l-erkam'ın evinde gizliceibadet yapan ve sohbet eden mülümanlar, şimdi Ka'be'de açıktan namaz kılmaya başladılar [189].

Habeşistan hicretiyle de, oraya giden müslümanlar, emniyete kavuşmuş ve diledikleri gibi yaşama hürriyeti elde etmişlerdi. Üstelik İslâm', her tarafta duyulup şüyu buldu. Habeşistan kralı Necâşî, müslümanları geri isteyen Mekke- Şehir Devletinin elçilerini kabul etti; ama isteklerini yerine getirmedi. Bu kabul esnasında, müslümanlar, krala da islâm'ı anlatma imkânı buldular [190].

Tevhid inancına karşı alay, hakaret ve fiili işkence uygulayan Mekke'liler, bu hadiselerden onra sosyo- ekonomik bir müeyyideye başvurarak müslümanlar aleyhine ambargoya karar verdiler.

İslâm tarihinde, Haberu's-Sahife diye geçen bu hadise, Mekke

---

187 İbn İshâk, Sîre, 154-159; İbn Hişâm, Sîre, I, 344-355; İbn Sa'd, Tabakât, I, 203-208; İbn Kesîr, Sîre, I, 3.

188 İbn İshâk, Sîre, 151,160-165; İbn Hişâm, Sîre, I, 311-312,366-373İbn Kesîr, Sîre, I, 445.

189 İbn İshâk, Sîre, 165.

190 Ayn. eser, 195-198.

devrinin yedinci yılında Muharrem ayında vuku buldu. Müşriklerin ileri gelenlerinden kırk kişi toplanmış, mülümanlarla her türlü alış verişi kesmeye, kız alıp vermemeye, onlarla konuşmamaya ve her türlü muameleye son vermeye, ayrıca her rastladıkları yerde zulüm ve işkenceye devam etmeye karar vermişlerdi. Bu kararı birsahifeye yazıp Ka'be'nin duvarına astılar. Ayrıca bu kararları kesinlikle yerine getireceklerine dair de yemin ettiler.

Üç sene kadar devam ettiği rivayet edilen bu ambargo, müslümanlar için çok sıkıntılar getirdi. Açlık ve susuzluktan çocuklar ölüyordu; dayanılması çok zor olan günler geçirdiler. Müşriklerin saldırı ihtimali her an için varid olduğundan, gece gündüz ellerinde silah, nöbet tutuyorlardı. Hz.Peygamber, İslâm"ı anlatacak bir tek muhatap dahi bulamıyordu.

Ebû Talib mahallesindeki bu muhasara, Biset'in onuncu yılında Hişâm b. Amr'ın gayretleriyle kaldırıldı. Sahife yırtılıp atıldıhükümleri de geçersiz sayıldı[191].

2 c) Şiddet Politikası :

Müslümanlar üç yıl süren bu muhasaradan kurtulduktan sonra sevinmişlerdi. Fakat bu sevinçleri çok sürmedi. iki büyük acı Hz.Peygamber (S.A.V.)'i de müslümanları da çok üzdü. O'nuhimaye eden amcası Ebû Talib seksen yaşında vefat etti. Üç gün sonra da Hz.Hatice vefat etti.

Mekke devrinin onuncu senesine rastlayan bu iki ölüm hadisesinin meydana geldiği seneye üzüntü yılı manasına"Senetü'l-hazen"denildi [192].

---

191 İbn Hişâm, Sîre, II, 14-21; Sûheylî, a.g.e.,I,122-125; İbn Kesîr, Sîre, II, 43-44.

192 İbn İshâk, Sîre, 227; İbn Hişâm, Sîre, II, 57-60; Sûheylî, a.g.e.I, 166-167; İbn Kesîr, Sîre II, 122-138.

Artık Hz.Peygamber (S.A.V.)'i himaye edecek kimse kalmadı. Yenibir devir, şiddet devri başladı. Bu devirde müşriklerin yaptıkları, vahşet derecesini buldu.

Ebû Talib'in ölümünden sonra, Ebû Leheb Haşimoğulları'na kabile şefi oldu. Kendisi çok azılı bir İslâm' düşmanı idi. Karısı Ümmü Cemil ile birlikte Hz.Peygamber'in geçetiği yollara diken döker ve O yüce insanın ayağına diken batmasından zevk alırdı. Bu ikisi hakkında zaten bir sûre nazil olmuş ve onların akibetini beyan etmişti :[193]

" Ebû Leheb'in iki eli kurusun (yok olsun o); zaten yok oldu ya. Ne malı, ne de kazandığı, onu (Allah'ın kahrından) kurtaramadı. Alevli bir ateşe girecektir (o). Karısı da odun hamalı olacak. Boynunda hurma lifinden (örülmüş) bir ip (bulacaktır)[194].

Bu devirde müşrikler şimdiye kadar yaptıklarının hepsini toptan yapıyorlardı. Alay, hakaret ve fiili işkence doruk noktaya çıkmıştı[195]. İşte böyle bir ortamda Hz.Peygamber, İslâm"ı Mekke'nin dışında bir şehir halkına tebliğ etmek için Taif'e gitti. Taifte de aynı muamele ile,hatta daha şiddetlisiyle karşılaştı. Taifliler O'nu dinleme yerine, kovdular, taşladılar; sokak serserilerini peşine taktılar, mübarek ayakları kan-ter içinde kaldı. İstediği neticeyi alamadan Taif'ten geri döndü[196]. " Taifliler, ayaklarına gelmiş nimeti teptiler; istikbalin Medinesi olma imkânını inatları yüzünden elden kaçırdılar [197].

Hac mevsiminde, Arap yarımadasından kalabalık insanlar gelir

---

193 İbn Hişâm, Sîre, I, 380,381; Zehebî, Muhammed b. Ahmed, es-Sîretü'n-Nebeviyye, Beyrut, 1988, s. 83.

194 K.K., Leheb Sûresi, 1-5.

195 İbn Hişâm, Sîre, I, 381-389; İbn Kesîr, Sîre, II, 83-89, 148.

196 Müslim, Cihâd, 111; İbn Hişâm, Sîre, I,60; İbn Keîr, Sîre, II, 149-152; Süheylî, a.g.e.,I, 162.

197 Önkal, Ahmed, Rasulullah'ın İslâm'a Davet Metodu, Konya, 1981, s. 94.

Mekke'ye toplanırlardı. Hz.Peygamber (S.A.V.) kendini onlara arzetti; İslâm''ı tebliğ etti. Çadırlarda insanları ziyaret edip davasınıanlattı. Müşrikler de O'nu arkadan takip edip, anlattıklarını silmeye çalışıyorlar ; O'nun davasını ters-yüz ediyorlardı[198].

3-) Akabe Bey'atleri :

Kendisi ve müslümanlar için sığınak arayan Hz.Peygamber (S.A.V.), işte bu esnada Akabe'de Yesrib'den gelen bazı kişilerle karşılaştı. Onları İslâm'a davet etti. Bu insanlar da kendilerine yapılan davetikabul ettiler. Hz.Peygamber, bazı konular üzerine onlarla ahidleşip bey'atlerini aldı. İslâm' tarihinde Akabe Bey'atleri diye meşhur olan ve Hicrete başlangıç teşkil eden hadisenin kapısı aralanmış oldu.

İslâm Tarihi kaynakları Akabe Bey'atleri'nin üç sefer yapıldığını bildirirler. Birinci Akabe'de altı kişi oldukları rivayet edilen Yesribliler, ertesi sene on iki kişi oldular. Memleketlerine geri dönerken Hz.Peygamber'in görevlendirdiği Mus'ab b. Umeyr'i de muallim olarak götürdüler. Bir sene sonra yetmiş üç erkek iki kadın olmak üzere yetmiş beş kişi Hz.Peygamber (S.A.V.)'e bey'at etti. Bu bey'ate iştirak ederKa'b b. Malik isimli sahabî, Hz.Peygamber (S.A.V.)'in on iki tanenakib seçtiğini rivayet etmektedir[199].

Bu konuda geçen rivayetlerden anlaşıldığına göre, Hz.Peygamber, nakibler ve muallim vasıtasıyla Yesrib'i İslâmlaştırmış ve hicrete hazır hale getirmişti. Son Akabe Bey'atinde de Yesribli müslümanlar, Mekkeli müslümanları memleketlerine davet ettiler[200].

Bu insanlar İslâm'a öyle gönül vermişlerdi ki, bunlardan Abbas b. Ubâde şöyle dedi :

---

198 İbn Hişâm, Sîre, II, 63-67; Süheylî, a.g.e.,I, 173; İbn Kesîr, Sîre, II, 163.

199 İbn Hişâm, Sîre, II, 73-111; Süheylî, a.g.e.,I, 184-210; İbn Kesîr, Sîre, II, 178-209.

200 Hattâb, a.g.e.,s. 67,68.

-" Ya Rasulallah, eğer istiyorsan, kılıçlarımızla, seni taciz eden Mekkelilere savaş açalım ". Hz.Peygamber (S.A.V.) şöyle cevap verdi :

" Henüz bununla emrolunmadık, kervanlarınıza dönün " [201].

Hz.Peygamber (S.A.V.), Akabe Bey'atleri ile, Mekke dışındakendine tabi olanların ilk kez yönetimini üstleniyordu. Bu, Rasulullah(S.A.V.)'ın askeri başarısıdır [202].

4-) Hicret:

Akabe Bey'atleri başarı ile neticeye ulaştıktan sonra Hz.Peygamber, müslümanların Yesrib'e hicret etmelerine izin verdi. Müslümanlar da mallarını ve ailelerini Mekke'de bırakıp muhacir oldular[203].

" Mekke'den Yesrib'e hicret eden bu müslümanlara, Ensar dediğimiz Yesrib'li müslümanlar kapılarını açıyor, onları seve seve misafir ediyorlardı. Zaten bunun için onlara ensar, yardımcılar denmişti. Ensar, hemen kendi aralarında bir teşkilat kurarak Mekke'den gelen muhacirleri yerleştirmiş, onları kardeş olarak ekmeklerine, çorbalarına,evlerine ortak yapmışlardı "[204].

" Mekke'de, işkence altında veya hapiste olan müminlerden başka sadece Hz.Ebû Bekir ve Hz.Ali kalmıştı. Diğer bütün müslümanlar hicret etmişti "[205].

Bu sırada Darü'n-Nedve'de toplantılar yapılıyor; müşrikler durum

201 İbn Sa'd, Tabakât, I, 223; Ayrıca Akabe Bey'atları için bakınız : Hamidullah, Muhammed, Hz.Peygamber'in Savaşları (Trc. Salih Tuğ), İst. 1972, s. 22-28.

202 Hattâb, a.g.e.,s. 68.

203 İbn Sa'd, Tabakât, I, 226; İbn Kesîr, Sîre, II, 215; Zehebî, Sîre, 212.

204 Sırma, İhsan Süreyya, İslâmî Tebliğin Mekke Dönemi ve İşkence, İst. 1984, . 124.

205 Ay. es.125.

değerlendirmesi yapıyorlardı. Ortaya atılan görüşler içerisinde " Muhammed (S.A.V.)'in öldürülmesi gerekir " fikri kabul gördü. Onlar bu konuları görüşürken Allah da Rasulüne hicret emri vermişti. Yol arkadaşı olarak Hz.Ebû Bekir'i alan ve çok güzel taktikler uygulayan Hz.Peygamber salimen Yesrib'e ulaştı. Artık bundan sonra orası Medinetü'n-Nebi, kısaca Medine oldu [206].

" Rasulullah (S.A.V.)'in Medine'ye hicreti, komutanın ordu birlikleriyle garnizonda birleşmesi demektir " [207]. Kısaca hicret, cemaatten devlete geçiş hareketidir.

b-) Medine Dönemi :

Mekke'den Medine'ye hicret eden müslümanlar çeşitli zorluklarla karşılaştılar. Bu zorlukların izalesinde Ensar'ın büyük yardımları görüldü. Müslümanların hepsini Medine'ye yolcu ettikten sonra kendisi de hicret eden Hz.Peygamber (S.A.V.) Medine'de bir İslâm' devletinin temelini attı [208].

1-) Mescid :

Hz.Peygamber, Medine'de ilk iş olarak Mescid'in yapımını ele aldı [209]. Hemen yerini belirleyip çalışmaları başlattı. Ashab'ın çalışmasına kendisi de bedenen iştirak etti. Temelleri taştan, duvarları kerpiçten, direkleri hurma gövdelerinden, tavanı hurma yapraklarından, zemini kum ve çakıldan müteşekkil bir bina vücuda getirildi. Mescid'in doğu tarafında da Hz.Peygamber (S.A.V.)'in ikamet edeceği odalar yapıldı [210].

---

206 Buhârî, İcâre, 3; İbn Hişâm, Sîre, II, 124; Süheylî, a.g.e.,I, 243; İbn Kesîr, Sîre, II, 232.

207 Hattâb, a.g.e.,s.69.

208 Hicretten sonra kurulan İslâm' Devleti konusunda geniş bilgi için bkz.: Hamidullah, Muhammed, İslâm' Peygamberi (Trc. Salih Tuğ), İst. 1980, I, 189-229.

209 İbn Hişâm, Sîre, II, 141; İbn Kesîr, ebu'l-Fida İsmail, el-Bidâye ve'n-Nihâye, Beyrut, 1977, III, 214.

Mescid sadece namaz kılmak; ibadet etmek maksadıyla yapılmadı. Medine İslâm Devleti burdan yönetilecekti. " Bu binanın tamamlanmasıyla İslâm'da ilk askerî karargâh da kurulmuş oldu "[211].

" Hz.Peygamber (S.A.V.) camisini komutanlık merkezi ittihaz etti. Onda askeri birlikler tadât olunur (sayılır) avlusunda Cihâd toplantıları yapılırdı. Orada sâdık mücahidler Cihâd aşkıyla yanar, orada kararlar, emirler, nasihatler verilirdi. Hz.Peygamber (S.A.V.) orada ashâbına danışır, görüşlerini alırdı; çünkü onların işi müşavereye dayalıydı.

Hz.Peygamber (S.A.V.), ashâbını maddî ve manevî yönden techiz etmek için, onları Mescidde yetiştirirdi. Karargâhı olan Mescidde, müminleri Allah yolunda savaşa teşvik eder, savaşta sebât edip, firar etmemelerini emrederdi. Onları tefrika ve çekişmelere düşmemeleri için uyarırdı. Onlara nizam ve itaati emreder, içlerine sevgi, dostluk ve kardeşliği yerleştirirdi.

Savaşa çıkacak olan ordu, Mescidden hareket ederdi. Sancak, bayrak ve askeri nişanlar Mescidde verilirdi. Silah ve mühimmat orada dağıtılırdı. Bir tehlike belirdiğinde, ashabmescidde toplanır; mücahidler gaza veya seriyyeden dönünce mescide gelirlerdi. Yaralıların yaraları mescidde sarılır; müslümanlar cihâd hükümlerini mescidde öğrenirlerdi.

Hz.Peygamber (S.A.V.) zamanında, asker ve komutanların kışlası mesciddi. Askeri ıstılah olarak kışla, komutanın kendilerine emirlerini iletmek ve yapmaları gerekenleri bildirmek için askerinitopladığı yerdir. Müslümanlar dahilî ve haricî bir tehlike karşısında kalınca, müezzin " Toplu namaz ! ... Toplu namaz !... " diye müslümanları camiye çağırırdı. Bunun üzerine bölük bölük mücahidler, gruplar halinde veya

---

210 Bkz. Buhârî, Salât, 48; Müslim, Mesâcid, 9; Nesâî, Mesâcid, 12Semhûdî, Nureddin Ali b. Ahmed, Vefâu'l-Vefâ bi Ahbâri Dâri'l-Mustafa, Beyrut, 1955, I,332-333.

211 Hattâb, a.g.e.,s. 70.

münferiden, müezzinin çağrısına icabet etmek üzere camiye koşarlardı. Camiye koşan bu müslümanlar tam techizatlı olup, beraberlerinde getirdikleri atlarını, develerini caminin dışına bağlarlardı. Ordunun aniden taarruza geçmesi ve tehlikenin üzerine beklenmedik anda varılması için gerekli levazım ve techizat hemen dağıtılırdı. Bütürbunlar, bir tek komutanın, yani Hz.Peygamber (S.A.V.)'in sevk ve idaresinde ve bir tek gayenin tahakkuku için yapılırdı:"İslâm"ı vemüslümanları savunma" 212.

" Hz.Peygamber (S.A.V.)'in ordusu camide kuruldu, camide büyüyüp orada yüceldi; camide ayakta durdu, camide eğitim gördü; çünkü Allah bütün yeryüzünü tertemiz bir cami yaptı. İslâm"ı ve müslümanları korumak için ilk mücahid ordusu, Medine-i Münevveredeki Rasulullah (S.A.V.)'in mescidinden hareket etti "[213].

2-) Kardeşlik :

Hz.Peygamber (S.A.V.), Muhacirun ile Ensar arasında bir kardeşlik bağı oluşturdu. Taraflar, her türlü hayat şartlarında birbirlerine yardımcı olacaklar, birbirlerini kollayacaklardı[214].

Kurulan İslâm Devletine bunlar sahip çıkacaklar, İslâm"ı etrafa bunlar yayacaklardı. " Bu kardeşlik, iki müslüman grubu bir araya getirip, onlara tek komutanın direktifi doğrultusunda, aynı amacı taşıyan kimseler olma özelliğini kazandırıyordu "[215]. Hz.Peygamber (S.A.V.) bu esnada yaptırdığı bir nüfus sayımı ile Medine'de binbeşyüz tane müslüman olduğunu da tesbit etti [216].

---

212 Hattâb, Peygamber Ordusunun Tarihi (Trc. İhsan Süreyya Sırma), istanbul, 1983, s. 19-20.

213 Ayn. es.s. 38.

214 İbn Sa'd, Tabakât, I, 238-239; İbn Kesîr, el-Bidâye, III, 226-229; SırmaMekke Dönemi, 135.

215 Hattâb, a.g.e.,s.71.

3-) Anayasa :

Hz.Peygamber (S.A.V.), Ensar ve Muhacirûn arasında bir kardeşlik tesis ederken, Medine'de yaşayan müslümanlarla gayr-i müslimler arasında da bir vatandaşlık antlaşması yaptı [217]. Bu vesika, aynı zamanda insanlık tarihinin ilk yazılı anayasası oldu. Bu anayasa ile Medine halkı bir düzene sokuldu; canları, malları korunarak, dinlerinde serbest bırakıldı.

Bu anayasa ile müslümanlar, yahudiler, hristiyanlar ve müşrik araplar, İslâm' Devletinin tebaasını oluşturmuş oluyorlardı. Anayasanın konumuzla alakalı birkaç maddesi şöyledir :[218]

1- Bismillahirrahmanirrahim. Bu kitap (yazı), Peygamber Muhammed (S.A.V.) tarafından Kureyşli ve Yesribli müminler ve müslümanlar ve bunlara tabi olanlarla yine onlara sonradan iltihak etmiş olanlar ve onlarla beraber Cihâd edenler için (olmak üzere tanzim edilmiş) dir.

2-İşte bunlar , diğer insanlardan ayrı bir ümmet (camia) teşkil ederler.

16- Yahudilerden bize tabi olanlar, zulme uğramaksızın ve onlara muarız olanlarla yardımlaşılmaksızın, yardım ve muzaheretimize hak kazanacaklardır.

23- Üzerinde ihtilafa düştüğünüz herhangi bir şey, Allah'a ve Muhammed (S.A.V.)'e götürülecektir.

---

216 Buhârî, Cihâd, 181; Hamidullah, İslâm' Peygamberi, I, 198.

217 Bu andlaşmanın tamamı şu eserde mevcuttur : Hamidullah, Muhammed, el-Vesâiku's-Siyâiyye, Beyrut, 1969, s.41-47.

218 Bu maddelerin tercemesi Salih Tuğ'a aittir.

37- (Bir savaş vukuunda) Yahudilerin masrafları kendi üzerine ve müslümanların masrafları da kendi üzerinedir...

37 b- Hiçbir kimse müttefikine karşı bir cürüm ika edemez; muhakkak ki zulmedilene yardım edilecektir.

44- Onlar (Müslümanlar ve Yahudiler) arasında, Yesrib'e hücum edecek kimselere karşı yardımlaşma yapılacaktır[219].

4- Devlet :

Bu şekilde Hz.Peygamber (S.A.V.)'in hicretten sonra Medine'de değişik toplulukları biraraya getirip müşterek yaşama için Anayasa yapması; meydana getirilen statüye " devlet " sıfatını kazandırmış oluyor.

Bugünkü hukuk kitapları devleti " belirli bir toprak parçası üzerinde yerleşen ve bir üstün otoriteye tabi olan insan topluluğudur. Devlet bir deyimle milletin hukukî ve siyasî şahsiyet kazanmasıdır " [220] diye tarif etmektedirler.

Bu tarifin ışığı altında devletin üç unsuru vardır :
1-) Devletin beşerî unsuru (insan topluluğu)
2-) Devletin fizikî unsuru (ülke)
3-) Devletin hukukî unsuru (egemenlik).
" Beşerî ve fizikî unsur Devletin mevcudiyeti için şarttır. Hakimiyet unsuru ise devleti diğer topluluklardan ve benzerlerinden ayırır "[221].

Hz.Peygamber (S.A.V.)'in kurduğu devlette bu unsurlar eksiksiz olarak vardır. İnsan unsuru çok renkli bir şekilde kendini

219 Hamidullah, İslâm' Peygamberi, I, 224-228.
220 Eroğlu, Hamza, Devletler Umumî Hukuku, ank. 1984, . 98.
221 Ay. es.s.98.

gösteremektedir. Medine ve çevresi bu devletin fizikî unsurudur. Hakimiyet de Allah ve Rasulüne aittir.

Bu devlet kısa zamanda dahilî problemlerini halletmiş, kendini dış düşmanlara karşı müdafaya koyulmuştur.

5- Başkent :

Hz.Peygamber (S.A.V.), Mekke döneminde iken kendisine ve davasına sahip olacak bir topluluğun ve bir şehrin arayışı içerisindeydi. Bu maksatla, kendini barındırmalarını ve Kureyş'e karşı kendine yardım etmelerini ümit ederek Taif'e gitti. Taiflilemüslümanlığı kabul ederlerse Kureyş'i sindirebilirlerdi. ama kabul etmediler[222].

Hz.Peygamber (S.A.V.)'in bu arzusunu, Akabe'de bey'at edip söz veren Medineli müslümanlar gerçekleştirdi. O da,hicretten sonra Medine Şehrini kendi devletine başkent ittihaz etti.

Medine Şehri İslâm Devletinin başkenti olduğu gibi etrafındaki arazi de devletin topraklarını teşkil ediyordu. Hz.Peygamber (S.A.V.), hicretten sonra Medine'yi Haram bölge ilan etti. Ashaptan Ka'b b. Malik (r.a.)'ı göndererek, kendisinin işaret ettiği tepelere İslâm' Devletinin ogünkü hudutlarını işaret etmek üzere duvarlar, sınır taşları inşa ettirdi[223].

Etraftaki müslümanların bu şehire toplanmalarını ve bir güç meydana getirmelerini söyledi. Hz.Peygamber (S.A.V.), bu üstün siyaseti ile başkentteki nüfus yoğunluğunu müslümanlar lehine değiştirdi.

Kabilelere gönderdiği mürşidlere ve askeri birlik komutanlarına verdiği emirlerle, yeni müslüman olanların Medine'ye gelip

222 İbn Kayyım, a.g.e.,II, 52; Mevdûdî, Hz.Peygamberin Hayatı, II, 536-542.

223 Buhârî, Cihâd, 71; Müslim, Hacc, 456-458; Tirmizî, Menâkıb, 67; İbn Mâce, Menâkıb, 104; Semhûdî, Vefa, I, 97.

yerleşebileceklerini her tarafa iletti[224].

Ensar, Mekke fethinden sonra O'nun Mekke'de kalacağını düşünüyor ve üzülüyordu [225]. Halbuki Hz.Peygamber (S.A.V.), daha Müellefe-i kulub durumunda olan müslümanların bulunduğu bir şehri merkez edinmeyi şimdilik uygun görmüyordu. Hatta Mekke'dekilerin bile Medine'ye yerleşmelerine müsaade ediyor ve orayı tahkim ediyordu. Hemen vefatının akebinde çıkan irtidat hadiselerini, Medineli müslümanların bastırması, O'nun askeri dehasını gösteren bir delildir.

224 Müslim, Cihâd, 3; Ebû Dâvûd, Cihâd, 82; Tirmizî, Siyer, 48; İbn Mâce, Cihâd, 37.
225 İbn Hişâm, Sîre, IV, 141-143; Ebu'l-Fidâ, el-Muhtasar, I, 147; Diyarbekrî, Hamîs, II, 115.

B- SİYASET (STARETEJİ) :

Medine'de İslâm Devletini kuran ve bu Devletin başkanı olan Hz.Muhammed (S.A.V.)'in gayesi ve hedefi İslâm"ı yaymaktı. O, siyasetini bu esasa göre ayarladı. Daha doğrusu Allah, O'nu bu nokta-i nazara göre yönlendirdi. Devlet bir barış havası içerisinde ve coşkun karşılamalarla kuruldu [226].

Bir devlet ne kadar barıştan yana olursa olsun, düşmanlar da aynı şekilde hareket etmiyorsa savaş kaçınılmaz olur. Düşmanlara karşı uyanık ve hazırlıklı olmak gerekir. Hz.Peygamber (S.A.V.)'in hayatında savaş, ilk önce müdafaa harbi olarak başlamıştır. Yüce Allah, Medine'deki müslümanları, düşmanın saldırgan planından korumak için onlara, hicretin ikinci yılında şu ayet-i kerime ile savaş izni verdi[227] :

" Elbette Allah, inananları savunur. Allah hiçbir hain ve nankörü sevmez. Kendileriyle savaşılan (mümin) lere, (savaşma) izn(i) verildi. Çünkü onlara zulmedilmiştir ve şüphesiz Allah, onlara yardım etmeğe kadirdir " [228].

Savaş hakkında ilk nazil olan ayet budur [229]. Bu ayet savunma savaşına izin veriyor. Tedricen nazil olan ayetler [230], Hz.Peygamber(S.A.V.)'i taarruz savaşı yapmaya sevketti. Hz.Peygamber (S.A.V.)'in savaşlarının savunma mı taarruz mu olduğu konusunda muasır İslâm' alimlerinden Said Ramazan el-Bûtî, savaşı davetin içinde bir merhale olarak kabul ederek şunları ileri sürüyor :

---

226 Bkz. Buhârî, Salât, 48; Müslim, Mesâcid, 9; Nesâî, Mesâcid, 12; Semhûdî, a.g.e.,I, 322.

227 İbn Kesîr, Sîre, I, 354; İbn Kayyim, a.g.e.,II,65.

228 K.K.,Hacc Sûresi, 38-39.

229 İbn Kesîr, Sîre, II, 354; ibn Kayyim, a.g.e.,II, 65.

230 Bkz.K.K.,Nisâ Sûresi, 75-76;Bakara Sûresi, 190-193; Enfâl Sûresi, 39; Ayrıca bkz. el-Umerî, Ekrem Ziyâ, el-Muctemeu'l-Medenî, Medine, 1984, s. 18-23.

" İslâm daveti, Resulullah (S.A.V.)'ın hayatında, bisetinden vefatına kadar dört devre geçirdi.

1. Devre : Gizli davettir ki bu üç yıl sürdü.

2. Devre : Savaş olmadan yalnızca dil ile yapılan açıktan davettir ki, bu da hicrete kadar devam etti.

3. Devre : Haddi aşanlar ve kötülüğe başvuranlarla savaşmakla birlikte, açıktan davettir ki, bu da Hudeybiye musalahasınakadar devam etti.

4. Devre : Allah'a davet yolunda engel olarak çıkan veya müşriklerden, inkârcılardan ve puta tapanlardan - daveti duyduktan sonra - İslâm'a girmekten kaçınan herkesle savaşarak, açıktan yapılan davettir ki, bu dönem, İslâm'daki Cihâd hükmünün ve islâm şeriatının, üzerinde karar kıldığı ve son şeklini aldığı dönemdir [231].

Said Ramazan, üçüncü devreyi savunma savaşı, dördüncü devreyi de taarruz savaşı olarak kabul etmektedir. Bu görüşüne delil olarak da, Hz.Peygamber (S.A.V.)'in, Kureyza oğulları dönüşü " Bundan sonra biz onlara savaş açacağız, artık onlar bize savaş açamıyacaklar " [232] hadis-i şerifini zikretmektedir [233].

Kendisi aynı zamanda bir erkân-ı harb olan Mahmud Şit Hattab ise şunları ileri sürüyor :

" Rasulullah (S.A.V.)'in hayatını askerî yönden dörtdöneme ayırmak mümkündür : Toparlanma dönemi, akideyi savunma dönemi, atılım dönemi ve nihayet gelişme dönemi.

---

231 Bûtî, Said Ramazan, Fıkhu's-Sîre, Dimeşk, 1977, s. 167.

232 Buhârî, Meğâzî, 31.

233 Bûtî, a.g.e.,s.167.

1) Toparlanma Devresi : Hz.Peygamber (S.A.V.)'in, peygamber olarak gönderilişinden, Medine'ye hicret ve orada iyice yerleşip karar kılıncaya kadarki zamandır.

2) Akideyi Savunma Devresi : Bedir savaşı ile Hendek savaşı arasında geçen zamandır. Bu dönemde müslümanların sayısı çoğalmış, inançlarını savunabilir duruma gelmişlerdi.

3) Hücum Devresi : Hendek savaşından Huneyn savaşına kadarki zamandır. Bu dönemde İslâm' bütün Arap yarımadasına yayılmış, müslümanlar arap beldelerinde hatırı sayılır bir güç haline gelmişler ve İslâm'a karşı çıkabilecek bütün güçleri bertaraf etmişlerdir.

4) Tekâmül Devresi : Huneyn savaşından Hz. Peygamber (S.A.V.)'in vefatına kadar süren dönemdir. Bu dönemde yapılan Tebük seferi, Büyük İslâm' Devletini ortaya çıkaran bir seferdir [234].

Her iki müellifin görüşlerini mezcettiğimiz zaman ortaya şöyle bir yorum çıkar :

Hz.Peygamber (S.A.V.), Mekke döneminden itibaren üstün ve isabetli bir siyaset takip etmeye başladı. Zamanı, şartları, düşmanının gücünü, müslümanların durumunu nazar-ı itibara alarak stratejisini tayin etti. Bu stratejinin Mekke dönemindeki mümeyyiz vasfı tedbir idi, diyebiliriz. Bu döneme sabır dönemi de denmektedir.

Medine döneminde bu ikisi, devlet otoritesi ile beraber birleşerek, uzun vadeli strateji neticesinde İslâm''ın yayılmasını neticelendirmiştir.

Hicretten sonra Medine'de İslâm' Devletini kuranHz.Peygamber (S.A.V.), münafıklar ve yahudilere karşı üstün bir siyaset takip etti. Yahudiyer, kendi kazdıkları kuyuya düştüler. Hz.Peygamber (S.A.V.), onların ittifak etmelerinisiyasî yolla engelledi. Kuvvetlerini ve birliklerini

234 Hattâb, a.g.e.,s.9.

dağıttı. Anayasa maddelerine uymayan ve İslâm aleyhine aleni propaganda yapanlarına asla müsaade etmedi ; cezalarını hemen verdi [235].

Yahudiler, daha çocukluğundan itibaren Hz.Muhammed (S.A.V.)'e düşman olmuşlar ve hayatı boyunca O'nunla mücadele etmişlerdir.

Hz.Muhammed (S.A.V.) , her şeyden önce bir peygamber olduğu için, yahudilerin bu menfî tutumlarına karşı onlara nasihat etmiştir. Fakat onlar, nasihat ve ikazdan anlamadıklarından ve bir de İslâm Devletine ve müslümanlara ihanet ettiklerinden dolayı, Rasulullah (S.A.V.) onlara karşı savaş açmıştır.

Yapılan savaşlarda Kaynuka oğulları ve Nadir oğulları Medine'den sürülmüştür. Bu hadiseleri gözleriyle gören ve mezkür iki kabilenin ihanetlerini kabul eden Kurayza oğulları, geçmişten hiçbir ders ve ibret almayarak onların yaptığından daha büyük bir ihanet yapmışlardır. Hendek savaşında müşriklerle gizliden anlaşıp müslümanları arkadan vurmanın planlarını yapan Kurayza oğullarının ihaneti, Rasulullah (S.A.V.) tarafından haber alınmış ve Hendek savaşından sonra Kurayza oğullarının cezası verilmiştir .

Tarih boyunca ihaneti kendilerine bir meslek haline getiren ve peygamberler katleden yahudiler, Medine İslâm Devletini kinlerinden dolayı yıkmak isterlerken Rasulullah (S.A.V.)'in takibettiği üstün strateji neticesinde kendileri mağlup oldular [236].

Münafıklar, İslâm birliğini, ümmeti el altından parçalamak istiyorlardı. Liderleri Abdullah b. Ubeyy b. Selül'ün bütün planları boşa çıkıyordu. Hz.Peygamber (S.A.V.), Mekke döneminde müşriklerin

235 Buhârî, Meğâzî, 15-16; Müslim, Cihâd, 119;Ebû Dâvûd, Cihâd, 169; Taberî, Tarih, III, 91; Süheylî, a.g.e.,145.

236 Daha geniş bilgi için bkz. Sırma, İhisan Süreyye, Yahudi Meselei, İst. 1984.

planlarını akamete uğratan üstün bir cemaat reisi [237], Medine döneminde de münafık ve yahudilerin sinsice planlarını bozan muktedir bir devlet başkanıdır [238].

İslâm Devletinin nizamî bir ordusu yoktu. Belki de böylesi daha iyiydi. Çünkü, herkes, Cihâdın faziletinden nasibini almış oluyordu.Hem o zaman nizamî bir ordu, devletin başına değişik problemler açabilirdi; maddî bakımdan da yük olabilirdi.

Müslümanlar ilk önce seriyyelerle [239] askeri cihada alıştırıldı. Seriyyeler Cihâd ordusunun mektebidir. Fertlerin mesuliyet altına girmeleridir. Askeri ve komutanlarını yetiştiren acemi eğitimidir.

Hz.Peygamber (S.A.V.), Medine döneminde çok hummalı bir faaliyetin içindedir. On senelik kısa bir zamanda on dokuz [240] gazveye katılmış, kırk yedi seriyye göndermiştir. Mahmut Şit Hattâb ise gazvelerin sayısını yirmi sekiz olarak belirtmektedir. Bunların dokuzunda düşmanla karşılaşma gerçekleşmiş, on dokuzunda ise fiili çartışma olmamıştır[241].

Bu gazvelerde ilk hedef Kureyş, yani İslâm'la mücadele eden Mekke Devleti idi. Kureyş kendine çok güvenmesine rağmen, İslâm' Devleti karşısında tutunamadı.

Hz.Peygamber (S.A.V.) davasını sulh ile yaymak istiyordu. Sahabenin itirazına ve şartların ağırlığına rağmen Hudeybiye musalahasının yapılmasını temin etti [242]. Bu musalahadan sonra İslâm' daha çok yayıldı.

---

237 Önkal, a.g.e.,43-86.

238 Ayn.es.93-133.

239 İbn Kesîr, Sîre, II, 338; İbn Kayyım, a.g.e.II, 92.

240 Buhârî, Meğâzî, 1; Müslim, Cihâd, 144-148.

241 Hattâb, Peygamber Ordusunun Tarihi, 34.

242 Buhârî, Meğâzî, 37; Müslim, Cihâd, 90-91-92; İbnü'l-Esîr, el-Kâmil, II, 200.

Devrin süper güçlerinden korkmadı. Onları resmi mektuplarla İslâm'a davet etti[243].

Kendisi hayatta iken istikbalin ordu komutanlarını yetiştirdi. Bazen seferlere iştirak etmedi. Sahabeden kabiliyetli olanları komutan tayin etti. Dönüşte, askeri ve komutanı dinleyerek onların başarılarını takdir edip, eğriliklerini de düzetti[244].

O, fildişi kulesinden Devlet idare edip, ordularsevkeden bir başkan değildi. Bizzat işin içindeydi. Sadece bir teorisyen değil,teori ve pratik insanıydı.

En sıkıntılı günlerde bile ashabına, istikbal hakkında müjdeler veriyordu [245]. Bu yol ve metodla işin başarıya ulaşacağını kabul ettirmişti onlara. O, hiçbir komutanabenzemediği gibi, O'nun tebaası ve askerleri de başka ordulara benzemiyordu. O'nun savaş taktikleri de apayrıydı. İşte biz ,o taktikleri sıralayacağız şimdi.

---

243 Buhârî, Cihâd, 100-101; İbn Sa'd, Tabakât, I, 258; Ebu'l-Fidâ, el-Muhtasar, I, 141.

244 İbn Hişâm, Sîre, IV, 24; İbn Kayyim, a.g.e. II, 175.

245 Buhârî, Cihâd, 62; Buhârî, Humus, 8.

ÜÇÜNCÜ .BÖLÜM

ASKERİ CİHADIN BAŞLAMASI

A-) ORDUNUN HAZIRLANMASI

Hz.Peygamber (S.A.V.) zamanında nizamî bir ordu yoktu. Müslümanların hemen hepsi İslâm' Devletinin askeriydiler; her zaman savaşa hazırlıklı bulunurlardı. Çünkü her an için, savaş çıkabilirdi. Savaş için ilan yapıldığında, orduya katılacak olanlar gelir, kendi istekleriyle kaydolurlardı.

Hz.Peygamber Medine'ye hicret edince, müslüman nüfusun sayımını yaptırdı. Bu konu ile ilgili olarak Buhârî'de geçenşu hadisi zikretmek uygun olacaktır :

" Huzeyfe (r.a.) şöyle dedi : Rasulullah (S.A.V.) bize :

- Din olarak İslâm"ı kabul eden ve müslüman olan kimselerin isimlerini yazıp getiriniz " diye emir verdi.

Biz de O'na binbeşyüz kişinin ismini yazıp getirdik[246].

Burada hem müslümanların sayısı hem de isimlerinin tesbiti, yani yazılması sözkonusudur. Daha devletin kuruluşunda, bu konuya hassasiyet gösteren Hz.Peygamber (S.A.V.), savaştan önce orduya katılacak olan askerlerin isimlerinin yazılmasını ve tesbit edilmesini de sağlamıştır. Bu konudaki rivayetleri şöyle sıralayabiliriz :

Abdullah b. Abbas (r.a.) dan :

Rasulullah (S.A.V.)'i hutbe okurken işittim, şöyle buyuruyordu :

-" Hiçbir erkek, yanında mahremi bulunmadıkça bir kadınla yalnız kalmasın; hiçbir kadın da yanında mahremi olmadan yolculuk yapmasın".

---

246 Buhârî, Cihâd, 180.

Bu yasaklama üzerine bir adam ayağa kalkarak şöyle dedi :

- Ya Rasulallah (S.A.V.), ben şu şu gazveye yazılmışım; hanımım da hacca gitmek üzere yola çıktı. (Buna ne dersiniz ?)

Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyurdu :

- Sen de git ve eşinle birlikte haccet "[247].

Tebük seferinden geri kalıp, sonradan gitmeyi düşünen, fakat bir türlü gidemeyen bu yüzden de Hz.Peygamber (S.A.V.)'i üzen Ka'b b. Mâlik, kendi serencamını anlatırken konumuzla ilgili olarak şunları söylüyor :

".... Meselenin büyüklüğüne göre hazırlıkta bulunabilmeleri için, Müslümanlara gidecekleri yeri söyledi. Rasulullah'ın maiyetinde müslümanlar pek çoktu ve bunların isimleri bir deftere kaydedilmemişti ".

Ka'b söylerine şöyle devam etti :

" Herhangi bir kimse asker arasından firar etse, bu hususta vahiy nazil olmadıkça, bu işin gizli kalacağını zannedebilirdi "[248].

Ka'b b. Mâlik'in sözlerinden anlaşılan şu ki, Hz.Peygamber, başka savaşlara giderken askeri, bir liste halinde yazdırıyordu; ama Tebük seferine giderken yazdırmadı. Demek ki bu kayd işi her zaman olan bir şey değildi. Gerek görüldüğü zaman yapılıyordu.

" Hz.Peygamber (S.A.V.)'in sağlığında ordunun kaydedildiği bir divan yoktu. Divanı ilk defa Ömer (r.a.) ortaya koydu. Lakin bu, Hz.Peygamber (S.A.V.)'in ümmetine emrettiği sünnetlerden biri olup onun yararı ve müslümanların ona olan ihtiyacı ortaya çıkmıştı "[249].

---

247 Buhârî, Cihâd, 139; Müslim, Hacc, 74.

248 Buhârî, Meğâzî, 79; Müslim, Tevbe, 53.

249 İbn Kayyim, Zâdü'l-Meâd, III, 22.

a-) Askerliğe Kabul Şartları :

1- Müslüman olmak :

İslâm' Dininde herhangi bir ibadetle mükellef olmanın şartlarından birisi de müslüman olmaktır. Cihâd da ibadet olduğuna [250] göre, onu yapacak kişinin müslüman olması şarttır.

Hz.Peygamber (S.A.V.) Bedir, Uhud gibi İslâm''ın ölüm kalım mücadelesi verdiği ilk savaşlarda ordu içinde gayr-i müslim unsurları bulundurmamıştır. Orduya katılacak her askerin müslüman olması şartını aramıştır. Konu ile alakalı olarak Müslim'in Sahih'inde şuhadis-i şerif geçmektedir :

Rasulullah (S.A.V.) Bedir savaşına giderken, kendisiyle savaşmak için arkasından gelen bir adama :

-" Sen Allah'a inanıyor musun ? diye sordu. O adam da " hayır " deyince Rasulullah (S.A.V.) :

-" Öyleyse hemen geri dön. Ben ebediyyen bir müşrikten yardım istemem " buyurdu [251].

Bu hadis-i şerifi rivayet eden Hz.Aişe (r.a.) dir. Hz.Aişe devamla şunları söylüyor :

" Sonra adam geçti gitti. Ta ki biz [252] ağaç altında iken adam tekrar geldi ve biraz önce dediği gibi " Ben seninle birlikte savaşa katılmaya geldim " dedi. Rasulullah da :

---

250 Buhârî, Cihâd, 1; Müslim, İmâre, 110; İbn Mâce, Cihâd, 1.

251 Müslim, Cihâd, 150.

252 Hz.Âişe'nin " biz ağaç altında iken..." demesine bakılırsa onun da orduyu uğurlayanlarla beraber olduğu anlaşılır. Veya bu sözle, kendisi bulunmadığı halde orduyu ve uğurlayan müslümanları kasdetmiştir.

" Allah'a ve Rasûlüne inanıyor musun ?" diye sordu.

Adam :

- Hayır, diye cevap verdi.

Rasulullah da :

-" Öyleyse hemen geri dön. Ben ebediyyen bir müşrikten yardım istemem " buyurdu.

Adam geri döndü. Rasulullah Beyda'da iken adam tekrar gelip yetişti. Rasulullah (S.A.V.) de ona tekrar :

- Allah ve Rasulüne inanıyor musun ? " diye sordu.

Adam :

" Evet " cevabını verdi.

Rasulullah (S.A.V.) de ona :

" O halde (bizimle beraber) yürü " diye buyurdu[253].

Hz.Peygamber, Uhud savaşına çıkarken, Sahâbeden bazıları, Yahudilerle aralarında yardımlaşma sözleşmesi bulunduğu için onlardan yardım istemeyi teklif ettiler. Resulullah (S.A.V.) de : " Biz, şirk ehlinden birine karşı diğer şirk ehlinden yardım istemeyiz " buyurdu[254].

Bera b. Âzib (r.a.) dan :

Uhud savaşında, Hz.Peygamber (S.A.V.)'e, demir zırhı ile yüzü örtülü bir adam geldi de :

- Ya Rasulallah, (hemen) savaşayım da (sonra) mı müslüman olayım " diye sordu.

Rasulullah (S.A.V.) de :

" Müslüman ol, sonra savaş " buyurdu.

O adam da hemen müslüman oldu. Sonra da savaşa girişti; savaş esnasında da şehid edildi.

Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.) :

" Az amel yaptı, fakat çok ecir kazandı " buyurdu[255].

---

253 Müslim, Cihâd, 150.

254 İbn Hişâm,Sire, III, 68; İbn Sa'd, Tabakât, II,39.

255 Buhârî, Cihâd, 13.

Bu rivayetlerden anlaşılan şu ki, Hz.Peygamber (S.A.V.), müşriklerin İslâm' ordusu içine girip, müslümanlarla omuz omuza çarpışmalarına izin vermemiştir. Çünkü, Kur'an müşriklerin necis olduklarını bildirmektedir [256]. Onlar İslâm' ordusunun kuvve-i maneviyyesini kırabilirler. Çok çeşitli problemler çıkarabilirler. Düşmarbirlikleri lehine casusluk da yapabilirler. Bu ve buna benzer sebeplerden dolayı Hz.Peygamber onları orduya kabul etme gibi bir kapıyı açmamıştır.

Hz.Peygamber zamanında bir de münafıklar vardır. Münafıklar, zahiren müslüman olan kimselerdir. Bunların savaşa katılmaları için, İslâm' Devletinin bir teklifi olmamıştır. Bazen katılmışlar, bazen yarı yoldan geri dönmüşler, bazen de hiç katılmamışlardır. Hz.Peygamber (S.A.V.) de bunları hiç kaale almamış, kendilerini muhatab olarak kabul etmemiş, kendi hallerine bıkarmıştır.

Zeyd b. Sabit şunları anlatıyor :

" Peygamber (S.A.V.), Uhud savaşına çıktığı zaman, birtakım insanlar geri döndüler. Sahabîlerden bir grup :

" Bu dönenleri öldürelim " dediler. Bir grup da :

" Hayır onları öldürmeyelim " dediler. Bu ihtilaf üzerine :

" Size ne oldu ki, iki yüzlüler hakkında iki gruba ayrıldınız ? Oysa yaptıkları işlerden dolayı Allah onları baş aşağı etmiştir. Allah'ın saptırdığını doğru yola iletmek mi istiyorunuz ? Allah birini sapıtırsa artık onun için bir yol bulamazsın "[257] ayeti nazil oldu.

Hz.Peygamber (S.A.V.) de :

" Medine, bu adamları, ateşin, demirin pisliğinidışarı atışı gibi dışarı atar " buyurdu "[258].

---

256 K.K.,Tevbe Sûresi, 28.

257 K.K.,Nisâ Sûresi, 88.

258 Buhârî, Fedâilü'l-Medine, 10.

Bu hadis-i şeriften anlıyoruz ki, Hz.Peygamber (S.A.V.) münafıklar meselesini zamana bırakmıştır. Yalnız, onların, katıldıkları savaşlarda fitne çıkarmalarına mani olmuş, disiplini bozmalarına asla fırsat vermemiştir[259].

2-) Erkek olmak :

Askerlik ,erkekle ilgisi olan bir iştir.Kur'an'da [260] savaşla alakalı ayetlerde, erkeklerin mevzubahs edilmesi, bu şartın ileri sürülmesinin delilidir. Ayrıca bu konuda müminlerin annesi olan Hz.Aişe (r.anha) dan şöyle bir rivayet vardır :

" Ben ,Peygamber (S.A.V.)den cihada gitmek için izin istedim de O :
" Siz kadınların Cihâdı haccdır " buyurdu [261].

3-) Âkil bâliğ olmak :

Bugün bile, askere almanın belli bir yaşı vardır. Aklî dengesi yerinde olan ve asker olabilecek yaşa gelenler silah altına alınmaktadır.

Hz.Peygamber (S.A.V.), çocuk denecek yaşta olanları askere almamıştır. Bu konuda abdullah b. ömer (r.a.)'in rivayeti şöyledir :

" Rasulullah (S.A.V.), Uhud günü, ondört yaşında bulunan Abdullah b. Ömer'i gözden geçirdi de (ben Abdullah b. Ömer'eküçüktür , diye savaşa katılma) izni vermedi. Sonra Hendek savaşında O'na arzolundum; bu defa bana izin verdi. O sırada onbeş yaşında bulunuyordum "[262].

Hadisin ravisi Nâfi der ki ; "Ben bir keresinde Ömer b. Abdilaziz'in yanına geldim; bu hadisi ona tahdis ettim. O da bana " bu onbeş yaş

259Bkz. Buhârî, Menâkıb, 11.
260 K.K.,Ahzâb Sûresi, 23.
261 Buhârî, Cihâd, 61.
262 Buhârî, Şehâdet, 29.

küçük ile büyük arasında bir sınırdır " dedi. Bütün vilayetlerdeki valilerine, onbeş yaşına erenlere vazife ve maaş tahsis edilmesi için talimat yazdı "[263].

Bu konuda başka bir rivayette şudur : İbn Abdilber, el-İstiâb'da Semüre b. Cündeb'den bahsederken şu bilgiyi nakleder :

Rasulullah (S.A.V.), Ensar'ın büluğa yaklaşmış çocuklarını her yıl gözden geçirirdi. Önünden bir çocuk geçti, onu orduya kabul etti. Sonra kendisine Semüre b. Cündeb arzolundu, onu kabul etmedi. Semüre de şöyle dedi :

"Ey Allah'ın Rasulü, bir çocuğa müsaade ettin, beni reddettin; onunla güreşsem onu yenerim ".

Rasulullah (S.A.V.) de " öyleyse güreş " buyurdu. Ben de onunla güreştim ve yendim. Rasulullah da beni orduya kabul etti[264]. Semüre b. Cündeb'in güreştiği bu sahabi Râfi b. Hudeyc'dir[265]. Bedir savaşında küçük olduğu için Râfi b. Hudeyc'e de izin vermemişti[266].

Sa'd b. Ebi Vakkas'ın küçük kardeşi Umeyr b. Ebi Vakkas'ın Bedir savaşına katılmasını ağabeyisi şöyle anlatır :

" Biz Bedir günü, Rasulullah (S.A.V.)'a arzolunmadan öncekardeşim Umeyr b. Ebi Vakkas'ın saklanmakta olduğunu gördüm. Ona " sana ne

263 Tirmizî, Cihâd, 31.

264 İbn Abdilber, Ebû Ömer Yûsuf en-Nemerî, el-İstiâbfî Ma'rifeti'l-Ashâb, Kahire, 1328, II, 79.

265 Halebî, Ali b. Burhâneddin, İnsânu'l-Uyûn fî Sîreti'l-Emîni'l-Me'mûn, Beyrut, 1980, II, 493.

266 İbn Hacer, Şihabuddin Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali el-Askalânî, el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe, Kahire, 1328, I, 496.

oluyor kardeşim " dedim. O da :

-" Rasulullah (S.A.V.)'in beni görüp küçük bulmasından ve reddetmesinden korkuyorum, oysa ben savaşa katılmak istiyorum. Umulur ki Allah beni şehidlikle rızıklandırır " dedi.

Umeyr, Rasulullah'a arzolundu. Rasulullah (S.A.V.) onu küçük bularak kabul etmedi. Umeyr de ağladı. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.) kendisine müsaade etti, küçük oluşu sebebiyle kılıcının bağlarını ben bağlıyordum. Onaltı yaşında olduğu halde savaşta şehid edildi '[267].

Rasulullah (S.A.V.), Uhud'da onyedi kişiyi geri çevirmiştir[268]. Bunlar arasında Üsâme b. Zeyd, Zeyd b. Sâbit, Berâ b. Âzib [269], Zeyd b. Erkâm, Sa'd b. Habîbe [270], Abdullah b. Ömer [271] ve Câbir b. Abdillah [272] da vardı.

Bütün bu rivâyetelerden anlaşılan şu ki, Hz.Peygamber (S.A.V.) savaşa çıkacak olan orduyu gözden geçiriyor ve belli bir yaşın altında olanların savaşa katılmalarına müsaade etmiyordu. Ancak, çok hevesli olan, ağlayan ve gücünü kuvvetini isbat edenlere izin veriyordu.

4-) Sağlıklı olmak :

" Asker, sağlıklı ve ruhi dengesi yerinde olmalıdır. Uzun süreli hastalıklar savaşa katılmama nedenlerindendir. Böyle kişiler sürekli hastalığı olan ve kör olanlardır '[273].

267 Vâkidî, Meğâzî, I, 21; Hâkim, Ebû Abdillah el-Hâkim, el-Müstedrek ala's-Sahîheyn, Beyrut, ts., III, 188; İbn Hacer, el-İsâbe, III, 35.

268 Halebî, Sîre, II.493.

269 İbn Hişâm, Sîre, III, 70.

270 İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğâbe, II, 280.

271 Buhârî, Şehâdât, 29.

272 İbn Hacer, el-İsâbe, I, 562.

273 Hattâb, er-Resûlü'l-Kâid, 56.

Zeyd b. Sabit (r.a.) dan :

" Rasulullah (S.A.V.) bana :

" İnananlardan yerlerinde oturanlar ile mallariyle, canlariyle Allah yolunda Cihâd edenler bir olmaz "[274] ayetini yazdırmak istedi. Tam ayeti bana yazdırırken Abdullah b. Ümmi Mektum (r.a.) Rasulullah (S.A.V.)' in yanına çıkageldi ve :

" Ya Rasulallah, cihada gücüm yetseydi, ben de elbette cihada gider, düşmanlarla savaşırdım " dedi.

Abdullah b. Ümmi Mektum (r.a.) kör bir kişiydi. Onun bu sözü üzerine Allah, Rasulüne vahy indirdi. Bu sırada Rasulullah (S.A.V.)'ın uyluğu benim uyluğum üzerinde bulunuyordu. Vahyin (peygamber üzerindeki) ağırlığı bana o kadar ağır geldi ki, sonunda dizimin ufalanıp dağılmasından korktum. Sonra Rasulullah'tan vahyin tesiri sıyrıldı da Allah " Zarar sahibi olanlardan başka " diye (bir istisna) kaydı indirdi "[275].

Meşhur Ka'b b. Malik hadisinden [276] öğrendiğimize göre, savaş esnasında Allah Rasulünden geriye kalanların bir grubu da kör ve topal olanlar, yani sağlığı yerinde olmayanlardır.

5-) Mazereti olmamak :

Kendinde var olan bir hastalık ve sakatlıktan dolayı değil de başka bir mazeretten dolayı savaşa katılamayacak durumda olanlara Hz.Peygamber (S.A.V.) izin vermiştir. Bunların mazereti, ya bakmakla mükellef oldukları yaşlı anne- babalarının olması veya bakacakları bir hastalarının olması gibi durumlardır.

Hz.Osman (r.a.) hanımı Rukiyye (r.anha) rahatsız olduğu için Bedir

---

274 K.K., Nisâ Sûresi, 95.

275 Buhârî, Cihâd, 31.

276 Buhârî, Meğâzî, 79; Müslim, Tevbe, 53.

savaşına katılamamıştı. Hz.Peygamber, gazaya katılmayıp hanımına hizmet etmesi için ona izin vermiş ve " sen kalbinin temizliği,hislerinin güzelliği dolayısiyle gazaya katılma sevabını da kazanacaksın " buyurmuştur [277].

Hz.Peygamber (S.A.V.) hastası olanlara müsaade ettiği gibi, yaşlı olan anne ve babasına bakacak kimsesi olmayanlara da izin vermiştir.

Abdullah b. Ömer (r.a.) dan :

Hz.Peygamber(S.A.V.)'e bir adam geldi de cihada gitmek için izin istedi.

Peygamber (S.A.V.) :

" Anan, baban sağ mıdır ?" diye sordu.

O zat :

" Evet " dedi.

Hz.Peygamber (S.A.V.) :

" Öyleyse sen onların rızası istikametinde çalış " buyurarak [278] ebeveyni hayatta olanların, ana- babalarına bakmalarını taviye etmiştir.

Sağlık durumları yerinde olmayan ve daha başka mazeretleri olup da savaşa katılamayanların, savaşa katılanlar gibi sevab alacağını Hz.Peygamber (S.A.V.), şu hadis-i şerifi ile beyan etemektedir.

Enes b. Malik (r.a.)dan :

Hz.Peygamber (S.A.V.) bir savaşta idi. Bu savaş esnasında şöyle buyurdu :

" Arkanızda, Medine'de bir topluluk vardır ki, onları burada bulunmaktan özürleri alıkoydu. Biz bir dağ yolundayken veya bir vadi içinde yürürken, o Medine'dekiler de (sevapta) bizimle beraberdirler [279].

---

277 Buhârî, Ashâbu'n-Nebî,7.

278 Buhârî, Cihâd, 137.

Hz.Peygamber (S.A.V.), bu saydığımız şartları kendisinde bulunduran kişileri ordusuna kabul etmiştir. Âkil ve bâliğ şartı ile orduyu çocuklardan arındırmış, Müslüman olma şartı ile de şirkten, nifaktan ve fitneden arındırmıştır. Son iki şartla da, muharip askerlere yük ve problem olabilecek kimselerin savaşa katılmalarındansa Medine'de kalmalarını tercih etmiştir.

Yaşı müsait, bedeni sağlam ve dayanıklı insanlardan müteşekkil ordu hazırlayan Hz.Peygamber (S.A.V.), Ramazan ayına denk gelen savaşlarda askere oruçlarını bozmalarını tavsiye etmiştir [280]. Ama kendisine güvenenler oruçlarını tutarlardı. Hz.Peygamber (S.A.V.) onlara birşey demezdi. Bir savaşta oruç tutmayanlar çok üstün başarı gösterdikleri için " Bugün oruç tutmayanlar tam ücret alıp gittiler " diye buyurmuştur [281]. Mekke fethine Ramazan ayında çıkan Hz.Peygamber, Mekke'ye iki konaklık mesafe olan el-Kedid isimli yerde orucunu bozmuştur [282].

---

279 Buhârî, Cihâd, 35.
280 Buhârî, Cihâd, 29.
281 Buhârî, Cihâd, 70.
282 Buhârî, Cihâd, 105.

B-) ORDUNUN SİLAHLARI

Cahiliye döneminde herkes silahı ile beraber gezerdi. Yolculuğa çıkacakları zaman yanlarında silah bulundururlardı. Bu silahlarla hem kendilerini korurlar, hem de avlanırlaradı. Silahları ya kendileri imal eden veya dışardan alırlardı[283].

Hz.Peygamber (S.A.V.), İslâm' Devletini kurduktan sonra bu devleti korumak için savaşlara katıldı. Bu savaşlarda, arapların eskiden kullandığı silahlar kullanıldı. İslâm', bu silahlara herhangi bir yasaklama getirmedi. Sadece silahların kullanılmasına tahdid koydu. Hz.Peygamber (S.A.V.)'in ve ordusunun kullandığı silahları şu şekilde kısımlara ayırabiliriz :

a) Koruyucu silahlar :
Bunlar, insanı, düşman tarafından gelen saldırılardan ve darbelerden koruyan silahlardır.

1- Zırh :

Silah darbelerinden korunmak için giyilen demir tel veya levhadan yapılmış savaş giyeceğidir. Bunu daha ziyade ordu komutanları giydiği gibi, maddî durumu yerinde olan askerlerin de giydiğini görmekteyiz . Hz.Peygamber (S.A.V.), ilk katıldığı savaşta, yani Bedir'de zırhını gyimişti [284]. Uhud'da [285], Mekke fethinde [286] zırhlı olduğuna dair kesin rivayetler vardır. Hayatında yedi tane zırha sahipti[287]. Bu zırhların

---

283 İbn Hacer, el-İsâbe, I,416.

284 Buhârî, Cihâd, 88.

285 Buhârî, Meğâzî, 17; Vâkidî, Meğâzî, 219.

286 Buhârî, Cihâd, 168.

287 Kettânî, Muhammed Abdulhay, el-Terâtibü'l-İdâriyye, Beyrut, ts., I, 344.

hepsi demirdendi. O zaman Araplar deriden yapılmış zırhlar da kullanırlardı[288].

Hz.Peygamber (S.A.V.)'in ordusunda imkânı olanların zırh giydiğini [289], bazen de O'nun borç olarak aldığı silahlar içerisinde zırhın da olduğunu [290] görmekteyiz. Mekke fethinden sonra gidilen Hüneyn savaşı için Safvan b. Ümeyye'den yüz tane zırh borç alınmıştı[291].

Hz.Peygamber (S.A.V.), savaşlara katılırken çok tedbirli davranırdı. Uhud savaşı esnasında iki zırh birden giymişti[292].

2- Miğfer :

Savaş sırasında, başı kılıç, mızrak, topuz, ok vb. silahların darbelerinden korumak için giyilen çelik başlıktır. Hz.Peygamber (S.A.V.)'in demirden yapılmış Müveşşah denilen bir miğferi vardı ki sarı bakırla kaplanmıştı. Başka bir miğferi de Sebuğ diye adlandırılırdı[293]. Buhârî'de geçen bir rivayette, Mekke fethi esnasında da başında bir miğfer olduğu zikredilmektedir[294].

3- Kalkan :

Kalkan da koruyucu silahlardandır; savunma aletidir. Ok, mızrak, kılıç gibi silahlardan korunmak için elde taşınan bir siperdir.Anladığımız kadariyle zırhı ve miğferi olmayanlar kendilerini kalkan ile koruyorlardı. Uhud savaşında yaralanan Hz.Peygamber'in kanlarını yıkamak için

288 Şiblî, Mevlana, Ars-ı Saadet (Trc. Ömer Rıza Doğrul), İst. 1977, I, 532.
289 Buhârî, Cihâd, 13.
290 İbn Hişâm, Sîre, IV, 83.
291 Ayn. es.,IV, 83.
292 İbn Hişâm, Sîre, III, 91.
293 Buhârî, Cihâd, 84; İbn Kayyim, Zâdü'l-Meâd, I, 49.
294 Buhârî, Libâs, 17.

Hz.Ali (r.a.) kalkan ile su getiriyor, Hz.Fatıma (r.anha) da yıkıyordu[295].

Gücü yetenlerin bu üç aleti kullanmaları da mümkindir. O zaman da hareket kabiliyeti kaybolur. Uhud savaşında üst üste iki zırh giyen Hz.Peygamber (S.A.V.), bir taşın üstüne çıkmak istemiş, çıkamamıştı; kendisine Talha b. Ubeydillah yardım etmişti[296].

Hz.Peygamber'in iki tane kalkanı vardı. Bunlardan birisine Zelûk, diğerine de Fütuk denilirdi. O'na, üzerinde resimler bulunan birkalkanın hediye edildiği, onun üzerine elini koyunca o resimleri Allah'ın silip giderdiği de söylenir[297].

b) Yaralayıcı ve Öldürücü Silahlar :

1- Kılıç :

Eski devirlerdeki savaşların vazgeçilmez silahı kılıçtır.Düşmanla karşı karşıya ve göğüs göğüse gelindiği zaman kılıç kullanılır. Hz.Peygamber (S.A.V.)'in dokuz tane kılıcı vardı. Bunların en meşhuru Bedir savaşında ganimet olarak alınan Zülfikâr isimli kılıçtır[298]. Rasulullah (.A.V.), bir seferinde Medine'nin etrafında devriye görevine çıkmıştı. Dönüp geldiğinde, boynunda kılıcı asılıydı[299].

Sahâbe, savaş esnasında kılıçlarına çok büyük ihtimam gösterirdi. Kılıçları körelir diye onlarla hiçbir şey kesmezlerdi. Hayvan boğazlamak ve buna benzer işlerde kullanmak üzere yanlarında birer tane bıçak

295 Buhârî, Cihâd, 79.

296 İbn Hişâm, Sîre, III, 91; el-Endelûsî, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed, es-Sîretü'n-Nebeviyye, Dımeşk, 1984, s. 131.

297 İbn Kayyım, Zâdu'l-Meâd, I, 49.

298 İbn Kayyim, a.g.e., I, 48.

299 Buhârî, Cihâd, 81.

bulundururlardı [300].

Asr-ı saadette, kılıç insanların devamlı taşıdıkları, harpte ve sulhta yanlarından ayırmadıkları bir alettir. Yolculuk esnasında yanlarında muhakkak bir kılıç taşırlardı [301]. O devirde, " kılıç üzerinde iki isim (marka) tercih ediliyordu : Biri Meşrefî (Suriye mamûlâtı), diğeri Mühenned (Hind mamûlâtı) dır "[302].

2- Ok ve Yay :

Ok, kılıca nazaran tesir sahası biraz daha geniş olan, fakat kılıç kadar kesin netice alamayan bir silahtır. Ok uzun menzilli bir silah olduğu için, düşman birliklerinin önünü kesmek ve onları geri dönmeye mecbur etmek için kullanılırdı. Ordu içerisinde okçu birlikleri tanzim edilir ve onlar önceden tesbit edilen yerlere yerleştirilirdi[303].

Ok silahının iyi kullanılması, tam yerinde değerlendirilmesi gerekir. Ok çantasındaki oklar bitince eldeki yay bir işe yaramaz. Ok atan insanın keskin nişancı olması lazım gelir. Hz.Peygamber (S.A.V.), keskin bir nişancı olan Sa'd b. Ebi Vakkas'a, Uhud günü, ok veriyor ve :

" Ey Sa'd, anam babam sana feda olsun, düşmana ok at " diyordu [304].

Ok silahının iyi kullanılması ve zayi edilmemesi konusunda da Hz.Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur :

" Düşman, ok menziline girdiğinde ok atmaya devam ediniz "[305].

---

300 Buhârî, Cihâd, 190.

301 Buhârî, Sulh, 7; Kettânî, Terâtib, I, 343.

302 Hamidullah, Muhammed, Hz.Peygamber'in Savaşları (Trc.Salih Tuğ), İst. 1972, s.202.

303 İbn Hişâm, Sîre, III,70.

304 Buhârî, Cihâd, 97.

Ebû Talha (r.a.) da, Sa'd b. Ebi Vakkas (r.a.) gibi iyi bir ok atıcıydı. Uhud savaşında Hz.Peygamber (S.A.V.), kalkanı ile Ebû Talha'yı korumuş, o da iki elini kullanarak ok atmaya devam ediyordu. Hz.Peygamber (S.A.V.) elinde kalkan olduğu halde yukarıya yükselir, okun düştüğü yere bakardı [306].

3- Mızrak ve Kargı :

Uzun ve sırık gövdeli, demir uçlu, ucu sivri ve batıcı bir silahtır. Düşmanı yakalamak, öldürmek ve defetmek için kullanılır. Küçüğüne kargı denir. Hz.Peygamber (S.A.V.), hayatta beş adet mızrak ile birkaç aded de kargıya sahipti [307]. " el-Anze " denilen bir kargısı vardı ki bayramlarda onunla yürür, namaz kılarken onu sütre olarak önüne diker, bazen de ona dayanarak yürürdü [308].

4- Mancınık :

Hayber'in fethi sırasında Yahudiler müslümanlara karşı mancınık kullandılar. O zaman müslümanlar mancınık kullanmayı bilmiyorlardı; aletleri de yoktu. Bu sebepten dolayı Hayber'in fethi biraz zaman almıştı. en muhkem kalelerden birisini fethetmekle görevlendirilen Hz.Ali (r.a.), mancınıkla kendisine atılan taşlardan korunmak için kale kapısını sökmüş ve kalkan olarak kullanmıştı [309].

Hz.Peygamber de mancınığı ilk önce Taif kuşatmasında kullandı. İbn Hişâm şöyle der : " Kendisine güvendiğim biri, islâm'da ilk defa mancınık

305 Buhârî, Cihâd, 77.

306 Buhârî, Cihâd, 79.

307 İbn Kayyım, a.g.e., I, 49; Kettânî, Terâtib, I, 344.

308 İbn Kayyım, a.g.e.,I, 49.

309 İbn Hişâm, Sîre, III, 349-350; İbn Kesîr, Sîre, III, 359; Hamidullah, Hz.Peygamber'in Savaşları, 168.

kullanan kimsenin Resulullah (S.A.V.) olduğunu bana haber verdi [310]. Vâkıdî de şunları nakleder : " Taif kuşatmasında, Rasulullah (S.A.V.), ashabı ile istişare etti. Bu istişarede Selman (r.a.), Taif surlarına mancınık ile saldırılmasını teklif etti. Bununüzerine Raulullah (S.A.V.) de, Selman'a mancınık yapmasını emretti, o da yaptı "[311]. İbn Sa'd ise, Tufeyl b. Amr ed-Devsî tarafından getirildiğini zikretmektedir[312]. İsimler hakkında münakaşa olsa bile, mancınık kullanıldığı hadisesi sabittir. İsimler hakkındaki ihtilafı da, birinin mancınığı hazırlayıp getirdiği, diğerinin de yerine yerleştirdiği şeklinde telif etmek mümkündür. Hz.Peygamber (S.A.V.), bu muhasarada bir veya iki mancınığa sahip bulunuyordu. Hamidullah Hoca da bunların, bir önceki yıl Hayber savaşında ganimet olarak elde edilen savaş silahları olduğunu zikreder[313].

Yeri gelince işaret edeceğimiz gibi, İslâm' ordusu Taifmuhasarasında, debbâbe, debbûr, ve arrâde denilen zırhlı arabalar da kullanmıştır[314]

c-) Silah Temini :

Allah Teala bir ayeti kerimede şöyle buyurur :

" Onlara karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve Cihâd için bağlanıp beslenen atlar (savaş araçları ve her türlü savaş malzemesi) hazırlayın. Bununla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve onlardan başka sizin bilmediğiniz, Allah'ın bildiği (düşman) kimseleri korkutursunuz. Allah yolunda ne harcarsanız size ödenir, hiç haksızlığa uğratılmazsınız "[315].

Bu ayeti kerime, Rasulullah (S.A.V.)'ın ve dolayısiyle müslümanların

---

310 İbn Hişâm, IV, 126.

311 Vâkıdî, Meğâzî, III, 927.

312 İbn Sa'd, Tabakât, II, 157.

313 Hamidullah, Hz.Peygamber'in Savaşları, 146.

314 İbn Hişâm, Sîre, IV, 126;; Süheylî, Ravd, IV, 162; Diyarbekrî, Hamîs, II, 110.

315 K.K.,Enfâl Sûresi, 60.

devamlı savaşa hazır vaziyette bulunmalarını emretmektedir. Bu hazırlığın, asker, araç ve gereç bakımından mükemmel olması gerekmektedir. Hz.Peygamber (S.A.V.) Medine'ye hicret edip devletini kurduktan sonra, bu hazırlıktan bir an için geri durmamıştır. Ordunun silah bakımından güçlü olmasını hedefleyen Hz.Peygamber (S.A.V.) şu yollarla orduya silah, araç, gereç ve techizat temin etmiştir.

1- Zengin müslümanların yardımı :

Hz.Peygamber (S.A.V.), müslümanları cihada teşvik etmiş, Cihâdın can ve mal ile olduğunu beyan ederek silahı olmayanların techiz edilmesini istemiştir[316]. Bu konuda zenginler yarışa girmişler ve İslâm' ordusunu güçleri yettiği kadar silahlandırmışlardır[317].

2- Elde Edilen Ganimetler :

Bedir savaşı ile başlayan zafer silsilesi, müslümanların silah ihtiyacını karşıladı. Bilhassa Bedir[318], Hayber [319] ve Huneyn [320] savaşlarında fazlaca silah ganimet olarak alındı[321].

3- Devlet Bütçesinden Silah alınması :

Hz.Peygamber (S.A.V.) devlet bütçesini çok ölçülü kullanır, durum elverdiği zaman savaş hazırlığı olarak orduya silah ve at alırdı[322].

316 Buhârî, Cihâd, 37-38; Müslim, İmâre,135; Ebû Nuaym, Ahmed b. abdillah, Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtu'l-Asfiyâ, Beyrut, 1967, I, 59.

317 Tirmizî, Menâkıb, 19; İbn Hişâm, Sîre,IV, 161; İbn Sa'd, Tabakât, II, 165; Süheylî, Ravd, 197.

318 Kettânî, et-Terâtib, II, 38.

319 İbn Hişâm, Sîre, III, 363-367.

320 İbn Hişâm, Sîre, IV, 134.

321 Hamidullah, Hz.Peygamberin Savaşları, 203.

322 Buhârî, Cihâd, 79.

4- Borç Olarak Silah Temini :

Mekke fethinden sonra Huneyn savaşına gidilirken, Mekkeli zengin Safvan b. Ümeyye'den borç olarak silah alınmıştır[323].

323 İbn Hişâm, Sîre, IV, 83.

C- ORDUNUN BİNEK HAYVANLARI

Binek hayvanları, ordunun sürat ve intikalini kolaylaştırır. Hele bilhassa Mekke fethi, Mu'te savaşı, Tebük seferi gibi Medine'den uzakta cereyan eden savaşlara gitmek için binek hayvanı çok elzemdi. Binek hayvanına sahip olanlar fazlaca yorulmayacakları için, savaşta daha başarılı olurlardı. Piyadelerle süvarileri ganimet taksiminde de eşit tutmazlardı. Hz.Peygamber (S.A.V.) atlara ve ağır yük hayvanlarına ganimet mallarından pay verirdi[324].

Hz.Peygamber (S.A.V.)'in savaşlarında, binek hayvanı olarak daha çok at ve deve kullanılmıştır. Kendisi de ata binme konusunda mahirdi; çıplak ata bile binerdi[325].

Yukarıda geçen ayetin emri mucibince, Hz.Peygamber (S.A.V.), savaş için binek hayvanları hazır bulundururdu. Sahabeyi de bu konuda teşvik ederdi[326]. Devlet bütçesinden at satın alır, savaş için hazırlardı [327]. Savaşlarda ganimet olarak alınan develeri askere taksim eder[328], ordunun binek hayvan ihtiyacını bu şekilde de temin ederdi.

Hz.Peygamber (S.A.V.), bir devlet başkanı ve ordu komutanı olarak birkaç tane at, deve ve katır sahibiydi[329]. Adbâ isimli devesi koşuda ve seferde devamlı önde giderdi[330].

Hz.Peygamber (S.A.V.), savaşa iştirak edecek olan binek hayvanlarını

324 Buhârî, Cihâd, 51; Müslim, Cihâd, 57.

325 Buhârî, Cihâd, 54.

326 Buhârî, Cihâd, 43,44,45.

327 Buhârî, Cihâd, 79.

328 Buhârî, Humus, 15; Müslim, Cihâd, 35,36.

329 İbn Kayyım, Zâdü'l-Meâd, III, 50.

330 Buhârî, Cihâd, 59.

zaman zaman yarıştırır, onları zinde tutardı [331]. Abdullah b. Ömer (r.a.) bu yarışların Seniyyetü'l-Veda ile Benu Zurayk mescidi arasında yapıldığını rivayet etmektedir[332].

331 Buhârî, Cihâd, 56,57,58.
332 Buhârî, Cihâd, 83.

D-) ORDUNUN EĞİTİMİ

Bir ordunun savaşta başarılı olması, talim ve eğitim derecesi ile doğru orantılıdır. Bu sebepten dolayı bugünkü düzenli ordularda askere devamlı eğitim yaptırılmaktadır.

Hz.Peygamber (S.A.V.)'in zamanında, savaşlara katılan ashab-ı kiram bu eğitimi teorik olarak değil de pratik olarakgörürdü. Yani işi tatbikatıyla beraber öğreniyordu. Çünkü onlar Medine'de pek az kalıyorlardı; ya bir seriyye içerisinde hareket halinde veya bizzat Peygamber (S.A.V.)'in komuta ettiği bir ordu içinde savaşta bulunuyorlardı. Böylece de iyi bir savaş eğitimi görmüş oluyorlardı. Hz.Peygamber (S.A.V.)'in bu konudaki eğitimini şu şekilde maddeleştirebiliriz :

a) Sulh zamanı eğitim :

Hz.Peygamber (S.A.V.), ashabını sadece savaş için değil, bütün bir hayat için hazırlıyor ve yetiştiriyordu. Kendilerineher türlü eğitimi teorik ve pratik olarak veriyordu.

Düşmana karşı bir hazırlık gösterisi olduğu için Habeşlilerin,Medine mescidinin içinde kılıç kalkan oynamalarına müsaade etmiştir. Oyunculara müdahale etmek isteyen Hz. Ömer (r.a.)'e de :
" Ya Ömer, onları serbest bırak " buyurmuştur[333].

Hz.Peygamber (S.A.V.), sahabeyi bazen ok atma yarışı, bazen de koşu ile yarıştırırdı.

Seleme b. el-Ekva (r.a.) dan :
Bir kere Eslem oğullarından bir cemaat ok atma talimi ve yarışı

---
333 Buhârî, Cihâd, 78.

yaparlarken Peygamber (S.A.V.) yanlarına uğradı da :

-" Ey İsmail (Peygamber)'in oğulları, ok atınız; çünkü sizin (o büyük) babanız usta bir atıcıydı. Siz de atınız. (Bu yarışta) Ben fulanoğulları ile beraberim ".

Ravi Seleme dedi ki : " (Hz.Peygamber böyle deyince) o iki fırkanın biri (yani karşı taraf) ellerini atıştan çektiler (ok atmadılar).

Bunun üzerine Rasulullah (.A.V.) :

-" Size ne oldu ki atmıyorsunuz " diye sordu.

Onlar da :

-" Sen onlarla (yani Mihcen oğulları ile) beraberken biz nasıl atarız " diye cevap verdiler.

Hz.Peygamber (S.A.V.) :

" Haydi atın, ben sizin hepinizle beraberim " buyurdu [334] ve böylece onları ok atmaya ve yarışmaya teşvik etti.

" Gerek süvarilerin ve gerekse binekleriniń istifade sağlamaları için sık sık at yarışları tertipleniyor ve bu yarışlara katılanlara Hz.Peygamber bizzat mükâfatlar dağıtıyordu. Bugün Medine'de bulunan Mescidü's-Sıbâk (Yarış Camii) Hz.Peygamber'in bu yarışlar esnasındaoturduğu yeri işaret edip yâdetmektedir. O, atma ve nişan alma talimlerine büyük bir önem atfediyordu. Taş atmak suretiyle hedefe nişan alma, güreş ve benzeri dallardaki sâir talimler, siyer yazarlarıtarafından nakledilmiş bulunuyor. Yüzme dahi pek fazla tavsiye edilmiş talimlerdendir ki Hz.Resulullah, bizzat kendisi yüzmeyi öğrenmiş bulunuyordu [335].

---

334 Buhârî, Cihâd, 77; Ayrıca bkz...... Hamidullah, İslâm Peygamberi, II, 1141-1142.

335 Hamidullah, Hz.Peygamber'in Savaşları, 203; Ayrıca bkz. Cânân, İbrahim, Hz.Peygamber'in Sünnetinde Terbiye, ankara, 1980, s. 254-260.

b) Savaş Zamanı Eğitim :

Hz.Peygamber (S.A.V.) kendi ordusunu sulh zamanından daha ziyade savaş zamanı eğitirdi. Zaten eğitimin en güzeli de budur. Onların yürüyüşünden tutun da, ok atmalarına kadar her şeyi öğretirdi [336]. Her seriyyeye ayrı komutan tayin eder, onların tecrübelerini geliştirirdi. Böylece tecrübeli ve olgun komutanların, pratik bilgiye sahip, idmanlı askerin sayısı gün geçtikçe çoğalmış olurdu [337].

Hz.Peygamber (S.A.V.)'in savaş esnasında askerini eğitmesi, onlara taktik ve komut vermesi ile iç içedir. Yani hem komut veriyor, hem eğitiyor;hem taktik veriyor, hem eğitiyordu. Her savaştan önce onlara hitab ederek yol gösterirdi.

Bedir savaşından önce ordusuna şöyle hitab etmişti :

" Hatlarınızı bırakıp ayrılmayınız, hiçbir yere kımıldamayıp yerlerinizde kalınız. Ben emir vermedikçe savaşa başlamayınız. Oklarınızı, düşman size yaklaşmadan kullanıp israf etmeyiniz, düşman kalkanını açtığı zaman okunuzu atınız. Düşman iyice yaklaşınca elinizle taş atınız. Daha da yaklaşırsa mızrak ve kargılarınızı kullanınız. Kılıç en sonra, düşman ile göğüs göğüse gelindiği vakit kullanılacaktır [838].

Uhud savaşında Ayneyn geçidine yerleştirdiği okçulara şöyle emir verdi : " arkamızı kollayın, düşmanın bizi arkadan vurmasından korkuyorum. Bulunduğunuz yerden asla ayrılmayın. öldürüldüğümüzü görseniz dahi yardıma koşmayın ve bizi müdafaa etmeye kalkışmayın. Göreviniz düşman süvarilerini oklarla savmanızdır. Çünkü atlar gelen oklardan ürker ve yanaşmaz [339].

---

336 Buhârî, Cihâd, 77.

337 Hamidullah, a.g.e.,203.

338 İbn Hişâm, Sîre, II, 278; Müttakî, Alâuddin Aliyyü'l-Muttakî, Kenzü'l-Ummâl fî Süneni'l-Ahvâl ve'l-Ef'âl, Beyrut, 1979,

Mekke fethi öncesi, yine ordusunu düzene sokuyor, yürüyüş kollarına ayırıyor, düşmanı dehşete düşüren bir eda ile şehre girmelerini ve kan dökmemelerini emrediyor, bu konuda onları eğitiyordu[340].

O'nun savaşları, aynı zamanda sahabe için bir eğitim alanıydı. O savaşlarda eğitim ve talim gören bu mücahid insanlar, komutanlarından öğrendikleriyle, O'nun yolunu takib ederek İslâm"ı etrafa yaydılar.

339 Vâkidî, Meğâzî, I, 229; İbn Hişâm, Sîre, III, 70; İbn Kesîr, Sîre, III, 29.

340 Vâkidî, Meğâzî, II, 823; İbn Hişâm, Sîre, IV, 47; Taberî, Tarih, III, 297; İbn KesSîre, III, 550.

E-) ORDUNUN YİYECEĞİ

Yeni kurulan İslâm' Devleti pek zengin sayılmazdı; çünkü yeni kuruluş halindeydi. Giderin pek fazla olmasına rağmen gelir azdı. İnsanlar her istediklerini yiyemiyorlardı. Devlet başkanı olan Hz.Peygamber (S.A.V.) de öyleydi. Yiyecek konusunda sıkıntı içindeydiler. O'nun ve ashabının çektiği sıkıntılar, başkalarının ihtiyacını, öncelikle karşılamak istemelerinden dolayıdır[341].

İlk savaşlarda veya yiyeceklerinin bittiği savaşlarda ağaç yaprakları bile yediklerini Sa'd b. Ebi Vakkas şöyle anlatıyor :

" Ben, Allah yolunda ok atmış olan mücahidlerin ilkiyim. Biz Hz.Peygamber (S.A.V.) le beraber savaşıyorduk, yanımızda yiyecek olarak ağaç yaprağından başka bir şey de yoktu. Hatta bizlerden herbirimiz, ihtiyacını giderirken, devenin veya koyunun çıkardığı gibi kuru dışkı çıkarırdı; bu dışkı katılığından dolayı birbirine karışmazdı[342].

Savaşta böyle sıkıntılar olur. Bu gibi açlıkların bugünkü savaşlarda bile olması ihtimal dahilindedir. Savaşın bizatihi kendisinde bu zorluklar vardır. İşte bunu bilen ve askerin yiyecek konusunu garantiye almak isteyen Hz.Peygamber (S.A.V.), şu usullerle askerin yiyeceğini temin ederdi :

a) Medineden Götürülen Erzak :

Kaynaklarda geçen bilgilere göre, Hz.Peygamber (S.A.V.)'in ordusu Medine'den hareket etmezden önce yiyeceklerini de alıyorlardı [343]. Alınan yiyecekler, uzun zaman bozulmayacak cinsten olanlardı. Daha

---

341 ayni, Bedruddin Mahmud, Umdetu'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî, Beyrut, tsz.,XXI, 27.

342 Buhârî, Fedâil, 15.

343 Buhârî, Şerike, !; Hibe, 26; Cihâd, 122.

ziyade kurutulmuş et [344], hurma, yağ [345] ve kavrulmuş un [346] alırlardı. Beraberlerinde tencerelerini [347] de alır, yol boyunca sıcak çorba içme imkânına sahip olurlardı. Buharî'de [348] geçen birkaç rivayette, sefer ve savaş esnasında tencerelerinin altındaki ateşlerden sözedilmektedir.

Medine'den götürülen yiyeceklerin ve tencere gibi aletlerin, bilhassa Hz.Peygamber (S.A.V.)'e ait olanlarının yük develerineyüklenildiği de ayrı bir hadisedir [349].

Yolda giderken, savaş esnasında veya dönerken yiyeceği bitenlerin bizzat Hz.Peygamber (S.A.V.)'e başvurduklarını ve O'nun da bu kişilere çeşitli yollarla yiyecek temin ettiğini görmekteyiz [350]. Ya ordudaki mevcut erzakı bir yere toplar ortadan böler [351] veya kendisinde mevcut olandan verirdi [352].

b) Ganimet Olarak Elde Edilen Yiyecekler :

Müslümanlar savaşlarda yiyecek maddesi olarak bal, üzüm gibi şeyler ele geçirirler ve onlarıyerlerdi; ganimet malının içine katmazlardı [353].

344 Hâkim, el-Müstedrek, III, 48.

345 Buhârî, Cihâd, 73.

346 Buhârî, Cihâd, 122; Halebî, Sîre, II, 479.

347 Buhârî, Cihâd, 129.

348 Buhârî, Mezâlim, 31; Cihâd, 129.

349 Buhârî, Hibe, 26; Kettânî, Terâtib, I, 335.

350 Buhârî, Şerike, 1; Cihâd, 73.

351 Buhârî, Cihâd, 122.

352 Buhârî, Hibe, 26.

353 Buhârî, Humus, 20; Ebû Dâvûd, Cihâd, 137.

Abdullah b. Ömer şöyle der :

" Rasulullah (S.A.V.) zamanında, İslâm' ordusu bir savaşta bal ve yiyecek ganimeti ele geçirdi. Onlardan beşte bir alınmadı "[354]. Yani, asker elde edilen o yiyecekleri yediler.

İbn ebi Evfa (r.a.)'ya :

" Rasulullah (S.A.V.) zamanında, ganimet olarak elde ettiğiniz yiyecekleri beşte bire dahil eder miydiniz ?" diye soruldu da, O:

" Hayber savaşında ganimet olarak yiyecek ele geçirdik. Asker gelir ve ondan kendine yetecek kadar alıp giderdi " diye cevap verdi[355].

Ashaptan bazıları derler ki :

" Biz savaştayken cevizleri yerdik de onları bölüşmezdik. öyle ki bazen evimize heybelerimiz ceviz dolu olarak gelirdik[356].

Ganimet olarak alınan develerden bazıları huysuzluk eder, sürüden kaçardı. Develer taksim edilmeden önce onları kesip etinden yemekyasak olmasına rağmen bu huysuz develerin kesildiğine dair rivayetler vardır [357].

c) Avlanmak Suretiyle Elde Edilen Yiyecekler :

Askerin yiyeceği bazen, tamamen bitecek duruma gelirdi [358]. Bu gibi durumlarda binek hayvanı olarak kullandıkları develerini kesmek için Hz.Peygamaber (S.A.V.)'den izin isterlerdi. Birdefasında Hz.Peygamber (S.A.V.) izin vermiş, fakat Hz.Ömer (r.a.)'in :

-" Ya Rasulallah, bunların develeri gittiktensonra, bunların hiçbiri

---

354 Ebû Dâvûd, Cihâd, 137.

355 Buhârî, Humus,20; Müslim, Cihâd, 72; Ebû Dâvûd, Cihâd, 138.

356 Ebû Dâvûd, Cihâd, 139.

357 Buhârî, Şerîke,3; Cihâd, 190.

358 Buhârî, Hibe, 26; Cihâd, 123; İcâre, 16.

(sağ) kalmaz " demesi üzerine, Hz.Peygamber (S.A.V.) verdiği izni geri aldı [359].

Böylesi durumlarda, Sahabe-i kiram, avlanmak suretiyle yiyecek ihtiyaçlarını karaşılarlardı. Daha ziyade tavşan [360] ve yaban eşeği [361] avlarlardı. Eğer deniz kenarında veya balığın bulunabileceği yerlerde iseler balıktan istifade ederlerdi. Bukonuda Cabir b. Abdillah (r.a.)'dan şöyle bir rivayet vardır :

" Rasulullah (S.A.V.), deniz sahili tarafına bir askeri birlik gönderdi. Bu birlik üzerine Ebû Ubeyde b. el-Cerrah'ı (r.a.) komutan olarak tayin etti. Bu birlik üçyüz neferden ibaretti; ben de bunların içindeydim. Nihayet yola çıktık. Yolun bir kısmını katettikten sonraazığımız tükendi. Bunun üzerine Ebû Ubeyde bu askeri birliğin mücahidlerine, yanlarındaki azıklarını getirmelerini emretti. Getirilen erzakıbir yere topladı. Toplanan erzak iki dağarcık hurmadan ibaretti.

Komutan Ebû Ubeyde, bu hurmalardan hergün azar azar vererek bizi geçindiriyordu. Nihayet bu da tükenmek üzereydi. Artık bizlerin payına hergün ancak birer hurma düşüyordu.

(Cabir (r.a.) bu vakayı anlatırken, Cabir'in ravisi (Vehb b. Keysan):
" Günde bir hurma yetmez " dedim.

Cabir :
"- (Sen ne diyorsun) Bu bir hurma da tükenince, vallahi, onun yokluğunun acısını da taddık " dedi ve şöyle devam etti :
"- Sonra deniz sahiline ulaştık. Bir de gördük ki, deniz sahilinde küçük dağ gibi bir balık bulunuyor. İşte bu askeri birlik onsekiz gece bu balığın etinden yediler. Sonra Ebû Ubeyde, bu balığın kaburgalarından

---
359 Buhârî, Şerîke, 1; Cihâd, 122.
360 Buhârî, Hibe, 4.
361 Buhârî, Sayd, 16.

ikisinin dikilmesini emretti. iki kaburgakemiği dikildi. Sonra bir devenin hazırlanmasını emretti ve deve hazırlandı. Daha sonra bu deveye binen süvari, bu iki kemiğin altından geçti, fakat onlara dokunmadı[362].

Bazen de, sefer halinde olanlar yiyeceklerini bitirince Hz.Peygamber (S.A.V.), onlara koyun satın alır ve onun etini yedirirdi. Böyle bir hadiseyi de Abdurrahman b. Ebî Bekr (r.a.) anlatıyor. Uzun olan anlatımı şu şekilde özetleyebiliriz :

Yüz otuz kişilik bir askeri birlikle Medine'den çıkan Hz.Peygamber (S.A.V.), yiyeceği biten askerlerine bir koyun satın aldı. Rasulullah (S.A.V.) önce koyunun karaciğerinin pişirilmesini emretti. Herkese bir parça kesip verdi. Daha sonra etini pişirdiler. etini de yediler; herkes doydu. Bir kap yemek de arttı. Bu artığı da deveye yüklediler[363].

Yiyeceği biten ve çaresiz kalan sahabe-i kiram, bazen, çevredeki meskün mahallere müracaat ederek misafir edilmelerini de istemişlerdir [364].

---

362 Buhârî, Şerike, 1; Cihâd, 123; Müslim, Sayd, 18.

363 Buhârî, Hibe, 26.

364 Buhârî, İcâre, 16.

F- ORDUNUN BAYRAK VE SANCAKLARI

İslâm' öncesi Mekke şehir devletinde, livâ (bayraktarlık) ve râye(sancaktarlık) vazifesi vardı. Livâ, Abduddar oğullarında, râye ise Ümeyye oğulları nezdinde saklanıyordu. Kureyşlilerin el-Ukâb (kelime manası karakuş ve kartal) adında bir sancakları vardı. Bu, savaş sırasında dışarı çıkarılır, bir bayraktar seçilirse o taşır, seçilmezse onusaklamakla görevlendirilen kişi taşırdı[365].

Livâ ve râye kelimeleri arasındaki farkı kaynaklar pek fazla zikretmemektedirler. Bu konuda derin bir araştırma yapan Muhammed Hamidullah şu kanaate varmıştır :

" Meselenin çözüm yolu olarak şunu düşünüyoruz : Livâ, müşrik Mekke'de düşmana karşı hücum ve çarpışma esnasında ordunun en kahraman ve yiğitleri tarafından taşınan umumiyetle askerîsancaktir. Râye ise kumandanın alâmet veya timsâli olan bir bayraktır. Bu iki kelime bazen eşanlamlı olarak da kullanılmıştır. İslâm'da ise bu zıt anlama bürünmüştür " [366].

" Kelime aslı bakımından livâ," sarılıp dürülen şey " e işaret eder ki, teşhire ihtiyaç duyulmadığı vakit, raptedilmiş bulunduğu bir nevi mızrağın üzerine sarılıp dürülen kumaş parçası manasınadır. Râye kelimesinin kökü " görmek " tir ki, kendinin veya düşman ordusunun merkezini gösteren şeye işaret eder, yani komutanın itibârî olarak bulunduğu yeri gösterir. " Bayrak " kelimesini ifade etmek üzerearapçada eşanlamlı bazı kelimeler de vardır. Fakat Rasulullah'ın hayatıyla ilgili tarihî malumat arasında bu kelimelere rastlayamadık, bu yüzden bunlarla vakit kaybetmek istemiyoruz. Bu arada denilebilir ki, " bir bayrak devamlı olarak takılı bulunduğu gönder (bayrak sopası) üzerine

365 Hamidullah, İslâm Peygamberi, II, 1065.

366 Hamidullah, a.g.e.,II, 1067.

kullanılmadığı zamanlar, sarılıp dürülüyorsa " buna livâ denir.

" Her bir kullanılıştan sonra şayet bayrak takılı bulunduğu gönder üzerinden çekilip çıkarılıyorsa " bu da râyedir. O devirde bu, sadecedevlet başkanı veya ordu kumandanının zevk ve temâyülüne kalmış bir husustu; isterse livâ, isterse râye açar dikerdi. Pek tabiidir ki bu çeşit " bayrakların en- boy ölçüleri " de Başkumandan veya ona tâbi alt subayların seçimine göre değişmekteydi "[367].

Hz.Peygamber (S.A.V.), hicret yürüyüşü de dahil, katıldığı savaşlarda ve gönderdiği seriyyelerde bayrak ve sancak kullanmıştır [368]. İslâm' ordusunun Mekke müşrikleri ile yaptıkları savaşlarda, müşrikler bu konuda eski adetlerini devam ettirmişler, livâ ve râyelerini mezkûrailelere mensup kimselere taşıtmışlardır [369]. Rasulullah (S.A.V.) de, Mekke oligarşisinin muhtelif kabilelerine mensup müslüman olmuş kimseleri, mensup oldukları aynı kabilelerin Mekke'de esasen sahip olduğu idarî fonksiyonlarını bu defa Medine'deki İslâm' Devletinde ifâ etmek üzere tayin ediyordu. İslâm' ordusunun bayraktarı olarak Abduddârların kabilesinden Mus'ab b. Umeyr'in tayin edilmiş olduğunu görmekteyiz[370]. Bu Mus'ab, Bedir ve Uhud savaşlarında bayraktarlık yapmış ve Uhud'da şehid düşmüştü [371].

Rasulullah (S.A.V.) Medine'den hareket eden askerî birliklere, bu birliklerin içindeki daha küçük birliklere ayrı ayrı bayraklar verirdi. Muhtemelen Rasulullah (S.A.V.) kendine ait ve değişmeyen, üzerine kelime-i tevhidin işlenmiş olduğu bir bayrağı vardı. Bu bayrak O'nun katıldığı seferlerede çıkarılırdı[372].

---

367 Hamidullah, İslâm Peygamberi, II, 1074.

368 Buhârî, Cihâd, 119; Fedâil, 9.

369 İbn Hişâm, Sîre, III,72.

370 Hamidullah, İslâm Peygamberi, II, 1068.

371 İbn Seyyidi'n-Nâs, Ebu'l-Feth Muhammed, Uyûnu'l-Eser, Beyrut, 1974, II, 27.

Ayrıca Ensar'ın ve Muhâcirlerin bayrakları da ayrı ayrı olurdu. Bunları Hz.Peygamber (S.A.V.) her savaşda ayrı bir şahsa verir ve taşıttırırdı[373].

---

372 Bu konuda fazla bilgi için bkz. : Kettânî, Terâtib, II, 318-323; Hamidullah, İslâm Peygamberi, II, 1065-1076; Hamidullah, Hz.Peygamberin Savaşları, 204-217.

373 İbn Seyyidi'n-Nâs, Uyûn, II, 92.

G-) ORDUNUN MEDİNE'DEN AYRILMASI

Ordunun her türlü hazırlığı tamam olduktan sonra Medine'den hareket ederdi. Hareket etmezden önce ve hareket esnasında Hz.Peygamber (S.A.V.) şunları yapardı :

a) Hz.Peygamber'in Askerden Bey'at Alması :

Savaşa çıkacak olan askeri birlik hazırlanmış bir vaziyette Devlet başkanının önünde saf bağlardı. O da onları tek tek kontrol ederdi [374]. Savaşa katılmasına karar vedriklerinden, firar etmiyeceklerine dair bey'at alırdı; bazen de ölüm üzerine bey'at alırdı[375].

Hz.Peygamber (S.A.V.)'in hayatında bey'at, mühim bir yer işgaleder. O, bey'atle insanlara mes'uliyet duygusunu aşılıyordu. Bey'at, mü'minler üzerinde bir müeyyide vazifesi görüyordu. Muhatabının durumuna göre bey'at konusunu değiştirirdi. İslâm', hicret,Cihâd, tevhid akidesi üzerine bey'at aldığı gibi ashabdan bir gruptan da, insanlardan hiçbir şey istememek üzere bey'at almıştı. Öyle oldu ki, ashabdan birinin elinden kamçısı düşünce hayvanından inip bizzat alır da, yayalardan kimseye onu bana verin demezlerdi [376].

b) Yerine Vekil Tayin Etmesi :

Hz.Peygamber (S.A.V.) savaştan dönünceye kadar İslâm' Devletinin icraatı aksamasın diye kendi yerine bir vekil tayin ederdi. Bu zat Devlet Başkanının vekili sıfatıyla ve onun adına iş görürdü. Vekil bırakma işi, sadece savaşlarda değil, Hz.Peygamber'in Medine'yi terkettiği sair

---

374 Kettânî, Terâtib, I, 231.

375 Buhârî, Cihâd, 109-110.

376 Müslim, Zekât, 108; Ebû Dâvîd, Zekât, 27. Ayrıca bkz. Kettânî, Terâtib, I, 221-224.

zamanlarda da olan bir hadisedir [377].

c) Öncü Birliklerin Çıkarılması :

Ordu hareket etmezden önce, öncü birlikler ve casuslar çıkarılır, çevre hakkında bilgi toplanırdı. Toplanan bilgi komutana ulaştırılır ve ona göre hareket sağlanırdı [378]. Bu birlikler hem bilgi toplarlar, hem de yol emniyetini sağlarlardı [379].

d) Hareket Günü :

Hz.Peygamber (S.A.V.), sefere çıkarken gün olarak perşembe gününü tercih eder ve o günde çıkardı [380]. Normal çıkışlarını bu güne denk getirirdi. Ani durumlarda bu gözetilmezdi. Medine'den ayrılırken de günün ilk saatlerinde ayrılırdı [381]. Ayrılırken Medine'de kalanlarla vedalaşırdı. Seriyye gönderirken, askerler O'nunla vedalaşırlardı [382].

e) Savaş Yerine Hareket :

Hareketten önce bütün tedbirler alınıp, günü de gelince ordu yola koyulurdu. Hz.Peygamber (S.A.V.), sefer esnasında her zaman önde gitmez, çoğu kere ordunun arkasına doğru geriler, zayıfları ilerletir, kafileden kopup kalanları bineğinin terkisine alırdı. Yolculuk esnasında ashabına karşı çok şefkatli davranırdı [383].

---

[377] Kettânî, Terâtib, I, 314-316.

[378] Buhârî, Cihâd, 40; Müslim, İmâre, 145; Ebû Dâvûd, Cihâd, 17.

[379] Kettânî, Terâtib, I, 350.

[380] Buhârî, Cihâd, 102; Ebû Dâvûd, Cihâd, 84.

[381] İbn Kayyım, Zâdü'l-Meâd, II, 71.

[382] Buhârî, Cihâd, 106; İbn Kesîr, Sîre, III, 456.

[383] Buhârî, Cihâd, 103; Müslim, Tevbe, 53.

f) Ordunun Konaklaması :

Asker için en acil ihtiyaç sudur. Hz.Peygamber (S.A.V.) de,orduyu su yakınlarına konaklatırdı. Bu konuda sahabe-i kiramın ileri sürdükleri fikirleri değerlendirir ve kabul ederdi. Bedir savaşında [384] ve Hudeybiye seferinde [385] böyle olmuştur. Savaş meydanında stratejik üstünlüğü elde etmek için uygun yerleri seçerler ve askeri oraya yerleştirirlerdi [386]. Ordu bir yere konaklayınca öylesine birbirlerine sokulurlardı ki, üstlerine bir örtü örtülse hepsini kaplardı [387]. Etrafa gözcüler ve nöbetçiler çıkarılır, bilhassa gece nöbetlerine özel bir ehemmiyet verilirdi [388].

---

384 İbn Hişâm, II, 272.

385 Buhârî, Meğâzî, 37.

386 İbn Seyyidi'n-Nâs, a.g.e.,II, 5.

387 Ebû Dâvûd, Cihâd, 97.

388 Buhârî, Cihâd, 40; Müslim, İmâre, 145; Ebû Dâvûd, Cihâd, 17.

DÖRDÜNCÜ . BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER (S.A.V.)'İN SAVAŞ TAKTİKLERİ

A) KEŞİF ve İSTİHBÂRÂT

"Hz. Peygamber (S.A.V.)'in zamanındaki fütûhatın sür'atine mükabil bu savaşlarda nisbeten çok az insan kanı akmıştır. Bunun tarihte misli yoktur; Hz. Peygamber (S.A.V.)'in siyasî hayatı evvela küçük bir şehir. Devletinde yani Medine'nin bir kısmında başlamıştır. Bu şehir devlet, bütün Arabistan yarımadasını enine boyuna kaplamış sonu gelmeyen ihtilaflar, kan davaları ve anarşi ile kuşatılmıştı. On yılavarmadan, evvelce küçük bir kasaba olan Medine, bir devletin başşehri oldu ki bu devletin kapladığı saha, Rusya hariç Avrupa büyüklüğündeydi ve bir buçuk milyon kilometre kareden fazla tutan bu diyarda bir sulh ve sükun nizamı tesis edilmişti. Ortaya çıkan bu mucizede istihbarat servisinin hissesi asla küçümsenemez. Hz. Peygamber (S.A.V.) tatbik ettiği yüksek sevkulceyş ile düşmana galebe etmesi yanında, bir düşman hakkında bilinmesi gerekli bütün esaslı malumatı elde etmesi sayesindedir ki onları gafil avlamıştır."[389] Muhaberesiz muharebe olmaz kaidesine göre en güzel hareket eden Hz. Peygamber (S.A.V.)'dir. O, bu işe Mekke döneminde gereken ehemmiyeti vermiş, hicret esnasında istihbarattan istifade etmiş, devletini kurduktan sonra da bu servisi daha çok geliştirmiştir. Biz bu konuyu iki ana başlık altında inceleyeceğiz.

a) Mekke dönemi ve Hicret sırasında İstihbârât:

Mekke'de müslümanlar cemaat halinde yaşıyorlardı. Müşriklere karşı koyacak güçleri yoktu; onlarla çatışmaya niyetli de değillerdi. Kendilerini onların şerrinden korumanın yollarını araştırıyor ve bilhassa ilk zamanlar Hz. Peygamber (S.A.V.) ile görüşmek isteyen yabancılar hakkında araştırma yapıp bilgi topluyorlardı.[390]

---

389 Hamidullah, Hz. Peygamberin Savaşları, 171.
390 İbn Sa'd, Tabakât, IV, 220.

Hz. Peygamber (S.A.V.) zaman zaman sahabeye yaptığı tavsiyelerde, müşriklere karşı çok dikkatli davranmalarını, onlara sır sayılabilecek bilgileri kaptırmamalarını tenbih ederdi.[391] Böylece müşriklerin kendileri hakkında yapabilecekleri bilgi toplama işini de önlemiş olurdu. Müşriklerin dikkatini çekebilecek ve onlar tarafından engellenebilecek işleri gizlilikle yürütürdü. Akabe bey'atleri bu şekilde cereyan etmiştir.[392] Bu bey'atler, cemaatten devlete geçiş olan Hicretin alt yapısını oluşturmuştur. Hatta Muhammed Hamidullah: "Hz. Peygamber (S.A.V.) tarafından kurulan ve faaliyete geçirilen İslâm' devleti, kat'î ve sarih bir surette Hicretten bir ay evvel tesis edilmişti. Bu tarih üçüncü Akabe anlaşmasının (bîat) akdine tesadüf eden tarihdir"[393] demek suretiyle bu bey'atlerin ehemmiyetini vurgulamaktadır.

Üçüncü Akabe bey'atinden sonra Mekkeliler Hz. Peygamber (S.A.V.)'i öldürmeye karar vermişlerdi. Bu kararı Cebrail (a.s.) O'na haber vermiş O da hicret etmeye karar vermişti[394] Şehir içinde ve dışında kendisini koruyacak kimseler olmadığı ve yol emniyeti de bulunmadığı için gizlice hicret etmeyi tercih etmişti.[395]

Suikasd haberini öğlen vakti haber alan Hz. Peygamber (S.A.V.), hemen Ebubekr (r.a.)'ın evine gitmiş ve beraberce hicret planını yapmışlardır. Bu plana göre, şehrin haricindeki Sevr Mağarasında saklanacaklar, bu arada bir klavuzla anlaşacaklar ve şehirde ortaya çıkacak heyecanın yatışması için bu mağarada üç gün bekleyeceklerdi. Bu günlerde bir haberci Mekke'de olup bitenleri kendilerine rapor edecekti. Bu müddetin sonunda da her zaman kullanılmayan apayrı bir yoldan Medine'ye hareket edeceklerdi.

---

391 Mevdûdi, Hz. Peygamberin Hayatı, II, 602.

392 İbn Seyyidi'n-Nâs, a.g.e., I, 155-159; İbn Kesîr, el-Fusûl, 96-100.

393 Hamidullah, Hz. Peygamber'in Savaşları, 172.

394 İbn Hişâm, Sîre, II, 126; İbn Sa'd, Tabakât, I, 227.

395 Hamidullah, Hz. Peygamberin Savaşları, 174.

Böyle bir plan üzerinde karar kılındıktan sonra evine dönen Hz. Peygamber (S.A.V.)burada geç vakte kadar kaldı. Kameri ayların son günleri olduğundan her taraf zifiri bir karanlığa bürünmüştü. Hz. Ali (r.a.)'yi evinde bırakıp kendisi çıktı. Evi kuşatılmış olmasına rağmen düşmanlarına görünmeden ayrılıp gitti.[396]

Hz. Peygamber (S.A.V.)'e suikast haberini ulaştıran Rukayka binti Ebi Sayfi b. Hâşim adlı bir hanımın olduğu rivayetleri de vardır. Bu hanım, Hz. Peygamber (S.A.V.)'in dedelerinin torunlarından birisi olabilir.O, verdiği haberde, Hz. Peygamber (S.A.V.)ingeceleyin yatağında suikasde uğrayacağını bildirmişti.[397]

Biz burada hicreti, tafsilatıyla anlatmayıp bir başka haber alma faaliyetinden söz edeceğiz. Hicretin birinci gününün gecesi Hz. Ebubekr'in oğlu Abdullah gizlice mağaraya geldi. Şehirde cereyan edenleri onlara haber verdi. O gece mağarada kaldı; sabah erkenden ayrıldı. Abdullah'ın bu işle görevlendirilmesinin sebebi, kendisinin çok akıllı, zeki ve güvenilir bir genç olmasından dolayıdır. Hz. Peygamber (S.A.V.) ve Hz. Ebû Bekr (r.a.) mağarada kaldıkları müddetçe, Abdullah bu görevini devam ettirmiştir.[398] Ayrıca Hz. Ebû Bekr (r.a.)'in azad ettiği Âmir b. Füheyre[399] çobanlık yapıyordu. O da haber toplama işinde görevlendirilmiştir[400]. Herhalde, bunların birinden şüphe edilirde müşrikler tarafından yakalanma gibi bir durum meydana gelirse, istihbarat işi aksamasınve bu işi ikincisi devam ettirsin diye düşünülmüştür.

Hz. Peygamber (S.A.V.)'in bu konudaki üstün başarısı, Mekkelilerin etrafa saldıkları habercilerin hepsinin gayretini boşa çıkarmıştır.[401]

---

396 İbn Hişâm, Sîre, II, 123-127; İbn Seyyidi'n-Nâs, a.g.e., I, 177-179; Halebî Sâre II, 210-214.

397 Hamidullah, Hz. Peygamberin Savaşları, 175.

398 Buhârî, Libas, 16; İbn Hişâm, Sîre, II, 130; Halebî, Sîre, II, 212; Mevdudî, a.g.e., II, 617.

399 Mes'ûdî, Ebu'l-Hasen Ali b. el-Huseyn, Murûcu'z-Zeheb ve Meâdinu'l-Cevher, Mısır, 1964, II, 185.

400 Buhârî Menakibu'l-Ensâr, 45; Halebî Sîre, II, 197.

b) Medine İslâm Devletinde İstihbârât:

Medine'de İslâm Devleti kurulduktan sonra bu devletin korunması, büyütülmesi gerekiyordu. Hz. Peygamber (S.A.V.) bu konuda çok gayretli davrandı. Kuruluş halinde olan devletin sırlarının düşman eline geçmemesi için hassasiyet gösterdi. Bu konuda sahabesini yetiştirdi. Düşmanın bilgi toplayabileceği kaynakları kapattı. Sahabenin yalnız başına yola çıkmamasını, tek başına seyahat etmemesini tavsiye etti.[402]

Develerin boyunlarına asılan ve çeşitli şekilde sesler çıkaran aletlerin savaşa giderken kesinlikle çıkarılmasını emrederdi.[403] Seferlerinin hedefini gizli tutar,[404] Keşif kollarına düşmana yakalanmamalarını emrederdi.[405]

Bir devlet başkanı olarak Hz. Peygamber (S.A.V.), istihbarat ve karşı istihbarat konusunda şu şekilde bir yol takibetmiştir.

1) Dâru'l-Harb'de câsûs Bulundurma:

Hz. Peygamber (S.A.V.)'in amcası Abbas, müslümanlığı kabul etmiş fakat hicret etmemişti. Mekke'de kalmasını, Hz. Peygamber (S.A.V.) istemişti. Abbas (r.a.), zengin bir tüccardı. Taif ve Medine gibi şehirlerle devamlı temas halindeydi. Mekke'de ceryan eden hadiseleri Hz. Peygamber (S.A.V.)'e yazıyor ve O'nu her türlü şeyden haberdar ediyordu.[406]

---

401 İbn Kayyım, Zâdu'l-Meâd, II, 59.
402 Buhârî, Cihâd, 134.
403 Buhârî, Cihâd, 138.
404 Buhârî, Cihâd, 102.
405 Müslim, Cihâd, 99.
406 Hamidullah, Hz. Peygamber'in Savaşları, 176.

İbn Abdilberr, bu konuda şunları kaydediyor:

"Rasulullah'ın amcası Abbas b. Abdilmuttalib, Hayber fethinden önce müslüman oldu. Müslümanlığını gizliyor ve müşriklerin haberlerini Rasulullah (S.A.V.)'a yazıyordu. Hz. Peygamber de kendisine "Mekke'de kalman daha hayırlıdır" diye yazdı."[407]

Bedir savaşına sebep olan kervanın hareketini[408], Uhud savaşından önce müşriklerin hazırlığını[409], Hendek Savaşından önce, müşriklerin Medine'yi muhasaraya girişeceklerini ve bu uğurda civar kabilelerle ittifaklar yaptığını[410] öğrenen Hz. Peygamber (S.A.V.)'in elbetteki Mekke içinde bir casusu vardı; işte bu, amcası Abbas'dı.

Hz. Peygamber (S.A.V.), amcası Abbas b. Abdilmuttalib'den başka bir casus daha kullanmıştır. Mekke'de ailesi tarafından eziyet edilen ve evde kalmaya mahkum edilmiş iki müslüman genç vardı. Hicrî üçüncü yılda Peygamber (S.A.V.) Mekke'ye gönderdiği bir casusuna:

"Mekkeye git, orada filan adında, gizlice İslâm'a girmiş, samimi müslüman olan bir kuyumcu vardır. Onu bul, gör. Kendini onun evinde saklarsın. Bu arada mahpuslarla teması sağlamaya çalış." şeklinde bir talimat vermiştir. Mekke'ye giden casus bu talimata göre hareket etmiş ve kendisine havale edilen işi başarmıştır."[411]

2) Keşif kolları Çıkarma:

Hz. Peygamber (S.A.V.) Medine İslâm Devletini kurduktan sonra, etrafa küçük çapta askerî birlikler çıkardı. Bu birlikler, düşmana göz dağı

407 İbn Abdilberr, el-İstiâb, III, 95.
408 İbn Sa'd, Tabakât, II, 11.
409 Aynı eser, II, 37.
410 İbn Hişâm, Sîre, III, 226; İbn Seyyidi'n-Nas, Uyûnu'l-Eser, II, 55; Halebî, Sîre, II, 631.
411 Hamidullah, Hz. Peygamberin Savaşları, 190.

vermek müslümanların gücünü göstermek ve bilgi toplamak maksatları ile çalışırlardı[412]. Hz. Peygamber (S.A.V.), bu vesile ile kendiaskerlerini de yetiştirmiş oluyordu. Böylebir keşif kolu komutanına yazılı bir emirname verip: "bu mektubu, ancak şu yere ulaştığın zaman aç ve oku" diye emrederdi. Komutanda o yere ulaşınca mektubu açıp maiyetindekilere karşı okur, böylece Hz. Peygamberin yazılı emrini onlara tebliğederdi[413]. Haber toplamak maksadıyla çıkarılan keşif kolları on kişiden fazla olmazdı; başlarına bir komutan tayin edilirdi.[414] Düşmana gözdağı verecek seriyyeler ise kalabalık olabilirlerdi. Bilgi toplamak için çıkarılan keşif kollarının mevcudunun az olması, hareket kabiliyetlerinin sür'atli olması içindir.[415]

3) Câsûs kullanma:

Hz. Peygamber (S.A.V.), hazar ve sefer zamanlarında düşmanlarını takip ettirmiş, onların durumları hakkında bilgi toplamıştır. Bunun içinde bir veya iki kişiden müteşekkil casuslar kullanmıştır.

Müslim, Enes (r.a.)dan şu hadisi tahric eder:

"Rasulullah (S.A.V.), Ebû Sûfyanin kervanının ne yaptığını öğrenmesi için Bûseybese'yi casus olarak gönderdi.'[416]

Adıgeçen Besbes, ism-i tasğir kalıbıyla Büseybese, Besber ve Besbese olarak üç şekilde telâfuz edilmekteydi.[417]

İbn Hacer'in kaydına göre, Hz. Peygamber (S.A.V.) Besbes'iyalnız

[412] Buharî, Sayd, 16; İbn Hacer, el-İsâbe, I, 418-419; Hattâb, er-Rasulu'l-Kâid, 85.
[413] Buhârî, İlim, 8.
[414] Buhârî, Cihâd, 169.
[415] Hattâb, Peygamber Ordusunun Tarihi, 65-111.
[416] Müslim, İmâre, 45; Ebû Dâvûd,Cihâd, 92; Vâkidî, Meğâzî, I, 40; İbn Sa'd, Tabakât, II, 12.
[417] İbn Hacer, el-İsâbe, I, 147.

göndermedi. Adiy b. Ebi'z-Zağbâ el-Cühenî'yi de onaarkadaş etmişti. İkisi, deniz sahiline yakın yere varıncaya kadar gittiler[418]

Bu iki zat Ebû süfyan'ın kervanını Suriye'den Mekke'ye doğru giderken araştırmakla görevlendirilmişti. Daha öncede, yani kervan Suriye'ye doğru giderken, Hz. Peygamber, kervanın peşine iki tane casus takmıştı. Bu iki zat Talha b. Ubeydillah ve Said b. Zeyd idi.[419] Herhalde, Hz. Peygamber bunlardan gelen haber üzerine, yani kervanın Suriye'den hareket ettiği ve Medine'ye yaklaştığı haberiüzerine ve kervanı yakalamak için Bedir'e doğru hareket etmişti.[420] Bedir savaşının olduğu gün bu iki haberci Medine'ye dönebilmişlerdi. Rasulullah (S.A.V.) onlara Bedir ganimetlerinden paylarını verdi.[421]

Uhud savaşı için düşmanın Medine yakınlarına geldiği anlaşıldığı zaman Hz. Peygamber (S.A.V.), onların izlerini takip etmeküzere iki casus gönderdi. Bunlar, düşmanın Medine yakınlarından geçerek daha ileriye ve kuzeye çıktığını ve şu anda Uhud dağının kuzey batısına düşen el-Ureyd'de karargah kurmuş olduklarını, düşman develerinin buralarda otlamakta oldukları haberini Hz. Peygamber (S.A.V.)'e getirdiler. Bunun üzerine, Hz. Peygamber diğer bir casusunu yola çıkardı. Hubab b. el-Münzir ismindeki bu sahabî, düşman karargahına kadar nüfuz edip onların sayıları hakkında bilgi edindi.[422]

Mustalik oğulları kabilesi reisi Haris b. Dırar'ınmüslümanlar aleyhine faaliyet gösterdiği ve Medine'ye karşı bir hücuma geçebileceği haberini alan Rasulullah (S.A.V.), aynı kabileye mensup müslüman bir kişi olan Bureyde b. Huşayb'i istihbarat için oraya gönderdi. Büreyde bütün lüzumlu haberleri toplamıştı. Onun getirdiği bilgilere görehareket

418 ayn. es. II, 410.
419 İbn Abdilberr, el-İstiâb, II, 219.
420 Hamidullah, a.g.e., 117.
421 İbn Abdilber, el-İstiâb, II, 219.
422İbn Sa'd, Tabakât, II, 37.

edildi ve yapılan savaşta zafer kazanıldı.[423]

Hendek savaşında müslümanları arkadan vurma planları yapan Kureyza oğullarının ihaneti yeni müslüman olmuş bir casus vasıtasıyla öğrenilmiş ve hemen gerekli tedbirler alınmıştı.[424]

Kureyza oğullarının ihaneti ortaya çıktıktan sonra Hz. Peygamber gece vakti Zübeyr b. el-Avvam'ı tekrar yeni bir casus olarak gönderdi. Hadiseyi Abdullah b. Zübeyr şöyle anlatıyor:

Hendek savaşında ben, Ebû Seleme'nin oğlu Ömer ileberaber (çocuk olduğumuzdan) kadınların yanında bırakıldım. birde baktım ki babam Zübeyr, atının üstünde iki veya üç kere Kureyza oğullarına gidip geliyor.

Ben, evimize dönüp geldiğimde babama:

-Ey babacığım, ben seni Kureyza oğulları yurduna gidip gelirken gördüm, dedim. Babam,

-Ey oğulcuğum, sen beni gördün öyle mi? dedi.
Ben de:
-Evet, dedim.
Babam dedi ki:
-Rasulullah (S.A.V.) "Kureyza oğullarına kim gider de onların haberini bana getirir" dedi. Ben de kabul edip gittim. Gelince Rasulullah (S.A.V.) bana babasıyla anasını bir arada zikrederek: "Zübeyr, babam ve anam sana feda olsun" diye buyurdu.[425]

Buhârî'nin nakl ettiği diğer rivayetlerde de Hz. Peygamber(S.A.V.)'in "her Peygamberin bir havarisi (yardımcı) vardır; benim havarim de

423 ayn. es. II. 63.
424 İbn Hişâm, Sîre, III, 240-242; İbnü'l-Esîr, el-Kâmil, II, 182-184; Halebî, Sîre, II, 649.
425 Buhârî, Fedâilü Ashâbi'n-Nebi, 13.

Zübeyr'dir" buyurduğu rivayet edilir[426].

Hendek Savaşında müslümanlar, Mekke müşriklerinin muhasarası altında kaldılar. Muhasara uzayıp iki taraftan biri kesin netice elde edemeyince Hz. Peygamber düşmanın ne durumda olduğunu öğrenmek için, düşman içine bir casus gönderdi. Bu vazifeyi yerine getiren Huzeyfe b. el-Yeman konuyu şöyle anlatıyor:

"Ahzab savaşında Rasulullah (S.A.V.) ile beraber bulunuyordum. Bizi şiddetli bir rüzgar ve soğuk yakaladı. Bu arada Rasulullah (S.A.V.):

-"Bana bu kavmin haberini getirecek bir adam yok mu? Allah, kıyamet gününde onu benimle beraber haşredecektir." buyurdu. Biz sustuk. Kendisine bizden hiç kimse cevap vermedi. Sonra tekrar:

-Bize bu kavmin haberini getirecek bir adam yok mu? Allah onu, kıyamet gününde benimle beraber haşredecektir." buyurdular. Biz yine sustuk. Kendisine bizden hiçbir kimse cevap vermedi. Sonra yine:

-Bize bu kavmin haberini getirecek bir adam yok mu? Allah onu, kıyamet gününde benimle beraber haşredecektir." buyurdu. Biz yine sustuk. Kendilerine bizden hiçbir kimse cevap vermedi. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.):

-Kalk ya Huzeyfe, bize bu düşman kavmin haberini getir" buyurdu. Çare bulamadım. Çünkü ismimle beni kalkmaya davet etmişti.

-Git de kavmin haberini bana getir; dikkatli ol, onları aleyhime kışkırtma" diye emir verdi.

Onun yanından kalktığım zaman hamamda yürüyor gibi oldum. Nihayet düşmanlara vardım. Baktım ki, Ebû Süfyan sırtını ateşte ısıtıyor. Hemen yaya bir ok yerleştirdim ve ona atmak istedim. Fakat Rasulullah

426 Buhârî, Cihâd, 40, 134.

(S.A.V.)'ın:

-Onları aleyhime kışkırtma" sözünü hatırladım. Atmış olsaydım onu mutlaka vururdum. Sonra döndüm , ama yine hamamda yürüyor gibiydim. Rasulullah (S.A.V.)'ageldiğimde, düşmanın haberini kendilerine iletip vazifemi bitirdiğimdeüşümeye başladım. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.) üzerinde bulunan ve içinde namaz kıldığı bir abanın artan yerini bana örttü. Artık sabahlayıncaya kadar uyudum kaldım. Sabahleyin Rasulullah (S.A.V.) bana:

-"Kalk ey uykucu", diye buyurdular.[427]

Bu hadisin muhtevasından ve diğer kaynaklardan [428] öğrendiğimize göre, Huzeyfe'nin casus olarak gönderilmek istendiği vakit gece vaktidir ve hava çok soğuktur. Onun için bu zorlu işe, zor şartlarda hiç kimse talip olmamıştır.

İbn Hacer, el-İsâbe'de, Ümeyye b.Huveylid'in kısa hikâyesini vererek, Hz. Peygamber (S.A.V.)'in onu yalnız başına Kureyş'e casus olarak gönderdiğini ve onun şöyle dediğini zikreder: "Hubeyb'in bağlı olduğu ağacın yanına geldim, gözcülerden korkuyordum, çıktım ve Hubeyb'i çözdüm."[429] "O da yere düştü. Birazcık geri çekildim. Sonratekrar yanına geldim. Hubeyb'in iskeletini göremedim. Sankionu yer yutmuştu. Bu ana kadar hubeyb'in iskeleti hiç görülmedi."[430]

Kureyş'in haberlerini araştırmak üzere Mekke'ye gönderilen diğer casuslar da Bişr b. Süfyan el-Utakî [431] ve şehid edilmezden önce Hubeyb b. Adiy el-Ensârîdir.[432]

---

427 Müslim- Cihâd, 36.
428 Vâkıdî, Meğâzî, II, 488-489; İbn Sa'd, Tabakât, II, 69.
429İbn Hacer, el-İsâbe, I, 128, 419.
430 Taberî, Tarih, III, 141.
431 İbn Hacer, a.g.e., I, 151.

Hüneyn savaşından önce, Hevâzin, Sakif, Nasr, Cüşem ve diğer kabilelerden ileri gelen insanlar, Rasulullah (S.A.V.)'ın İslâm'ordusunun durumunu görüşmek üzere toplandıklarında, Rasulullah (S.A.V.), bunu haber alınca onlara Abdullah b. Ebi Hadred el-Eslemî'yi gönderdi. Ona, halkın arasına girip bilgi edinince ve haberlerini getirinceyekadar orda kalmasını emretti. İbn Ebi Hadred hemen gitti; aralarına girdi ve Hz. Peygamber (S.A.V.)'e karşı savaş açma kararlarını duyup öğreninceye kadar içlerinde kaldı. sonra gelip durumu Rasulullah (S.A.V.)'a haber verdi.[433]

Bu casusdan ayrı olarak, Hevazin kabilesinin haberlerini toplamak üzere Enes b. Ebî Mersed el-Ganevî gönderildi. Bu şahısdüşman arasında birkaç gün geçirdi; lüzumlu haberleri toplayıp, Rasulullah (S.A.V.) 'a iletti[434].

4) Devriye çıkarma :

Tehlikenin sezildiği anlarda[435] ve savaş zamanlarında[436], etrafı gözetlemek için çıkarılan küçük birliklere devriye denilir. Devriyeninkeşif kolundan farkı, dolaştığı sahanın dar olması, o sahada dönüp durması ve aynı yerde o vazifeyi yapan birkaç birliğin daha bulunması gibi farklardır. Devriyeler daha ziyade gece görev yaparlar. Kendi aralarında irtibatı sağlamak için de parolaları vardır.

"Hendek savaşı esnasında karanlık bir gecede devriye gezen ve karşı istikametlerden gelerek karşılaşan Müslüman iki devriye birliği, birbirleriyle çarpıştılar; bu arada açıkçaparola kullanılmış, fakat yanlışlık meydana çıkana kadar yaralananlar olmuş, kan dökülmüştü. Vak'a, Hz.

432 ayn. es. I, 419.
433 İbn Hişâm, Sîre, IV,, 82.
434 İbn Hacer, a.g.e., I, 73.
435 Buhârî, Cihâd, 24.
436 Hamidullah, Hz. Peygamberin savaşları, 111.

Peygamber (S.A.V.) 'e anlatıldığı vakit dediki : "Ölen, şehit olarak ölmüştür; yaralananlar, Allah yolunda yaralanmışlardır." Neticede bu vak'a dolayısiyle kimseyi cezalandırmamıştır. TabiatiyleO, bununla, islam câmiası mensuplarını ileride daha dikkatli olmaları için ikaz etmiş olmalıdır."[437]

"Hendek savaşında yiyecek sıkıntısı çeken Mekkelilere Huyey b. Ahtab, Hayber'den yirmi deve yükü arpa, hurma ve hurma kabuğu göndermişti. Fakat bunlar, uyanık müslüman devriyelerinin eline düşmüştür. Devriyeler, develeri yükleriyle birlikte,ganimet olarak İslâm' ordusu karargâhına ulaştırmışlardır."[438]

Hz. Peygamber (S.A.V.) çıkardığı devriyelerin, karargâhlave birbirleri ile irtibatlarının kopmamasını emrederdi. Ordunun Medine'den hareketi ve geri dönüşü esnasında çıkardığı, ön, yan ve arka birliklerin de aynı şeye dikkat etmelerini isterdi[439].

5) Haber almak için düşman ordusundan asker yakalama :

Bedir savaşı İslâm ordusunun ilk savaşı olduğu için Hz. Peygamber bu savaşta çok titiz davrandı. Yol boyunca devamlı keşif kolları çıkarıyor, bazan da bu vazifeyi bizzat kendisi ifa ediyordu. Ashabtan birkaç kişi ile ordudan ayrılıp vadiler arasında düşman hakkında bilgi topluyordu[440]. İşte bu minval üzre Bedir'e vardılar. Kervan kaçmış kurtulmuş, amaonu kurtarmak için gelen Kureyş ordusu Bedir'e yaklaşmıştı.Müslümanların, durum hakkında hiçbir bilgileri yoktu.

Düşman hakkında bilgiye ihtiyaçları olduğu böyle bir zamanda Hz. Peygamber'in ordusuna mensup birliklerden biri, müşrik ordusuna

437 Aynı eser, 111.
438 Aynı eser, 112.
439 Buhârî, Sayd, 16.
440 İbn Hişâm, Sîre, II, 267.

mensup iki süvariyi yakalayıp esir ettiler. Bu iki süvari su almak için gelmişlerdi. Bunları Hz. Peygamber (S.A.V.)'inhuzuruna çıkardıklarında O, namaz kılıyordu. Kendilerini ifadeye tabitutan müslümanlara karşılık, Kureyş ordusuna su taşıyan askerler olduklarını söylediler.

Müslümanlar :
"Hayır, yalan söylüyorsunuz; siz Ebû Süfyan'ın kervanına mensup adamlarsınız" deyip sorgulama esnasında şiddet kullandılar. Onları dayakla söyletmek istediler, onlarsa aynı şeyi söyleme de ısrar ettiler. Sonra tatlı dille sordular, yine aynı şekilde cevap verdiler[441].

Hz. Peygamber (S.A.V.) namazını bitirince bu işle bizzat ilgilenip onların Ebû Süfyan kervanına mensup şahıslar olmadığını, Mekke'den gelen ordunun süvarileri olduğunu anlayınca, düşman ordusunun kaç kişi olduğunu sordu. Onlar da bunu bilmediklerini söylediler.

Hz. Peygamber (S.A.V.) :
-"Günde orduda yemek için kaç deve kesiliyor ? " diye sordu.
Onlar da :
-"Bir gün on, bir gün dokuz olmak üzere değişiyor" dediler.

Bunun üzerine Hz. Peygambar (S.A.V.) düşman ordusunun dokuzyüz ile bin kişi arasında olduğunu çıkardı[442].

H. 6. yılda, Ukkâşe b. Mihsân (r.a.) komutasında, Esed oğulları üzerine kırk kişilik bir seriyye gönderilmişti. Düşman bunu haber almış, bütün ahalisi ve hayvanlarıyle birlikte firar etmişti. Komutan, Şucâ b. Vehb'i keşif için gönderdi. Bu da, deve izlerinden düşmanı takibe başladı. Az sonra düşman askerleri ile karşılaşıp onları yakaladılar. Hayvanların yerlerini öğrettikleri takdirde kendilerine birşey yapılmayacağına dair teminat verildi. Onlar da hayvan sürülerinin yerini öğrettiler.

441 Buhârî, Cihâd, 30.
442 Taberî, Tarih, III, 44; Halebî, Sîre, II, 388.

Müslümanlar ikiyüz deve ganimet elde ettiler ve vaadleri gereği düşman esirlerini serbest bıraktılar[443].

Yine aynı senede, Zeyd b. Hârise komutasında bir seriyye Süleym oğullarına gönderildi. Ele geçirilen bir kadından kabilesinin nerede olduğu öğrenildi. Alınan bilgiye göre hareket edildi ve zafer kazanıldığı gibi ganimet de elde edildi[444].

Hz. Ali (r.a.)'nin Fedek kabilesine karşı te'dib maksadıyayaptığı seferde, el-Hemec mevkiinde düşmana mensub birisi yakalandı. Kabilesinin nerede olduğunu söylerse kendisine hiçbir şey yapılmayacağına dair teminat verildi. Kabilenin yerini bu şekilde öğrenen seriyye beşyüz deve ve ikibin koyunla keçiyi ganimet olarak alıp Medine'ye döndü [445].

"Hayber'de mevcut, müteaddit kalelerden birinde bulunan ve bu kalenin kolaylıkla düşmesine yardım eden yeraltı geçidi, Hz. Peygamber (S.A.V.) sayesinde bir düşman şahıstan öğrenilmiştir"[446].

Hayber fethedildikten sonra, Hz. Peygamber (S.A.V.), Hazineyebakan şahıstan, hazinenin kendisine teslim edilmesini istedi. Hazine muhafızı da, hazinede artık hiçbir şey kalmamış olduğunu beyan etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (S.A.V.) onu serbest bıraktı. "Şayet bu hususta yalan söylemiş olup da sonradan hazine bulunduğu takdirde bunun cezasını hayatıyla ödeyeceğini" de hatırlattı. Sonradan bir yahudi vasıtasıyla bu hazine muhafızının şüpheli bir tarzda harabeliklerden birine zaman zaman girip çıkmakta olduğu haberini alması üzerine mezkûr yer araştırıldı ve hazine meydana çıkarıldı. Bunun üzerine yahudi muhafızın başı vurulmuş bu muhbir ise mükâfatlandırılmıştır[447].

---

443 İbnü'l-Esîr, el-Kâmil, II, 207; İbn Seyyidi'n-Nâs, Uyûn, II, 103.
444 İbn Sa'd, Tabakât, II, 86; İbn Seyyidi'n-Nâs, a.g.e., II, 105.
445 İbn Sa'd, Tabakât, II, 90; İbn Seyyidi'n-Nâs, a.g.e., II, 109.
446 Hamidullah, Hz. Peygamber'in savaşları, 188.

Karkaratu'l-Küdr seferinde Hz. Peygamber (S.A.V.), düşmankabileye mensup çobanları yakaladı ve onlardan kabilenin nerede olduğunu öğrendi[448].

6) Üçüncü (tarafsız) şahıslardan bilgi edinme :

Hz. Peygamber (S.A.V.) istihbarat konusunda üçüncü şahıslardan da istifade etmiştir. Bedir savaşından önce kervan hakkında bilgi toplarken yaşlı bir adama rastlamış ve ondan kervanın nerede bulunduğunu sormuştu. Yaşlı adam da, buna dair bilgisi olduğunu, bunu ancak muhatabının (yani Hz. Peygamber (S.A.V.)'in) kim olduğunu ve nereden geldiğini öğrendikten sonra söyleyebileceğini söyledi. Hz. Peygamber (S.A.V.)'in, nereden geldiğini söyleyeceğine söz vermesi üzerine yaşlı bedevî :

-"Aldığım haberlere göre kervan filan filan tarihlerde filan yerlerde görülmüştür. Şayet bu haberi bana veren yalan söylememişse şimdi kervanın filan yerde olması gerekir. Aynı zamanda, şunu da öğrendim ki, Muhammed'in ordusu şu tarihte şuradan hareket etmiş, şayet bu doğru ise şimdi filan yerde bulunması lazım gelir."

Gerçekten de öyleydi; bu adam doğru söylemekteydi. Hz. Peygamber (S.A.V.) bu haberleri aldıktan sonra adama :

-"Biz su kaynağından, yani Irak'tan geliyoruz" dedi[449].

Bedir yakınlarına varıldığı zaman Hz. Peygamber, haber toplamak gayesiyle süvariler çıkardı. Bunlardan ikisi Bedir kasabasının içine kadar girdiler. Gayeleri güya içecek su temin etmekti.Burada kuyu başında iki

447 İbn Hişâm, Sîse ,III, 351.
448 İbn Sa'd, Tabakât, II, 31, Halebî, Sîre, II, 480.
449 İbn Hişâm, Sîre, II, 268; Halebî, Sîre, II, 387.

hizmetçi kızın konuşmalarını dinlediler.

Kızlardan biri diğerine şöyle diyordu :

-"Yakında kervan geliyor, onlara hizmet edip kazandığım parayla borcumu ödeyeceğim."

Casuslar bu haberi alır almaz Hz. Peygamber (S.A.V.)'inyanına geri dönüp, kervanın henüz Bedir'den geçmemiş olduğunu haber verdiler[450].

Hz. Peygamber (S.A.V.)'in, düşman hakkındaki bilgi kaynaklarından birisi de yolcular ve kervanlardı. Medine'ye uğrayan yabancılardan bilgi alırdı. Bir defasında Medine'ye gelen bir ticaretkervanı Enmâr ve Sa'lebe kabilelerinin, müslümanlara karşı savaş için hazırlandığı haberini getirmişti. Bu esnada başka bir savaşa hazırlanan Rasulullah (S.A.V.) o an için savaştan vazgeçti[451].

Tebük seferinden önce, Medine'ye gelen Nabâtî kervanları Bizans İmparatoru Heraklius'un İslâm' Devletinin arazisini istilâ edeceğine dair haberler getirmişti. Bu haberleri değerlendiren ve tahkik eden Rasulullah (S.A.V.) Tebük seferine çıkmaya karar verdi[452].

Gatafan kabilesine karşı girişilen seferde, İslâm' Ordusu müfrezelerinden biri, Sa'lebe kabilesinden birisi ile karşılaştılar. Cebbâr ismindeki bu şahısı alıp Hz. Peygamber (S.A.V.)'in huzuruna götürdüler. Bu şahıs da düşman hakkında epeyce malumat verdi. Bu konuşma esnasında kendisi de İslâm''ı kabul edip müslüman oldu[453].

---

450 Hamidullah, Hz. Peygamber'in savaşları, 178.

451 Aynı eser, 181-182.

452 Aynı eser, 190.

453 İbn Sa'd, Tabakât, II, 35; İbn Seyyidi'n-Nâs, Uyûn, I, 303.

c) Düşmana bilgi kaptırmama :

Savaşta, düşman tarafından bilgi toplamak ne kadar mühim ise, düşmana bilgi kaptırmamak da o kadar mühimdir. Rasulullah (S.A.V.) kendi hayatında bu konuya çok büyük titizlik göstermiştir. O, üstün siyaseti ile düşmanın bilgi toplıyabileceği bütün yolları tıkamıştır. Düşman birliklerin Medine'ye yapacağı baskından önceden haber almasına rağmen, kendi hareket ve baskınlarından düşmanın hiç haberi olmamıştır. Hayber'in fethinde[454], Mekke'nin fethinde[455] ve diğer savaşlarında düşmanlarını habersiz yakalamıştır. O, bu konuda şöyle hareket ediyordu :

1) Gizliliğe riayet ve sır saklama :

"Rasulullah (s.av.), gizliliğin bir prensip haline getirilmesini, müslümanların hareket stratejisini oluşturan ve düşmana yarayabilecek her türlü bilgiden onu mahrum etmek anlayışını askerlerine kazandırmıştır. Gizlilik ve sır saklamak savaş prensiplerinin en önemlilerinden ve zaferin en büyük etkenlerindendir. Müslümanlar bu konuda bütün milletlerden daha evvel bilgi sahibi olmuş ve savaşta bu prensipleri uygulamışlardır."[456]

Ordu, Medine'den çıkarken develerin boyunlarındaki ses çıkaran zilleri söktürmüş[457], kendi hareketinin istikametini daima gizli tutmuştur[458]. Düşmanın çetin ve yolun uzak olmasından dolayı sadece Tebük seferinde niyyetini açıkça belirtmiştir ki ordu iyice hazırlansın[459].

---

454 İbn Hişâm, Sîre, III, 342; Taberî, Tarih, III, 251; İbn Seyyidi'n-Nâs, a.g.e., II, 130.
455 İbn Hişâm, Sîre, IV, 42; Taberî, Tarih, III, 294; İbn Seyyidi'n-Nâs, a.g.e., II, 170.
456 Hattâb, er-Rasulu'l-Kâid, 94.
457 Buhârî Cihâd, 138.
458 Buhârî, Cihâd, 102.
459 Buhârî, Meğâzî, 81; Müslim, Tevbe, 53.

2) Düşmanın keşif kollarına fırsat vermeme :

Düşman birlikleri, İslâm' ordusu hakkında bilgiedinebilmek için çok gayret gösterirlerdi[460]. Hz. Peygamber (S.A.V.) aldığı tedbirlerleonlara bu imkânı vermezdi. Onun aldığı tedbirlerin başında "nöbet" gelirdi. Müslümanlar Mekke'de muhasara altına alınınca nöbet tutmaya alışmışlardı[461]. Şimdi de hazar ve sefer zamanlarında komutanın verdiği direktifler doğrultusunda nöbet vazifesine devam ediyorlardı[462]. Nöbetle beraber, devriye vazifesi gören islam askerleri de düşman müfrezelerini men ediyorlardı. Nöbet tutan ve devriye gezen şahıslara şiâr yani parolaları veriliyor ve birlikler arasında irtibat temin ediliyordu[463].

Genelde Araplar casus gönderme ve bilgi toplama konusunda çok mahirdi. Ebû Süfyan kervanı ile Bedir yakınlarına geldiğinde islam ordusu hakkında bir araştırma yaptı. Bedirliler, kuyudan su almak üzere biraz evvel gelmiş olan iki develi süvari müstesna, hiçbir şey bilmediklerini ve görmediklerini söylediler. Ebû Süfyan, bu süvarilerin gittiği cihete koşarak, develerin ayak izlerini takip edip, henüz yeni edilmiş deve pisliklerini kontrol etti. Pislikten bir parça eline alıpparçaladı, içindeki hurma çekirdeklerini görür görmez, bu develerin Medine'den geldiklerini anladı. Neticede kervanın yolunu değiştirerek deniz sahilinden gidip kurtuldu[464].

Böylesine istihsbaratçı olan Mekke reislerinin bütün kabiliyeti ve tecrübeleri Hz. Peygamber (S.A.V.)'in üstün siyaseti neticesinde, sonraki senelerde işe yaramaz oldu.

---

460 Buhârî, Cihâd, 140, 172.

461 Buhârî, Cihâd, 69, 72; Müslim, Cihâd,36; İbn Hişâm, Sîre, II, 14-21; Süheylî, Ravd, I, 125; İbn Kesîr, Sîre, II, 44.

462 Hamidullah, Hz. Peygamber'in savaşları, 61.

463 Buhârî, Cihâd, 24, 140, 172; İbn Hişâm, Sîre, II, 287.

464 Vâkidî, Meğâzî, I, 41; İbn Hişâm, Sîre, II, 270.

3) Düşman lehine haber toplayanları yakalama :

Huneyn'de, Hevazin kabilesi ile savaş esnasında iken bir düşman casusu gelip islam ordusunun karargâhına girdi. Sahabilerle oturup konuştu. Sonra devresine binip gitti. Duruma muttali olan Hz. Peygamber (S.A.V.) :

-"Onu arayıp bulun ve öldürün" emrini verdi.

Sahabeden Seleme b. el-Ekva bu casusun peşine düştü; onu yakalayıp öldürdü.

Hz. Peygamber (S.A.V.) de, casusun devesini ve üzerindeki eşyasını bir atiyye almak üzere Selemeye verdi[465].

Hicrî dokuzuncu yılda, Kutbe b. Âmir komutasında Has'am kabilesini te'dib için bir seriyye gönderildi. İslâm' askerleri düşmana mensup bir fert yakaladılar. Kendisinden malumat istendiğinde dilsiz olduğunu ileri sürdü. Bunun üzerine göz hapsine alındı. Bir müddet sonra kendi kabilesi adamlarına tehlikeyi haber vermek için bir sayha kopardı ve akabinde başı uçuruldu[466].

Mekke fethi için yapılan hazırlığı Hâtıb b. ebî Beltaa (r.a.) bir mektupla müşrik akrabalarına bildirmek istedi. Bu mektubu bir kadının götürmesini temin etmişti. Hz. Peygamber (S.A.V.) Zübeyr, Mikdadve Hz. Ali'yi gönderdi ve şöyle buyurdu :

-"Gidin, Hâh bostanına kadar ilerleyin. Oraya vardığınızda mahfe içinde yolculuk yapan bir kadın bulacaksınız. O kadının yanında bir mektup vardır. Onu kadından alıp getiriniz."

Onlar da gidip kadını yakaladılar ve mektubu alıp getirdiler. Kadın o

---

465 Buhârî, Cihâd, 172.

466 İbn Seyyidi'n-Nâs, Uyûn, II, 206.

mektubu saç örgüsünün arasında saklamıştı.

Hz. Ali (r.a.) hadisenin devamını şöyle anlatıyor:

Mektupta "Hâtıb b. Ebi Beltaa'dan Mekkemüşriklerinden bir takım insanlara" ünvanı yazılı olduğunu ve içinde Rasulullah (S.A.V.)'ın savaş hazırlığı işlerinin bazısını onlara haber verir olduğunu gördük.

Rasulullah (S.A.V.):

-"Ya Hâtıb, bu ne iştir" diye sordu.

Hâtıb şöyle cevap verdi:

-Ya Rasulullah. benim aleyhime acele etme. Ben Kureyş'eandlaşma ile bağlı bir kişiyim. Fakat ben hiç bir zaman Kureyş'in mahremi ve samimi bir ferdi olmadım. Beraberinizde muhacirlerden şu kadar kimseler vardır ki, bunların Mekke'de ailelerini , mallarınıkoruyacak bir takım akrabaları vardır. Benim ise hiç kimsem yoktur. Neseb yönünden olan bu boşluğu Mekke'liler arasında minnettarlık kazanarak doldurmak ve bu suretle ailemi himaye etmek istedim. Yoksa dinimden dönmüş olduğum için işlemedim. Ben müslüman olduktan sonra kesin olarak küfre razı olmam. Hatıb'ın bu savunması üzerine Rasulullah (S.A.V.) orada bulunanlara:

-"Yemin olsun ki, Hatıb size karşı doğru söyledi." buyurdu.

Fakat bir türlü öfkesi geçmeyen Ömer:

-"Ya Rasulallah beni bırak da şu münafığın boynunu vurayım" dedi.

Rasulullah (S.A.V.)

-"Muhakkak ki Hâtıb, Bedir savaşında hazır bulundu. Sen bilir misin, belki Allah Bedir savaşında hazır bulunanların yüksek mücadelelerine şahid olmuştu da: "Ey Bedir askerleri, bundan böyle ne isterseniz yapın, ben sizleri mağfiret etmişimdir"buyurmuş olabilir." diye buyurdu. [467]

---

[467] Buhârî, Cihâd, 149, 194; Ebû Dâvûd, Cihâd, 108.

Bu konuyu Mahmud Şit Hattab'ın şu tesbitleriyle noktalıyoruz:

"Rasulullah (S.A.V.) bütün savaşlarında ordusunu düşmandan korumuş, düşmanın ordu hakkında bilgi almasını engellemek için her türlü tedbiri almada sonsuz gayret sarfetmiş ve bunun için de "Güvenlik" prensibini uygulamıştır.

Hz. Peygamber (S.A.V.)'in düşmana yaklaşırken veya savaş meydanından geri dönerken önden çıkardığı keşif ve bilgi toplama devriyeleri, orduyu emniyete almak ve düşmanın ani baskınından korunmak içindi. Orduyu beklemek üzere görevlendirdiği koruyucular da düşmanın ani baskınını önlemek için alınan tedbir idi.

Rasulullah (S.A.V.) değişik metodlarla düşman hakkında bilgi toplama yolunda titizlik gösterdiği gibi, düşmanın İslâm' ordusu hakkında bir bilgi edinememesi için son derece dikkat etmiştir.

Ayrıca O, her işinde gizlilik prensibini uygulamıştı. Müslümanlar da düşmana bilgi sızdırmamak için azamî gayret gösteriyorlardı. Rasulullah'ın hayatını dikkatlice tetkik eden biri, O'nun bütün müslümanların menfaatlerini koruyacak ve kendisini ve toplumu ilgilendirecek her konu hakkında bilgi sahibi olduğunu görecektir.

Rasulullah (S.A.V.),Mekke fethi için girişilen hazırlıkları Kureyş'e bildirmek üzere haber gönderen Hatıb b. Ebi Beltea'nın mektubu

hakkında nasıl bilgi edinmişti? Ebû Süfyan'ın barışı uzatmak için hemen koşarak geleceğini nasıl anlamıştı? Münafıkların ve yahudilerin her türlü oyun ve tuzaklarını nasıl sezmiş ve bütününü nasıl bertaraf etmişti? Bütün bu oyunları nasıl çıkarmış ve müslümanların sırlarını nasıl saklayabilmişti?

İşte bütün bu gayretler, İslâm ordusunu ve bütün müslümanları düşmandan korumak, düşmana bilgi sızmasını önlemek ve her türlü güvenliği sağlamak için olmuştu. "[468]

---

468 Hattâb, er-Rasulu'l-Kâid, 455-456.

B) SAVAŞ SANATINI ve PRENSİPLERİNİ BİLMEK ve UYGULAMAK

Rasulullah (S.A.V.) bir komutan için gerekli savaş sanatını en ileri seviyede biliyordu. Bu bilgisini her savaşta uygulama alanına dökmüş ve üstün başarılar sağlamıştır. O'nun bir sanat olarak uyguladığı prensiplerden bazıları şunlardır:

a) Taktik prensipler :

Bu prensipler, komutanın kendi dehası ile keşfettiği ve uyguladığı prensiplerdir.

1- Hedef belirleme :

Resulullah (S.A.V.) her hareketinden önce, o hareketin varacağı hedefi tayin ederdi. Hicret'in hedefi, İslâm' Devletine ulaşmaktı; ulaştı. Anayasa'nın hedefi düşmanı teke irca etmekti; öyle oldu. Yani İslâm' Devletinin tek düşmanı Mekke müşrikleriydi.

Bedir'de hedef, kesinlikle kervanı vurmaktı. Ama Allah onların karşısına müşrik ordusunu çıkardı[469]. "Hudeybiye'de savaş yapmadan Kureyş'in maneviyatını kırmak istiyordu. Bu nedenle ihram giymiş ve normal bir süvarinin bulundurması gereken silahı yanına almıştı. Kureyş'in müslümanlar üzerine geldiğini duyunca, bir çatışmaya meydan vermemek için ana yoldan tali yola sapılmasını öngörmüş ve çekip gitmişti. Hudeybiye'ye ulaşıldığında da aynı gayede ısrar etmiş, elçi teatileriyle amacın gerçekleşmesi için zaman kazanmaya çalışmıştır. Bir grup müşrik İslâm' ordugâhına saldırınca, müslümanlar bu saldırganları kıskıvrak yakalamışlar, Rasulullah ise esirlere hiçbir zarar verdirmeden onları serbest bırakmıştı.

---

[469] K.K., Enfâl Sûresi, 8; ayrıca bkz. Taberî, Tarih, III, 31-32.

O, ashabın, andlaşmanın bazı maddelerine itiraz etmelerine ve hatta andlaşma yapmanın aleyhinde olmalarına rağmen kesinlikle amacında ısrar etmiş ve Kureyş'le çatışmaya girmemek için gerekli titizliği göstermiştir."[470]

Mekke fethine çıktığında hedefi, kan dökülmeden, çarpışma olmadan şehire girmekti ve nitekim öyle oldu.[471]

Rasulullah (S.A.V.), gerek askerî, gerek askerî niteliğe sahip olmayan her icraatında başlangıçta bir amaç belirliyor, asla bu amaçtan ayrılmıyordu. Hiç bir zaman da bu hedefini unutmuyordu.

2- İstişare etme :

Rasulullah (S.A.V.) ümmetin menfaatiyle ilgili,gerek askerî, gerekse askerî olmayan konularda Sahabe-i kiramla istişarede bulunurdu. Hudeybiye musalahası hariç bütün savaşlarda sahabe ile istişarede bulunmuş, hatta ileri sürülen görüşler onun görüşüne muhalif olsa bile istişare neticesinde verilen karara uymuştur. Gerektiğinde kendi görüşüne muhalif bir görüşü, daha uygun düşüyorsa alıp onunla amel etmekten çekinmemiştir.

Bedir savaşında, ordunun karargâhı ve mevzilenmesi konusunda fikir beyan eden Hubâb b. Müzir'in görüşüne göre amel edildi[472].

Uhud savaşında kendisi Medine'de kalınmasını daha uygun görüyorken, sahabe'nin çoğunluğu Medine dışına çıkılması taraftarıydı. O da onların görüşü ile amel etti[473].

---

470 Hattâb, el-Kâid, 449-450.
471 Hamidullah, Hz. Peygamber'in savaşları, 126.
472 Vâkidî Meğâzî, I, 53; İbn Hişâm, Sîre, II, 272; İbn Sa'd, Tabakât, II, 15; İbnü'l-Esîr el-Kâmil, II, 122.
473 İbn Hişâm, Sîre, II, 67; Taberî, Tarih, III, 106.

Hudeybiye'de onlarla istişare etmeyişine gelince, Rasulullah (S.A.V.), İslâm''ın yayılmasına elverişli istikrar ortamının oluşmasında ısrar ediyordu. Basiretiyle musalahanın, mezkur ortamın tesisi yolunda hayırlı neticeler getireceği kanaatini besliyordu. Oysa ashab peşin bir zafer kazanma emelindeydi[474].

Hevâzin seferinde azıkları azalan ashaba, develerini kesme izni vermişken Hz. Ömer'in :

-"Ya Rasulallah, bunların develeri gittikten sonra bunların hiç biri sağ kalmaz" diye fikir beyan etmesi üzerine, Rasulullah onun fikrini beğenmiş ve develerin kesilmesi iznini geri almıştır[475].

3- Sür'atli hareket kabiliyeti :

İslâm' ordusu planlanan hedefe, tayin edilen zamanda varıyordu. Bu hareketiyle de düşmana hazırlanma ve toparlanma fırsatı vermiyordu[476]. Çünkü ordunun hazırlanması, harekete geçmesi ve hedefe varması kısa zamanda oluyordu.

"İslâm ordusu, Dümetu'l-Cendel, Tebük, Filistinyakınlarına ve Taif'e kadar uzandığında, İslâm' Devletinin başkenti Medine'den çok uzaklarda olan bütün bu yerlere geceleyin yol alarak varıyordu. Bütün bu yolları da her türlü zorlukla ve zor şartlarda katediyordu. Meselâ Mustalik oğulları gazvesinden geri dönerken hiç ara vermeden ve dinlenmeden otuz saat yol almışlardı[477].

İşte bütün bunlar, Hz. Peygamber (S.A.V.)'in ordusunu harekete geçirirken, günümüzdeki çağdaş bir ordunun sür'atinde sevkettiğini

474 Hattâb, el-Kâid, 462.
475 Buhârî, Cihâd, 122, Şerîke 1.
476 Müslim, Cihâd, 23; İbn Seyyidi'n-Nâs, a.g.e., II, 37; Halebî, Sîre, II, 658.
477 Hattâb, el-Kâid, 456.

gösteriyor. Gece yürüyüşleri, otuz saat süren kesintisiz yolculukları ve uzun mesafeleri dinlenmeden kat'etmesi fevkalâde bir eğitimi ve mükemmel bir yeterliliği gösterir.[478]

4- Şaşırtma ve ansızın baskın :

Hz. Peygamber (S.A.V.), hicret hadisesinde Medine yoluna girmeyip güneye doğru gitmekle müşrikleri yanıltmıştı. Bu manevrası ile müşrikleri üç gün uğraştırdı. Sevr mağarasından ayrıldıktan sonra tuttuğu rehber ile sahil yoluna girip kendisini takip eden müşriklere bir şaşırtma daha verdi[479].

Rasulullah (S.A.V.), "Harb, bir kerealdatmadır",[480] buyururken bu hakikate, yani düşmanlara karşı manevra yapmaya dikkat çekiyordu. Bu, O'nun en büyük taktiklerinden birisidir.

Sahabe-i kiramdan Kâ'b b-Malik, Tebük seferinden geri kalışını anlatırken şunları söylüyor :

"Rasulullah (S.A.V.), bu savaşa gelinceye kadar herhangi bir yere savaş için gittiğinde o yeri söylemez, başka bir yere gidergibi görünürdü. Bu savaşta ise, uzak yere gittiğindenve bu savaşı şiddetli sıcak mevsimde yaptığından, bir de büyük bir devletin ordusu ile karşılaşmak için gittiğinden, meseleyi açıkladı."[481]

Düşmanı şaşırtmanın en iyi yollarından biri, hatta temeli, sırve gizliliktir. Bu yolla, düşmanın mukabele edemiyeceği bir durum oluşturulmuş olur.

---

478 Aynı eser, 457.
479 Buhârî, İcâre, 3.
480 Buhârî, Cihâd, 156; Müslim, Cihâd, 17,18.
481 Buhârî, Cihâd, 102; Müslim, Tevbe, 53.

"Medine müslümanlar açısından emin bir bölge idiyse de; şehirde müslümanlar aleyhine faaliyette bulunan casuslarla dolu olup beşinci kolun her zaman bulunduğu bir yerdi. Bunlar her fırsatta müslümanların amaçlarını saptırma emelindeydiler. Başlıca casus şebekeleri ve beşinci kollar, münafıklar, yahudiler ve bir de bedevî araplardan Kureyş adına, Nabtîlerden de Bizans adına casusluk yapan gruplardı. Bunlar her vesileyle, müslümanlar hakkında elde ettikleri bilgileri düşmana aktarıyorlardı. Ama Rasulullah (S.A.V.), amacını tam anlamıyla gizli tutma konusunda bir hayli titizlik gösteriyordu. Meselâ, bir savaşa çıkma kararı aldığını gösterirken başka bir yere doğru yön değiştiriyor,ajanlar da gerçekleşmeyen savaş haberini düşmana iletmek suretiyle yanılgıya düşmüş oluyorlardı."[482]

Şaşırtma yer, zaman ya da taktik bakımından olmaktadır. Bunlara değişik misaller vererek Hz. Peygamber (S.A.V.)'in bu konudaki sanatını göstermek uygun olacaktır.

Yer ve mekân bakımından şaşırtmaya misâl Lihyan oğulları savaşıdır. Rasulullah (S.A.V.), ilk aşamada, Kureyş ve Lihyan oğullarının haberdar olmaması ve nereye gideceğini anlamamaları için, orduları kuzeye, Şam'a doğru sevketmiş, bu şayia yani müslümanların kuzeye doğru yola çıktıkları haberi yayılınca yön değiştirip Lihyan oğullarını beklenmedik anda yakalamıştır."[483]

Rasulullah (S.A.V.), Hayber savaşının ilk merhalesinde Gatafan toprağındaki Recî'e doğru harekete geçmişti. Gatafanlıların karargâhına kuvvet göndererek, kendisi asıl kuvvetlerle Hayber'e yönelmişti. Bu şaşırtma ile, Gatafanlılar saldırının kendilerine, Hayberlilerise saldırının Hayber'e karşı başlatıldığı yanılgısına düşmüş, her iki taraf da şaşkınlığa uğramaları sonucu aralarında işbirliği yapma yoluna gidememişlerdi[484].

---

482 Hattâb, el-Kâid, 451-452.

483 İbn Hişâm, Sîre, II, 292; İbn Seyyidi'n-Nâs, a.g.e., II, 83; İbn Kesîr, III, 156.

484 İbn Hişâm, Sîre, III, 344; Taberî, Tarih, II, 251; İbnü'l-Esîr, el-Kâmil, II, 216.

Bu da mekân bakımından bir şaşırtmadır. Böyle bir şaşırtmayıyapmak için Rasulullah (S.A.V.), birkaç gün başka bir istikametteyol alır ve sonra asıl hedefine doğru bir kavis çizmeye başlardı.

Bu şaşırtma, bazan da bir seriyye ile yapılırdı.Hz. Peygamber (S.A.V.) Hicrî sekizinci yılın Ramazan ayındaEbû Katade komutasında bir seriyye çıkardı. Seriyyenin gideceği yer Batn-u İdem'di. Bu seriyye Mekke fethini kamufle etmek ve düşmana yanlış bilgi vermek içindi[485].

Zaman bakımından şaşırtmaya misâlde Hayber'in fethidir. Rasulullah (S.A.V.), Hayberlilerin beklemediği ve ummadığı bir zamanda onların yurdunu kuşatmıştı. İslâm' ordusunu gizlice Hayber'e sevkedip geceleyin şehirlerini muhasara altına aldı. Sabahleyin kalkıp İslâm' ordusunu gören yahudiler moralmen çöktüler[486]. Zaman bakımından şaşırtmaya ani baskın da denilebilir. Kureyza oğullarıile yapılan savaş da zaman bakımından şaşırtmaya bir misâldir. Çünkü Rasulullah (S.A.V.), umulmadık bir anda ve çok sür'atli bir şekilde harekete geçip onları moral bakımından çöküntüye uğrattı[487].

Taktik bakımından şaşırtmaya misâl ise, Bedir savaşında müşriklerin vur-kaç taktiğine karşılık O'nun saf düzeni taktiği ile savaşı başlatmış olmasıdır. Gerçekten saf düzeni, askerî açıdan vur-kaç taktiğinden daha çok tercih edilen bir taktiktir[488].

Orduyu saf düzenine Hz. Peygamber (S.A.V.)'in kendisi hazırlandı[489]. Falan "sen öne geç, falan sen arkaya kal" diye kendi talimatıyla askerini safa sokar ve düşmana karşı mevzilendirirdi[490].

485 İbn Sa'd, Tabakât, II, 132; İbn Seyyidi'n-Nâs, Uyûn,II, 161.
486 Buhârî, Cihâd, 43, 129, Meğâzî, 40; Müslim, Cihâd, 120.
487 Buhârî, Meğâzî, 32; Müslim, Cihâd, 69.
488 Hattâb, a.g.e., 453.
489 Buhârî, Cihâd, 96; Müslim, Cihâd, 78; Ebû Dâvûd, Cihâd, 117; Tirmizî, Cihâd, 7.
490 İbn Kayyım, a.g.e., II, 71.

Bedir'de saf düzeni, Uhud'da okçuların Ayneyn geçidine yerleştirilmesi, Ahzab savaşında hendek kazılması, Mekke fethinde gizlilik ve ani baskın taktikleri kullanarak müşrikleri şaşırtmıştır.

5- Düşmanların yapabilecekleri ittifakı engelleme :

Hz. Peygamber (S.A.V.)'in gizlilik prensibine çok ehemmiyet vermesinin sebeplerinden birisi de düşmanların ittifakına engel olmaktır. Mekke fethinin gizli tutulması böyle bir gayeye matuftu. Yoksa, Kureyş çevredeki diğer kabilelerle ittifak edebilirdi. Hz. Peygamber (S.A.V.), Mekke'ye yönelirken hedefini öylesine gizli tutmuştu ki, en yakınları bile nereye gideceğini bilmiyorlardı. Hatıb b. Ebî Beltea hadisesine kadar bu konu gizliliğini korumuştu[491].

Düşmanların İttifakı ya böyle gizlilik prensibi ile engelleniyor veya çeşitli manevralarla bu işin önüne geçiliyordu. Bunun en güzel örneği de Hendek savaşında verilmişti. Kendisi yeni müslüman olmuş, fakat İslâm"ı kabul ettiği herkes tarafından bilinmeyen Nuaym b. Mes'ud, Hz. Peygamber (S.A.V.)'in kendisine verdiği taktikle hareket ederek Kureyza oğulları ve Mekke müşriklerinin ittifakını engellemişti[492].

6- Küfrün elebaşlarını öldürme :

İslam'da savaşın meşru olmasının hedefi, yeryüzünden fitneyi kaldırmaktır[493]. Fitneye sebep olan, zalim idareciler ve küfrün elebaşlarıdır. Bu sebepten dolayı ilk planda onların öldürülmesi gerekir. Çünkü İslâm"ı kabul etmeyen ve karşı duran onlardır. Hz.Peygamber (S.A.V.), savaş zamanlarında ve gönderdiği seriyyelerle bu küfür önderlerinin öldürülmesini hedeflemiş, sahabeye bu anlayışı vermiştir.

---

491 Hamidullah, Hz. Peygamber'in savaşları, 126; Hattâb, el-Kâid, 334.

492 İbn Hişâm, Sîre, III, 240; Taberî, Tarih, III, 176; İbn Kesîr, Sîre, III, 214.

493 K.K., Bakara Sûresi, 193.

Abdurrahman b. Avf anlatıyor :

"Bedir savaşında saf içinde bulunuyordum. Sağıma soluma baktığımda iki gencecik delikanlı gördüm. Yaşları çok gençti. Keşke bunlardan daha kuvvetliler arasında olaydım, diye temennide bulundum. Bu sırada delikanlılardan biri arkadaşından gizlice bana şöyle diyordu :

-"Ey amca, bana Ebû Cehil'i gösterir misin ?"

-"Yeğenim, tanırım, ne yapacaksın onu? " dedim.

-"Yeminim var, ya onu öldürürüm ya da ben ölürüm" diye cevap verdi.

Ben delikanlının bu durumuna şaşkınlıkla bakarken diğeri dürtüp aynı şeyleri sordu. Ben de Ebû Cehil'i ikisine degösterdim. Kartallar gibi hızla üzerine yürüyüp onu öldürdüler[494].

Bu hadiseden sonra Hz. Peygamber (S.A.V.), yanındakilere Ebû Cehil'in akibetini merak ettiğini söylemiş, Abdullah b. Mes'ud (r.a.) da bunu emir telakki ederek onu öldürmek için harekete geçmiş ve yerlere serilmiş bir vaziyette bulmuştu[495].

Mekke müşriklerinin elebaşılarından olan Ebû Cehil, Ümeyye b. Halefi , Utbe b. Rebia, Seybe b. Rebia, Âsb. Hişam Bedir'de öldürülenler arasındadır[496].

Rasulullah (S.A.V.), İslâm' aleyhinde propaganda yapan yahudi ileri gelenlerinin de öldürülmelerini emretmiş ve bunlardan Asmâ binti Meivân[497], Ebû Afek [498], Ka'b b. el-Eşref[499], Ebû Râfi[500], Useyr b.

494 Buhârî, Meğâzî, 8; Müslim, Cihâd, 42.

495 Buhârî, Meğâzî, 8; Müslim, Cihâd, 118.

496 İbn Hişâm, Sîre, II, 286; Halebî, Sîre, II, 417.

497 Vâkidî, Meğâzî, I, 172-173; İbn Seyyidi'n-Nâs, a.g.e., I, 293.

498 Vâkidî, Meğâzî, I, 174; İbn Seyyidi'n-Nâs, a.g.e., I, 293.

499 Buhârî, Cihâd, 157-158; Müslim, Cihâd, 119.

Rezâm[501], İbn Sayyad[502] çeşitli şekillerde öldürülmüşlerdir.

Mekke müşriklerinin reisi Ebû Süfyan, Hz. Peygamber (S.A.V.) i öldürmek için Medine'ye bir adam gönderir. Bu adam mescidde yakalanır ve müslüman olur. Bunun üzerine Hz. Peygamber (S.A.V.), Amr b. Ümeyye'yi Seleme b. Eslem'le beraber Mekke'ye gönderir. Amr b. Ümeyye Ebû Süfyan'la karşılaşamaz ve geri döner[503].

Düşmanın ileri gelenlerinin öldürülmesi için Ebû Hureyre'den şöyle bir rivayet vardır :

Rasulullah (S.A.V.) bizi bir seriyye içinde savaşa gönderdi. Verdiği emirler arasında, Kureyşten adlarını söylediği kimseler için :

-"Filan ve filan kişilere rastgelirseniz, bunları yakalayıp ateşle yakınız" buyurdu.

Sonra yola çıkmak istediğimiz sırada veda etmek üzere Rasulullah (S.A.V.)'e geldik. bu defa Rasulullah (S.A.V.) :

-"Ben size, filan ve filanı ele geçirdiğinizde ateşte yakmanızı emretmiştim. Halbuki ateşte yalnız Allah azablandırır. Bu sebeple, siz bu şerirleri yakaladığınızda öldürünüz." buyurdu[504].

Mekke fethinde, İslâm ordusu Mekke'ye girince Rasulullah (S.A.V.) komutanlarına kesin olarak şu emri verdi :

-"Size karşı koymadıkları müddetçe hiç kimseyi öldürmeyeceksiniz."

500 Buhârî, Cihâd, 154, Meğâzî, 16; İbn Seyyidi'n-Nâs, a.g.e., II, 80.
501 İbn Seyyidi'n-Nâs, a.g.e., II, 111.
502 Buhârî, Cihâd, 177.
503 Taberî, Tarih, III, 142; İbn Seyyid'in-Nâs, a.g.e., II, 112.
504 Buhârî, Cihâd, 106, 148.

Fakat bu emri verdikten sonra, bazı isimleri sayarak, şöyle buyurdu :

-"Şu sayacaklarımı Kâbe'nin örtüsü altında da görseniz, çıkarıp öldürünüz."[505]

"Öldürülmeleri gereken bu insanları bir sınıflamaya tabi tutacak olursak, üç sınıf insan ortaya çıkar ki, Hz. Peygamber (S.A.V.) bunlara hayat hakkı tanımıyor :

1) İslam'dan çıkanlar,
2) İslam'la alay edenler,
3) Müslümanlara işkence yapanlar."[506]

7) Düşmana mağlubiyeti peşinen kabul ettirme :

İslam'da savaşın hedefi, insanlığı imha etmek değil, ihya etmektir. Hedef bu olduğu için, kan dökmeden bu hedefe ulaşmak da ayrı bir sanattır. Hz. Peygamber (S.A.V.), Mekke fethinde iştebu sanatını en güzel şekilde göstermiştir. O, kan dökülmeden Mekke'ye girmek istiyordu. Birliklerin başında bulunan komutanlarına öyle emir vermişti[507].

Kan dökülmesinin önüne geçmek için de müşriklere mağlubiyeti peşinen kabul ettirip onlara şu alternatifleri sundu :

1) Ebû Süfyan'ın evine giren emindir.
2) Kendi evine giren, hayatından emin olacaktır.
3) Kâbe'ye, Harem'e sığınan emindir, ona dokunulmayacaktır[508].

Mekkelilerin herbiri, hatta ileri gelenler, İslam'a azılı şekilde düşman olanlar bile bu alternatiflerden birisini kabul edip ortalıkta görünmez olmuşlardı. Herkes bir an önce evlerine veya Harem'e sığınmak içinacele

---

505 İbn Hişâm, Sîre, IV, 51; Taberî, Tarih, III, 300; İbn Kesîr, Sîre, III, 563.
506 Sırma, İhsan Süreyya, İslâmî Tebliğin Medine dönemi ve Cihâd, İst., 1986, s. 190.
507 İbn Hişâm, Sîre, IV, 51; Taberî, Tarih, III, 300; İbnü'l-Esîr, el-Kâmil, II, 246.
508 Vâkıdî, Meğâzî, II, 826; İbn Hişâm, Sîre, IV, 47; İbn Kesîr, Sîre, III, 552.

ediyorlardı. İslâm' ordusu ise, vakarlı bir şekilde şehri teslim alıyordu[509].

Hz. Peygamber (S.A.V.) takib ettiği çok güzel bir taktikle Mekkelilerin elini kolunu bağlayıp onları kımıldayamaz bir hale getirdi. İşte bu, bir benzeri görülmemiş olan bir savaş sanatıdır.

8) Parola kullanma :

Hz. Peygamber (S.A.V.), katıldığı savaşlarda ayrı ayrı parola (şiâr) kullanmıştır[510]. Parola, savaş esnasında, nöbet tutarken ve devriye gezerken müslüman askerlerin birbirlerini tanımaya yarayan kelime ve deyimlerdir. Bu kelime ve deyimler, İslâm' ordusunun moralini yüksek tutan, onları heyecana getiren ibarelerden seçilirdi. Hz. Peygamber (S.A.V.)'in kullandığı parolalardan bazıları şunlardır :

Bedir'de : Bu savaşta, müslümanlar ve müşrikler kıyafet, şekil ve silah bakımlarından birbirlerinden pek ayrılmıyorlardı. Bu bakımdan parola çok lazımdı. Vâkidî, Bedir'deki parolalar hakkında şu bilgiyi veriyor.

"Rasulullah (S.A.V.), Bedir'de;
Muhacirlerin parolasını "Ey Abdurrahman oğulları"
Hazrec'in parolasını "Ey Abdullah oğulları"
Evs'in parolasını da "Ey Ubeydullah oğulları, olarak tesbit etti.[511]

Vâkidî bu konudaki rivayetini Urve kanalıyla Hz. Âişe (r.anha)'ya dayandırıyor. Yine Vâkidî'nin Zeyd b. Ali (r.a.)'ye dayandırdığı bir başka rivayete göre de Rasulullah (S.A.V.)'ın Bedir'deki parolası "Ya Mansur, emit !"(Ya Mansûr, öldür!)" idi[512].

509 Sırma, Medine dönemi, 188.
510 Ebû Dâvûd, Cihâd, 102.
511 Vâkidî, Meğâzî, I, 71; İbn Sa'd, Tabakât, II, 14.
512 Vâkidî, Meğâzî, I, 71; İbn Sa'd, Tabakât, 15.

İbn Hişâm ise Bedir'deki parolanın "Ehad, Ehad"olduğunu beyan ediyor[513].

Öyle anlaşılıyor ki, bu parolaların hepsi değişik zaman ve mekânlarda ve değişik görevlerde kullanılmıştır.

Uhud'da : İslâm' ordusunun kullandığı parola, "Emit, emit= öldür, öldür" idi[514].

Hendek ve Kureyza oğulları savaşlarında müslümanların kullandığı parola, "Hâmîm, Lâ yunsarûn (onlar galip gelemez)" idi[515].

Mustalik oğulları savaşında, İslâm' ordusunun parolası "Yâ mansur, emit, emit" idi[516].

Mekke fethi, Huneyn savaşı ve Taif muhasarasında parola :
Muhacirler için "Ey Abdurrahman oğulları"
Hazrec için "Ey Abdullah oğulları" ve
Evs için de "Ey Ubeydullah oğulları" idi[517].

Hz. Peygamber (S.A.V.)'in ordusu, Hayber savaşında olduğu gibi ani hücumla hareket ettikleri yerlerde tekbir getirerek hem irtibatı sağlamışlar, hem de düşmana korku salarak, kendi morallerini üstün tutmuşlardır[518].

---

513 İbn Hişâm, Sîre, II, 287.
514 Vâkidî, Meğâzî, I, 234; İbn Hişâm, Sîre, III, 72.
515 Vâkidî, Meğâzî, II, 474; İbn Hişâm, Sîre, III, 237.
516 Vâkidî, Meğâzî, II, 406; İbn Hişâm, Sîre, III, 306.
517 İbn Hişâm, Sîre, IV, 51.
518 Buhârî, Cihâd, 101, Meğâzî, 40.

b) Teknik prensipler :

Hz. Peygamber (S.A.V.), her savaşta, beşerî gücünü kullanarak, yapabileceğinin en güzelini yapar; hazırlığını bitirir,savaşa başlarken de Allah'a dua ederdi[519]. Bu haliyle O, ümmetine yol gösteriyordu.

Savaş hazırlığı yaparken teknik konularda sahabesi ile istişare eder[520], işin en güzelini, en sağlamını yapardı. Teknik bilgiye sahip olanların bilgisinden istifade eder[521], düşmana kemiyet bakımından olmasa bile keyfiyet bakımından üstünlük arzederdi. O'nun bu konuda yaptıklarını şöyle sıralayabiliriz:

1) Hendek :

"Dâhî bir komutan, savaşta yeni silah ve taktikler geliştirebilen kimsedir. Hendek, Arap yarımadasında ilk defa Rasulullah (S.A.V.) tarafından uygulama alanına konulan teknik bir gelişme ve aynı zamanda (askerî yönden) yeni bir taktiktir."[522]

Medine şehrinin, etrafına hendekler kazılarak korunması fikri Selmân-ı Farisî tarafından ileriatılmış, Hz. Peygamber (S.A.V.) tarafından da kabul edilmişti[523].

Hendeklerin kazılmasına karar verilince Rasulullah (S.A.V.), beraberinde Ensâr ve Muhâcirûn olduğu halde, ata binmiş olarak araziyi araştırmaya çıktı. Gayeleri, arazi hakkında bilgi edinmek, strateji bakımından ehemmiyet arzeden noktaları tayin ve tesbit etmek ve İslâm'

---

519 Buhârî, Cihâd, 73, 88, 97, 99, 153, Menâkıbu'l-Ensâr, 17; Müslim, Cihâd, 19, 20, 21, 23, 58.

520 İbn Hişâm, Sîre, II, 272; İbnü'l-Esîr el-Kâmil, II, 122.

521 Buhârî, Meğâzî, 31; Taberî, Tarih, III, 165.

522 Hattâb, el-Kâid, 237.

523 Taberî, Tarih, III, 165; Süheylî, Raud, VI, 206-207.

ordusunun kuracağı karargâhı tesbit etmekti[524].

Hamidullah Hoca, hendek hakkında şu bilgileri verir :

"Hz. Peygamber (S.A.V.) hendeğin kazılması işini şu şekilde birplan altına almıştı : Kazılacak yerleri işaretledi, her on kişilik takıma kırk zira' 'lık[525] yer ayırdı, derinlik ve genişlik mesafeleri de tayin edilmişti. Benim istihraç ettiğime göre kazılan hendeğin uzunluğunun 5.5 km. olması icap etmektedir. Genişlik ve derinlik hiçbir kaynakta sarih olarak zikredilmemiştir; dokuz metre eninde ve dörtbuçuk metre derinliğinde olması mümkündür."[526]

Ashab-ı kiram, hendek kazılmasında bütün gün çalışıyorlar ve geceyi geçirmek için evlerine, ailelerinin yanına dönüyorlardı. Hz. Peygamber (S.A.V.) de alçak bir tepe üzerinde bir çadır kurmuş gece ve gündüz bu çadırın bulunduğu noktada kalmıştır. Kendisi, hendeklerde çalışanları teşci etmek için zaman zaman bu birliklere gidiyor, bizzat kazma işine katılıyor ve müdafaa planını bu suretle tatbik ediyordu[527].

Hendeklerin kazılmasında çalışanlar, hem kazıyor hem sırtları ile toprak taşıyor hem de çeşitli terennümlerde bulunuyorlardı. Hz. Peygamber (S.A.V.) de bazan onlara eşlik ediyor veya değişik bir deyişle onlara cevap veriyordu. Faaliyet büyük bir çoşku ile devam ediyordu[528].

Hendek kazılma işi, Mekke müşriklerinin baskınından önce bitti. Medine'yi muhasara için gelen müşrikler, hendekle karşılaşınca şaşırıp kaldılar. Rasulullah'ın planı ve teknik bilgiyi devreye sokarak yeni bir taktik uyulaması müşrikleri zor durumda bıraktı. Aynı zamanda Hz.

524 Hamidullah, Hz. Peygamber'in savaşları, 101.

525 Zirâ': Orta parmağın ucundan dirseğin ucuna kadar olan kısım (Asım Efendi, Kamus Tercemesi, İstanbsul, 1305, III, 241)

526 Hamidullah, a.g.e., 103,104.

527 İbn Hişâm, Sîre, III, 226; Taberî, Tarih III, 167; İbn Kesîr, Sîre, III, 186.

528 Buhârî, Cihâd, 33, 34, Menâkıbu'l-Ensâr, 63; İbn Hişâm, Sîre, III, 227.

Peygamber'in bu taktiği uygulaması, fazlaca kan akmasını, insan zayiatını da önlemiş oldu. İşin en güzel tarafı da işte burasıdır.

2) Yeni Silahlar :

"Arap Yarımadasında etrafı surlarla çevrili birkaç tane mahal vardı. Hayber yerleşim merkezleri bunlardan biriydi. Ordaki kaleler muhasara edildiğinde müslümanlar mancınıkla atılan taşlardan epey zahmet çekmişlerdi. Hz. Peygamber (S.A.V.) aynı silahları yani mancınıkları Tâif savaşında kullandı[529]. Onun bu muhasarada kullandığı yeni silahlar şunlardır :

2 a-) Mancınık :

Başında br makara ve halkası olup iki tekerlekli bir araba üzerine yerleştirilmiş uzunca ve gayet sağlamca bir direkten ibaret silahtır. Bu makara veya halkadan sağlam bir halat geçirilir üst tarafında torba şeklinde bir ağ bulunur. Bu torbaya bir taş veya yakıcı maddeler yerleştirilir, sonra bu torba direk ve ip ile atılır. Torbayakonan maddeler surlar üzerine düşer, isabet ettiği insanı öldürür veya üzerine düştüğü yeri yakar[530].

2 b-) Debbâbe :

Üzeri deri veya kilimlerlekaplanan tahtalardan yapılmış ve yuvarlak tekerlekler üzerine oturtulan bir savaş vasıtasıdır. Bu vasıta, içine girilen ve düşmanın attığı oklardan askeri koruyan hareket eden bir kaleden ibarettir[531].

---

529 Hamidullah, a.g.e., 146.

530 Keftânî, Tevâtib, I, 373; Hattâb, a.g.e., 387.

531 Halebî, Sîre, III, 81; Keftânî, Tevâtib, I, 374; Hattâb, a.g.e., 387.

3) Psikolojik Savaş :

Dost birliklerin moral gücünün yüksek tutulması, buna karşılık düşman birliklerin maneviyatını çökertecek usullere baş vurarak, onları savunamaz ve savaşmaz bir hale sokmak suretiyle zaferi elde etmek demektir[532].

Hz. Peygamber (S.A.V.) dâhî bir komutan olarak bunu katıldığı savaşlarda uygulamıştır. O'nun askerinin morali her zaman yüksekti. Hatta Uhud'da fazlaca şehid verdikleri zaman bile, müşriklerden üstün oldukları tarafları dile getiriyorlar, askerin moralinidiri tutuyorlardı. Hz. Ömer (r.a.) ile Ebû Süfyan'ın karşılıklı konuşmaları bunun şahididir[533].

İslâm ordusunun morali yüksek olsun diye bazı şeylere riayet edilmiştir. Askerin recez söylemesi[534], toplu halde tekbir getirmesi[535], çeşitli şakaların ve sohbetlerin yapılması[536], Allah'ın inayetiyle zaferi elde edeceklerinin müjdelenmesi[537], şehid olma arzusu[538] bu cümledendir.

Her zaman morali yüksek olan İslâm ordusu, düşman tarafın moralini çökertmek için bazı yollara başvurmuştur. Başvurulan ve çeşitli savaşlarda uygulanan bu prensiplerin bazısı taktik bazısı da teknik prensiplerdir. Biz bunları bir araya toplayıp tek başlık altında inceledik.

3 a-) Ateş yakma :

Mekke fethi esnasında Kureyş'in maneviyatını çökerten ve onları direnişten vazgeçiren nedenler arasında, Rasulullah (S.A.V.)'ın onbin kişilik İslâm' ordusuna geceleyin ateş yaktırması davardır[539]. İslâm'

532 Bkz., Meydan Larousse, savaş md.
533 Buhârî, Meğâzî, 17; İbn Hişâm, Sîre, II, 99; İbn Kesîr, Sîre, III, 75.
534 Buhârî, Cihâd, 34; Müslim, Cihâd, 120.
535 Buhârî, Cihâd, 130, 131, 132.
536 Buhârî, Meğâzî, 18,31.
537 Buhârî, Cihâd, 130.
538 Buhârî, Meğâzî, 8; Müslim, Cihâd, 42.

ordusu, Mekke'yi kuşatıp Merrü'z-Zahran'da konakladığı vakit yatsı olmuştu. Komutan, her askerin bir ateş yakmasını emretti. Gece nöbetine de Hz. Ömer'i tayin etti[540].

Bu ateş Mekkelileri dehşete düşürdü. O gece Büdeyl b. Verkâ ile İslâm' ordu karargâhına yaklaşmakta olan Ebû Süfyan şöyle diyordu :
-"Ben, hayatımda bu geceki gibi ateş ve ordu görmedim."[541]

3 b-) Düşman ordu komutanının gözünü korkutma :
Hz. Peygamber (S.A.V.), düşmandan korkmayan ve fakat onu küçümsemeyen bir komutandı. O, devrinin süper gücü olan Bizans İmparatorluğuna savaş açmaktan çekinmedi. Bir seferinde[542] üçbin kişilik ordusunu yüzbin kişilik Bizans ordusu üzerine gönderen ve bu sayede istikbalin büyük komutanlarını yetiştiren Rasulullah (S.A.V.), ikinci seferinde de otuz bin kişilik bir kuvvet ile kendisi gitti[543]. Tebük seferi diye adlandırılan sonuncusunda Bizans ve Gassan orduları çekildiği için savaş olmadı. Ama düşmana gözdağı verilmiş oldu.

Düşmanı ve düşman ordu komutanını korkutmanın bir başka uygulaması da yine Mekke Fethi esnasında olmuştur. Onbin kişilik düzenli ve kollara ayrılmış islam ordusunun, Kureyş ordu komutanı Ebû Süfyan'ın önünden geçirilmesi, onu bir hayli dehşete düşürmüştü"[544]. Hadiseyi Abbas (r.a.) şöyle anlatıyor :

"Kabileler kendi bayrakları altında geçiyordu. Ebû Süfyan'ın önünden her kabile geçişinde :

---

539 Hattâb, a.g.e., 352.
540 İbn Hişâm, Sîre, IV, 44; İbn Kayyım, Zâdu'l-meâd, II, 181.
541 Buhârî, Meğâzî, 50.
542 Hattâb, Peygamber ordusunun tarihi, 96-97.
543 Aynı eser, 63.
544 İbn Kayyım, a.g.e., II, 182.

-"Bunlar kim ? Ya Abbas" diye soruyor, ben de :
"Süleym" diyorum. O zaman :
"Benimle Süleymliler arasında bir şey yokki" diyor.
Sonra başka bir kabile geçiyor, Ebû Süfyan :
-"Ya Abbas, bunlar kim ?" diye soruyor, ben de :
"Müzeyne" diye cevap veriyorum. O da :
"Müzeyne ile alıp veremediğim bir şey yok" diyor.

Böylece kabilelerin hepsi geçip tamamlandı. Bana, önünden geçen her kabileyi sordu. Ben de onların kim olduğunu haber verdiğim de, O :
-"Benimle falan oğulları arasında bir şey yok" diye karşılık veriyordu.

Nihayet Rasulullah (S.A.V.), içlerinde muhacir ve Ensar'ın bulunduğu siyah zırhlı birliği ile geçti. Onların, büründükleri zırhtan dolayı gözlerinden başka yerleri görünmüyordu. Ebû Süfyan bunları görünce :
-"Ya Abbas, ya bunlar kim ?" dedi.
Ben de :
"Bunlar, Ensar , Muhacirûn ve Rasulullah (S.A.V.) dedim.
O da :
"Hiç kimsenin bunlara dayanmaya ve yenmeye gücü yetmez.
Ya Abbas, bugün, kardeşinin oğlunun krallığı pek büyümüş" dedi.
Ben de :
-"Ya Ebâ Süfyan, o krallık değil, peygamberliktir" deyince
-"Evet, öyle olsun" dedi.
Ben de :
-"Git haydi, kavmini ikaz et, karşı çıkmasınlar" dedim[545].

[545] Vâkidî, Meğâzî, II, 821-823; İbnHişâm, Sîre, IV, 45, 46, 47; Taberî, Tarih, III, 296-297; İbn Kesîr, Sîre, III, 550 (Bazı bölümleri, Buhârî, Meğâzî, 50. dedir).

3 c-) Tekbir :

İslâm' ordusu, yol boyunca ve düşmana saldırırken tekbir ve tesbihi dilinden düşürmezdi[546]. Yol boyunca söylenen tekbir ve tesbihler ordunun moralini yükseltiyordu.

Cabir b. Abdillah (r.a.) dan :

"Bizler seferde yüksek bir yere çıktığımız zaman tekbir getirirdik. Yükseklerden aşağı inincede "Sübhanellah" diye tesbih ederdik"[547].

İslâm ordusunun moralini yükselten tekbir, düşmanlara korku salıyordu.

Hendek savaşında, savaşın en kritik anında müslümanları arkadan vurmayı planlayan Kureyza oğullarının hududuna, Rasulullah (S.A.V.) iki yüz kadar sahabeyi göndererek, onlara şu emri verdi :

"Sabaha kadar bulunduğunuz yerde, "Allahu Ekber" diye tekbir getireceksiniz."[548]

Görevli askerler sabaha kadar tekbir getirdiler. Yahudiler korkup çekindiler. Kazmak istedikleri kuyuya kendileri düştüler.

İslâm ordusu, Hayber'e girerken "Allahu Ekber haribet Hayber" diye tekbir getirerek, düşmana korku salarak, Hayber'in artık işinin bittiğini haber vererek girdi[549].

Dikkat edilirse bu taktik ve prensipler, karşıdaki düşmanı hemen teslim almak ve ölü sayısını her iki tarafta da asgariye indirmek için kullanılmıştır. Hz. Peygamber (S.A.V.) insanları imha için değil ihya için

---

546 Buhârî, Cihâd, 130.
547 Buhârî, Cihâd, 131, 132.
548 Vâkidî, Meğâzî, II, 460.
549 Buhârî, Cihâd, 43, Meğâzî, 40; Müslim, Cihâd, 43.

gönderilmiş bir peygamberdir. O, alemlere rahmettir.

Bundan sonraki kısımda da görüleceği gibi, onun savaşları sivillerin korunduğu, muhafaza edildiği, tecavüzün olmadığı âdil savaşlardır.

C-SİVİLLERİN KORUNMASI

Hz. Peygamber (S.A.V.)'in "Ben rahmet Peygamberiyim, ben savaş peygamberiyim"[550] hadis-i şerifinin kendi hayatında tahakkuk ettiği bir, vakıadır. Gerçekten O, bir "rahmet peygamberi"[551] dir; aynı zamanda savaş peygamberidir. Ama savaşlarında bile rahmet olan bir peygamberdir. O'nun savaşları ile insanlık tarihindeki diğer savaşların ayrıldığı noktalardan birisi de budur. Çünkü O'nun hedefi insanları öldürmek değil,Allah'ın dinini insanlara ulaştırmaktır. Öldürürken bile güzel öldürmeyi emretmiştir:

"Allah her hususta iyilik ve güzellikle hareket etmenizi emretmektedir. O halde öldürürken bile en iyi ve en güzel tarzda öldürünüz."[552].

Müşriklerin savaşlarda müsle yapmalarına[553] yani öldürdükleri insanların çeşitli organlarını kesmelerine karşılık Hz. Peygamber (S.A.V.) sahabesine verdiği emirle bunu yasaklıyor ve şöyle buyuruyordu:
"...Zulüm yapmayın, ölülerin burnunu kulağını kesmeyin çocukları öldürmeyin"[554].

Ebû Eyyub el-Ensarî (r.a.)'dan:
"Ben Rasulullah (S.A.V.)'ın yakalayıp bağladıktan sonra öldürmeyi yasakladığını duydum. Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, eğer öldüreceğim tavuk bile olsa onu (hedef olmak üzere)

---

550 Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 395.
551 Müslim Fedâil, 126; İbn Mâce, İkâme, 189.
552 Müslim, Sayd, 57.
553 Buhârî, Cihâd, 1220.
554 Müslim, Cihâd, 3.

bağlayarak öldürmem"[555].

Abdullah b. Yezid (r.a.)'dan:

"Raslullah (S.A.V.), yağma, talan ve bir de müsleyi yasakladı."[556]

Bir başka hadis-i şerifte de şöyle buyurur:

"Allah'ın adıyla, Allah yolunda savaşa çıkınız. Allah'ı inkâr edenlerle savaşınız. Savaşa çıkın fakat ahdi bozmayın; ganimetten çalmayın, müsle yapmayın, çocukları öldürmeyin.'[557]

Hz. Peygamber, düşmanları ateşte yakmayı[558], elçileri öldürmeyi[559] ve mamur yerleri harab etmeyi[560] de yasaklamıştır.

Bu hadis-i şeriflerle öldürmenin zalimane ve lüzumsuz olanı yasak edilmiştir. İşte bu sebepten dolayıdır ki, dâhî bir komutan olan Hz. Peygamber (S.A.V.)'i diğer komutanlarla, O'nun savaşlarını diğer savaşlarla mukayese etmek yanlıştır. Çünkü, O'nun savaşları "Adil savaş"dır; diğerleri ise yıkımdır, ölümdür, felâkettir.

Hz. Peygamber (S.A.V.)'in savaşlarındaki rahmet konusunu üç başlık altında incelemeyi uygun bulduk.

a) Savaşa katılmayanların dokunulmazlığı:

"Rasulullah (S.A.V.), hiç bir savaşta sivil halka saldırma yoluna gitmemiştir. Can vemallarına dokunulmayıp kayıp verdirilmemesine azamî dikkat göstermiştir.'[561] Hz. Peygamber (S.A.V.)'in savaşta

---

555 Ebû Dâvûd, Cihâd, 119.

556 Buhârî, Mezâlim, 30.

557 Müslim, Cihâd, 2; Ebû Dâvûd, Cihâd, 90; Dârimî, Siyer, 5.

558 Buhârî, Cihâd, 106; Ebû Dâvûd, Cihâd, 122.

559 Dârimî, Siyer, 60; Ahmed. b. Hanbel, Müsned, III, 487.

560 Mevdûdî, İslâmda Savaş Hukuku, 263-268.

öldürülmesini yasak ettiği kimseleri şu şekilde sıralayabiliriz.

1) Kadınlar ve çocuklar:

Bu iki sınıfın, savaşlarda öldürülmesi yasaktır.

Abdullah b. Ömer (r.a.)'dan:
"Hz. Peygamber (S.A.V.)'in savaşlarından birisinde, bir kadın öldürülmüş olarak bulundu. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.) kadınların ve çocukların öldürülmesini yasakladı"[562]

Bilfiil İslâm düşmanlığı yapan kadınlar müstesnâdır. Böyle olanlar, normal düşman muamelesine tabi tutulurlar.

2) Bunamışlar:

Bu gibi kişilerin akıllarında noksanlık olduğu için, mükellef sayılmazlar; bundan dolayı da öldürülmezler:

Hz. Ali (r.a.)'dan:
"Hz. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurdu:
"Üç kişiden kalem kaldırılmıştır: uyanıncaya kada uyuyan kişi, aklı başına gelinceye kadar mâtûh veya mecnun bir de âkil bâliğ oluncaya kadar çocuk"[563].

3) Çok yaşlı ihtiyarlar:

Şeyh-i Fânî denilen bu insanların öldürülmesi de yasaktır.

Enes b. Malik (r.a.)'dan:

561 Hattâb, el-kâid, 476.
562 Buhârî, Cihâd, 146; Müslim, Cihâd, 24-25; Ayrıca bkz. Müslim, Cihâd, 137-140.
563 Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 118; Hâkim, Müstedrek, IV, 389.

"Hz. Peygamber (S.A.V.), bir seriyye veya bir orduyu uğurlarken şöyle derdi:

"Allah'ın adı ile yola çıkın. Allah'ın dini için Allah adına savaşın. Yaşlı ihtiyarları (pir-i fânî veya şeyh-i fânî) öldürmeyin.[564]

"Hz. Peygamber (S.A.V.) bu hadis-i şerif ile, müşriklerin yaşlılarının öldürülmesini yasaklaması, onlardan müslümanlara bir zarar, kafirlere de bir fayda gelmiyeceğinden dolayıdır.[565]

Aksi takdirde, görüşü, yol göstermesi ve tecrübeleri ile müşriklere faydası dokunan yaşlıların öldürülmesi gerekir. Hüneyn Savaşında Dureyd b. Sımme'nin öldürülmesi bundan dolayıdır[566].

Semüre b. Cündüb (r.a.)dan:

"Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyurdu:

"Müşriklerin yaşlılarını öldürün, taze delikanlılarını bırakın"[567].

Şevkânî, birbirine muhalif gibi görünen bu iki hadis-i şerifin arasını telif ederek yukarıdaki kanaati izhar etmiştir.

4) Din adamları:

Hadisteki ifadesi ile "Manastır ehli=Mabed ehli" olan bu insanlar da müslümanlarla savaşmayıp kendilerini ibadete verdikleri müddetçe öldürülmezler.[568]

564 Ebû Dâvûd, Cihâd, 90.
565 Şevkânî, Muhammed b. Ali; Neylu'l-Evtâr, Mısır, 1391, VII, 281.
566 İbn Hişâm, Sîre, IV, 95; İbn Kesâr Sîre, III, 611.
567 Ebû Dâvûd, Cihâd, 121; Tirmizî, Siyer, 29.
568 Şevkânî, a.g.e., VII, 281.

Abdullah b. Abbas (r.a.)dan

"Rasulullah (S.A.V.), ordusunu gönderdiği zaman, onlara şöyle emir verirdi:

"... Çoçukları ve manastır ehlini öldürmeyiniz.[569]

5) İşçi ve hizmetçiler:

Bu iki sınıf, savaşmak niyetinde olmayan müstad'af zümredendirler. Müşriklerle beraber olmaları öldürülmelerini gerektirmez.

"Rasulullah (S.A.V.) gönderdiği seriyyelere emir verirken şöyle buyururdu:

"İşçileri ve hizmetçileri öldürmeyiniz.'[570]

Bu saydığımız insanlar savaşa iştirak etmedikleri müddetçe onların canları koruma altındadır. Ama, her ne suretle olursa olsun İslâm ordusunun aleyhine olup, savaşa iştirak ettikleri takdirde öldürülmeleri gerekir. Nitekim, Kureyzaoğulları savaşında, evinin damından yuvarladığı bir el değirmeni taşıyla bir müslümanın şihid olmasına sebep olan kadın öldürülmüştü.[571]

b) Esirlere yapılan muamele:

Hz. Peygamber (S.A.V.) esirlere çok iyi muamele yapmıştır. İslâm'a çok aşırı şekilde düşman olup, müslümanlara vaktiyle kan kusturanlar hariç, esirlerin hemen hepsi Rasulullah (S.A.V.)'ın afv ve merhametinden istifade etmişlerdir.

---

569 Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 300.

570 Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 413; Ayrıca bkz. İbn Mâce, Cihâd, 30.

571 İbn Seyyidin-Nâs Uyûn, II, 73.

"İslâmdan evvlki Arap Yarımadasında harp esirlerine müteallik hususi ve muayyen bir muamele tarzı yoktu. Bazan öldürülürler, bazan köle haline getirilirler (bilhassa kadın ve çocuklar), bazan fidye-i necât alınarak ve bazan hiçbir karşılık alınmaksızın serbest bırakılır ve nihayet bazen de karşı tarafın elinde bulunan esirlerle mubadele edilirdi."[572]

Hz. Peygamber (S.A.V.) esirler konusunda ve özellikle Bedir esirleri onusunda çok merhametli davranmıştır. "Bu esirlere misal teşkil edecek tarzda muamele tatbik edilmiş, az evvel bir harp cereyan etmesine rağmen müslümanlar, bu esirlere karşı lütufkâr davranmışlardır. Hz. Peygamber (S.A.V.), bu esirleri en emin bir tarzda göz altında bulundurmak için bunları kendi askerleri arasında taksim etmiş ve onlara iyi davranmalarını askerlerine tenbih etmiştir. Bu emir icabsız kalmadı: Bu esirlerden elbisesi olmayanlara elbise temin edildi. Müslümanlarla müsavi surette iaşe edildi. Bazı müslümanlar, bunlara ekmeklerini verip sade hurma ile yetindiler, gayeleri sadece verilen emirden dışarı çıkmamak ve bu emre itaat idi.'[573]

O'nun esirlere yaptığı muameleyi şöylece maddeleştirebiliriz.

1) Fidye karşılığı serbest bırakma:

Bu Bedir'de olmuştur. Müslümanların ilk zaferi olan bu savaşta müşrikler yetmiş ölü, yetmiş de esir bırakarak savaş meydanını terkettiler.[574] Medine'ye götürülen esirlere çok iyi muamele yapıldı. Rasulullah (S.A.V.)'da: "Esirlere iyi davranın[575] diye emir vermişti. Bunlardan zengin olanlar fidye mukabili serbest

---

572 Hamidullah, Hz. Paygamberin Savaşları, 66.
573 eynı eser, 65-66.
574 Müslim, Cihâd, 18; İbn Hişâm, Sîre, II, 365-374; İbn Kesîr, Sîre, II, 511.
575 Hattâb, el-Kâid, 125.

bırakıldılar.[576] "Herbiri 1.000-4.000 dirhem ödemişlerdi.[577] Fakir insanlar şartsız bırakıldılar. Diğer bir kısmı da müslüman çocuklarına okuma yazma öğretmek şartıyla serbest bırakıldılar.[578]

2) Müslüman esirlere karşılık olarak serbest bırakma:

Hz. Peygamber (S.A.V.), müşriklerden aldığı esirleri bazan da, müşriklerin elinde bulunan müslüman esirleri hürriyete kavuşturma karşılığında serbest bırakırdı. Yani karşılıklı esir mübadelesi yapardı[579].

Seleme b. el-Ekva (r.a.), Ebû Bekir(r.a.) komutasında katıldığı bir askeri harekâtı naklederek, savaşta galip geldiklerini, karşı taraf olan Fezâre kabilesinden ganimet ve esir aldıklarını, kendi hissesine de arabın en güzellerinden bir kızın düştüğünü anlattıktan sonda şöyle devam ediyor:

"Sonunda Medine'ye geldik. Ama kızın elbisesini bile açmadım. Bu arada, Rasulullah (S.A.V.), çarşıda bana rastladı ve:

-"Ya Seleme, bu kadını bana bağışla" dedi.

Ben de:

-"Ya Rasulellah, vallahi bu benim çok hoşuma gitti; amaonun elbisesini bile açmadım." dedim.

Ertesi gün, Rasulullah (S.A.V.)le çarşıda yine karşılaştık.

Bu sefer de bana:

-"Ya Seleme, baban Allah'a emanet olsun, bu kadını bana bağışla" buyurdular.

Ben de:

576 Buhârî, Cihâd, 171; Müslim, Cihâd, 18.
577 İbn Kesîr, Sîre, II, 512.
578 Hattâb, el-Kâid, 126.
579 İbn Hişâm, Sîre, II, 255; İbn Seyyîdi'n-Nâs, Uyûn, I, 229; İbn Kesîr, Sîre, II, 369.

"Ey Allah'ın Rasulu, o senindir; valahi onun elbisesini bile açmadım." dedim.

Müteakiben, Rasulullah (S.A.V.) onu Mekke'ye gönderdi. Mekke'de esir edilen bir takım müslümanlara onu fidye yaptı.[580]

3) Karşılıksız serbest bırakma:

Rasulullah (S.A.V.) döneminde esirlere yapılan muamelenin en güzeli budur; en fazla uygulanan da budur. Bedir esirlerinden bir kısmı karşılıksız serbest bırakılmışlardır.[581] Müreysi[582], Mekke fethi[583] ve Huneyn[584] savaşlarında böyle yapılmıştır. Serbest bırakılan esirlerin hemen hepsi de neticede müslümanlığı kabul etmişlerdir.

Enes b. Malik (r.a.) dan:
"Mekke'lilerden seksen kişi silahlı olarak Ten'im dağında Rasulullah (S.A.V.)'in üzerine hücum etmişler. Peygamberle ashabını gafil avlamak istiyorlarmış. Fakat O, onları esir almış ve serbest bırakmış."[585]

Bu hadise Hudeybiye seferi esnasında olmuştur. Rasulullah (S.A.V.) isteseydi onları serbest bırakmaz, Mekkelileri zor durumda bırakırdı. Ama O, insanlara merhametli davranıp islam'ı sevdirmek istiyordu.

---

580 Müslim, Cihâd, 46; Ebû Dâvûd, Cihâd, 124; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 47, 51.
581 Vâkidî, Meğâzî, I, 139, 144; Hattâb, el-Kâid, 128.
582 İbn Hişâm, Sîre, III, 307; İbn Kasîr, Sîre, III, 302; İbn Seyyidin-nas, Uyûn, II, 95.
583 Buhârî, Meğâzî, 56; Vâkidî, Meğâzî, II, 835; İbn Hişâm, Sîre, IV, 54-55.
584 Buhârî, Humus, 14, Vekâle, 7; İbn Hişâm; IV, 132,133; İbn Kesîr, Sîre, III, 672.
585 Müslim, Cihâd, 133.

Fetih sonrası, Hz. Peygamber (S.A.V.)'ın Mekkelilere yaptığı büyük bir âlicenaplıktır. Tarih böyle bir büyüklüğe şahid olmamıştır. O, sadece Mekkelilere değil, aslında herkese karşı merhametliydi. Mühim olan şirkin ve küfrün yok olmasıydı.

Rasulullah (S.A.V.) Mekke fethinden sonra müşriklere :

" Ey Kureyş, şimdi size ne yapacağımı tahmin ediyorsunuz ?"
Kureyş hep bir ağızdan :

" Biz senden hayırla davranmanı bekliyoruz. Sen cömert bir kişinin oğlu olan cömert bir insansın ".

Bunun üzerine Rasulullah (S.A.V.) şöyle buyurdu :

" Ben de Yûsuf (a.s.)'ın kardeşlerine dediği gibi şöyle diyorum 586:

" Bugün size bir kınama yok, haydi gidin, serbestiniz "[587].

4) Esirlerin öldürülmesi:

Bu hadise, sadece Bedir esirlerinin iki tanesi için câridir. Onlar da önceden müslümanlara çok büyük işkence edenlerdendi. Nadr b. Hârîs[588] ve Ukbe b. Ebi Muayt[589] isimli bu iki şahıs önceden yaptıklarının cezasını buldular.

"Bu iki esir, İslâm'a olan şiddetli düşmanlıklarından dolayı öldürülmüşlerdi. Bunlar normal esir olmanın yanında "savaş

586 Vâkidî, Meğâzî, II, 835.
587 K.K., Yûsuf sûresi, 92.
588 Vâkidî, Meğâzî, I, 149; İbn Hişâm, Sîre, II, 367; İbn Kesîr, Sîre, II, 473.
589 Vâkidî, Meğâzî, I, 139; İbn Hişâm, Sîre, II, 366; İbn Kesîr, Sîre, II, 473.

suçlusu" oldukları için bu akibete uğratılmışlardır. Sözünü ettiğimiz bu iki esir, müslümanların azılı düşmanıydılar. Davayı baltalayıcı eylemlerde bulunmuşlar, Mustaz'af müslümanlara her vesileyle ezici tavırlar takınmışlardı.'[590] Modern harb terminolojisinde geçtiği şekliyle bunlar "savaş suçlusu" idi. Daha evvel işledikleri suçlardan dolayı cezaya çarptırılmıştı.'[591]

c) Ölü ve yaralılara yapılan muamele:

Savaş denilince akla kan gelir. İnsanların ölmesi ve yaralanması, savaşların kaçınılmaz neticesidir. Eski çağlarda düşman tarafının ölülerine ve yaralılarına hunharca muameleler yapılmış, esirler ise hayvan muamelesine tabi tutulmuşlardır.[592]

"Hz. Peygamber (S.A.V.), bütün savaşlarında düşman yaralılarını asla ihmal etmemiş ve en iyi bir şekilde muamele etmiştir. Çünkü böyle bir muamele insanlık adına yapılan bir muameledir. İslâm' da bütün insanlığın dinidir.'[593]

Rasulullah (S.A.V.)'ın, savaş sonrası ölü ve yaralılara yaptığı muameleyi iki maddede inceliyoruz:

1) Şehidler ve yaralılar:

Rasulullah (S.A.V.), galip geldiği savaşlarda savaş alanında üç gün kalırdı.[594] Bu ikâmet, şehidlerin ve ölülerin defni için, birde zaferi pekiştirmek içindi.

---

590 Hattab, el-Kâid, 125.
591 Aynı eser, 477.
592 Hamidullah, Hz. Peygamberin Savaşları, 66; Mevdûdî, İslâmda Savaş Hukuku, 209-240.
593 Hattâb, el-Kâid, 478.
594 Buhârî, Meğâzî, 8; Tirmizî, Siyer, 3.

İslâm ordusu safında olup, savaş meydanında hayatını kaybedenler şehiddirler. Bu şehidleri Rasulullah (S.A.V.) kanlı elbiseleri ile gömmüştür. Bunların hepsi için ayrı mezar kazılmayıp, ikişer üçer defnedilirlerdi. Bilhassa Uhud şehidleri için böyle bir uygulama yapılmıştır. Bir mezara, beraberce defnedilenlerin birbirlerinin yakınları olmasına dikkat edilmiştir. Hayatta kalan yakınları tarafından Medine'ye götürülmek istenenlere Hz. Peygamber (S.A.V.) izin vermemiştir. Şehidler yıkanmadan ve kefenlenmedin defnedilirlerdi. Sadece bedenlerini kapatacak bir elbise veya örtünün bulunmasına dikkat edilirdi.[595]

İslâm ordusu safında olup yaralananlar savaş sonrası tedavi altına alınmışlardır.[596] Tedâvi işinde müslüman kadınlar vazife alırlardı.

Ümmü Atiyye(r.a.)dan:
"Rasulullah (S.A.V.) ile birlikte yedi savaşta bulundum. Mola verdikleri yerde ve cephede onların arkalarında bulunur, kendilerine yemek yapar, yaralarını tedavi eder ve hastalara bakardım"[597].

Hz. Peygamber (S.A.V.) zamanında kadınlar, hatta bizzat Peygamber hanımlarından bazıları savaşa katılırlar[598] ve savaşta geri hizmette bulunurlardı. Hafsa binti Sîrîn, Ümmü Atiyye'den rivayetle onun şöyle dediğini nakl ediyor: "Biz hastalara bakıyor ve yaralılara ilaç yapıyorduk"[599].

---

595 Buhârî, Meğâzî, 26; Ebû Dâvûd, Cenâiz, 31; Tirmizî, Cenâiz, 46; Nesâî, Cenâiz, 83; İbn Mâce, Cenâiz, 28.
596 Buhârî, Cihâd, 162; Müslim, Cihâd, 101-105.
597 Müslim, Cihâd, 142.
598 Buhârî, Cihâd, 63-64.
599 Buhârî, İdeyn, 20.

Enes b. Malik (r.a.)da kadınların Uhud savaşında yaptıkları hizmetleri anlatırken şöyle diyor:

"Onlar sırtlarında su kırbalarını taşıyorlar, sonra bunu yaralıların ağızlarına boşaltıyorlar, sonra tekrar çabucak dönüyorlar, kırbalarını dolduruyorlar, sonra yine acele edip kırbaları yaralı askerlerin ağızları içine boşaltıyorlardı[600]

Aişe (r.anha)dan gelen bir rivayete[601] göre de Hendek savaşında yaralanan Sa'd b Muaz'ın tedavi edilmesi için Mescide bir çadır kurulmuştu ve orada tedavi görüyordu. Onun kızı Küaybe de babasının yarasına ateşte ısıtılmış sargı bezi sarıyordu[602]. Ayrıca Ka'b b. el-Eşref'i öldürmeye giden müfrezeden Haris b. Evs (r.a.) ağır yaralanmış ve arkadaşları tarafından mescide getirilmişti. Kendisine ilk yardım mescidde yapıldı.[603]

2) Düşman tarafın ölüleri ve yaralıları:

Hz. Peygamber (S.A.V.), düşmanların savaş meydanında terk ettikleri ölüleri insanca bir muameleye tabi tutmuş ve gömülmesini emretmiştir.[604] Uhud savaşında, müşriklerin, müslüman şehidlere müsle uygulamasına karşılık Hz. Peygamber aynısının müşrik ölülerine yapılmasını yasaklamıştır.[605] Müslümanlar hiç bir zaman düşman ölülerine gayr-i insânî mumamele yapmamışlardır.

Hz. Peygamber (S.A.V.), müşriklerin ölülerini, kazılan kuyulara defnederek, açıkta kalmaktan kurtarmıştır.[606] Bu tavır, Modern

600 Buhârî, Cihâd, 94.
601 Buhârî, Salât, 77; Müslim, Cihâd, 67.
602 Kettânî, Terâtib, II, 113.
603 İbn Hişâm, Sîre, III, 60; İbn Seyyidi'n-Nâs, Uyûn, I, 300; İbn Kesîr, Sîre, III, 14.
604 Taberî, Tarih, III, 62.
605 İbn Hişâm, Sîre, III, 102; Hamidullah, a.g.e., 67.

Harb Beyannamesi'nin ilgili konudaki talimatına uygun düşmektedir."[607]

"Müslümanlar esirlere iyi muamele ettikleri gibi, yaralı müşriklere de iyi davranıp, müslüman yaralılarla eşit şartlarda tedavi etmişlerdir. Hiçbir zaman düşman yaralıları ihmal etmemişlerdir.'[608]

606 Taberî, Tarih, III, 62.
607 Hattâb, el-Kâid, 126.
608 Aynı eser, 478.

SONUÇ

Yeryüzünde Hz.Âdem (a.s.) ile beraber Hakk ve Bâtıl'ın mücadelesi başlamıştır. Peygmaberler ve onların yolunda gidenler Hakk'ın temsilcileri, karşı tarafta olanlar da Bâtıl'ın temsilcileri olmuşlardır. Bu mücadele bugüne kadar gelmiş, kıyamete kadar da devam edip gidecektir.

Tarihin hemen her devrinde, Bâtıl'ın kendi içinde de mücadele ve çarpışması eksik olmamıştır. Savaş adı verilen bu çarpışmaların çıkış sebepleri, cereyan şekilleri ve neticeleri çok vahşicedir. Basit sebeplerden dolayı irsanlar birbirine düşürülmüş, oluk gibi kan akıtılmış, mamur yerler harab edilmiş, çocuklar öksüz ve yetim bırakılmıştır.Bugün bile durum aynıdır. İlahî Mesajdan uzak olan insanlar dünyayı ateşe vermektedirler.

Herşeyi yerli yerine otutturan İslâm' Dini,savaşa da bir bakış açısı getirmiştir. İslâm' Dinine göre insanlar, kendi istediklerizaman ve istedikleri gibi savaşamazlar. Allah, insanların bütün hayatlarını kuşatacak kanunlar gönderirken savaş, bu kanunların dışında kalabilir mi ? Allah'a teslim olan müslümanlar, her işlerini O'nun istediği gibi yapamak mecburiyetindedirler.

Hz.Peygamber (S.A.V.), İslâm Dini'nin hem tebliğcisi, hem de tatbikçisidir. Dini en güzel yaşayan O'dur. Dinin bütün tezahürlerini kendi hayatında göstermiştir. Neyi nasıl yapacağımızı biz O'ndan öğreniriz. Niçin, ne zaman ve nasıl savaşılacağını da bize O gösteriyor; hem de tatbikatiyle öğretiyor.

Savaş denilince akla kan gelir; insanların ölmesi, şehirlerinyıkılması gelir aklımıza. Ama Hz.Peygamber (S.A.V.)'in savaşları böyle olmamıştır. Hatta O'nun katıldığı ve komuta ettiği öyle savaşlar ve fetihler var ki ne kan akmıştır ne de bir insan ölmüştür. O'nun savaşlarında insana, insan olduğunun değeri verilmiştir. Boş yere insanlar öldürülmemiştir. Çok üstün bir strateji ve taktik sahibi olan Hz.Peygamber kimsenin aklına gelmeyen yollar deneyerek düşmanı yenmesini becermiştir.

O, savaşları çok uzaktan idare eden bir komutan değildir. Her zaman askeri ile beraber olmuştur; cephede bulunmuştur, fiilî olarak savaşa katılmıştır. Düşman üzerine hücum etmiş, silah kullanmıştır.Savaşın kaçınılmaz olduğunu gördüğü zaman geri durmamıştır. Devrinin süper güçlerinden çekinmemiştir. Onların saltanatını sarsacak ordular hazırlayıp sevketmiştir.

Hz.Peygamber, herşeye olduğu gibi savaşa da ayrı bir mana kazandırmıştır. İnsanlar ölmeden, mamûr yerler harab olmadan, dünya ateşe verilmeden de savaşın olabileceğini göstermiştir. Savaş sonrası, düşman tarafına ve düşman ölülerine gösterdiği merhamet, eşi görülmemiş bir üstünlüktür. O'nunla savaşan kimselerin hemen savaş sonrasında müslümanlağı kabul etmeleri, O'na kılıç çeken insanların biraz sonra O'na asker olmaları O'nun en büyük zaferlerindendir.

On senelik Devlet Başkanlığı müddetince yirmiden fazla savaşa katılan Hz.Peygamber, ortalama olarak senede iki sefer savaşa çıkmış oluyordu. Vefatı esnasında Arap yarımadası tamamen İslâm' Devletinin hakimiyeti altındaydı. Bu savaşlarda düşman tarafından ölen insanların sayısı yaklaşık 250, müslümanlardan şehid olanların sayısı da yaklaşık 150 dir.

Görüldüğü gibi O, insanlığı imha etmek için değil, ihya etmek için savaşmış ve ihya etmiştir. Zâlimleri yok etmiş mazlumlarıdiriltmiştir.

Beşerî sultaları yıkmış Allah'ın Dinini hakim kılmıştır.

Hz.Peygamber (S.A.V.)'in yaptığı savaş, İslâm'daki Cihâd hareketinin bir merhalesidir. Ona sadece savaş değil " Âdil Savaş " demek daha uygun olur. Dünya tarihinde böylesi bir savaş görülmemiştir.

"Âdil Savaş" ın hedefi, İslâm"ın prensiplerini yaşatmak ve sulh için gerekli şartları yerleştirip takviye etmektir. Bu savaşta sivil halkın canına ve malına dokunulmamıştır. Esirler en iyi muameleyi görmüştür. Yaralı ve hasta olanlara gereken ilgi gösterilmiş, ölüler defnedilmiştir.

Ölülerin uzuvları kesilmemiştir; müsle yapılmamıştır. Savaş öncesi ve sonrası yağma ve talana tenezzül edilmemiştir. "Âdil savaş" ta şahsî çıkar, ırk asabiyeti, maddî menfaat, öc alma duygusu, sömürü vb. gibi cahilî duygular etkili olmamıştır.

"Âdil Savaş"ı yapan ordunun komutanı olan Hz.Muhammed (S.A.V.), şehirlere, kalelere sahip olmazdan önce kendi askerini yüksek bir maneviyata ulaştırarak onların ruhlarına hakim olmuştur. Bu komutanın ve bu akserlerin yaptıkları savaşlarda zulüm yoktur. Çünkü onlar zulmü ortadan kaldırmak için savaşıyorlardı. Yani onların hedefi Allah'ın dinini yeryüzüne yaymaktı, yaydılar. Neticede yeryüzü salih kullar devraldı.

RÉSUMÉ

La guerre est un fait qui subsiste dès la création de l'homme sur la terre. Dans les endroits où l'homme se trouve, il ya eu des querelles et des conflits. C'est à cause deces conflits que les guerres ont eu lieu. Les causes des guerres sont variées. En général, elles proviennent du désir d'avoir un intérêt matériel.

Chez les religions célestes, la guerre ne contient pas le même sens qu'on en a remarqué dans des états. Elles sont pour la paix. Mais, leurs partisans avaient changé les lois religieuses du Christianisme et du Judaïsme.

L'Islam a porté une nouvelle conception à la guerre. Selon Le Prophète Mahomet (S.A.V.), Messager de la religion, la guerre est un cas exceptionnel. Ce qui est essentiel, c'est la paix et c'est d'inviter les hommes à la religion en paix. Parce que l'Islam est révélé, non pour détruire l'humanité, mais pour la ressusciter.

Durant sa vie, Le Prophète Mahomet (S.A.V.) a essayéd'appliquer les principes de la guerre de l'Islam eta crée la forme de la guerre juste. Son but n'était pas d'anéantir. Pour cela, il a essayé des formes variées.

Il a tenu beaucoup pour la préparation d'avant-guerre et des renseignements généraux. Il a pratiqué le mieux ce principe: "Il est impossible de faire la guerre sans la communication."Avec la stratégie et le tactique suivis, il a réussi à vaincre les ennemis sans beaucoup de pertes. Après la guerre, il a bien agi pour lesblessés et les morts. Il n'a pas donné l'occasion de gaspiller et détruire les lieuxprospères. Voyant cette situation, ses ennemis sont devenus son ami, en prenant place à

côté de lui.

Le Prophète Mahomet (S.A.V.) a été devenu le Président d'Etat pendant dix ans. Il a participé plus de vingt guerres. Quand il a décédé, La Peninsule Arabe était sous la domination de l'Islam. Pendant toutes ces guerres, le nombre des morts ne passait pas250, et celui des martyrs 150.

